

ISSN_2564-7164

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI
THE TURKISH FOUNDATION FOR SCIENCE AND COLLABORATION OF ACCOUNTING ACADEMICIAN

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF
ACCOUNTING SCIENCE

Cilt / Volume: 26 Sayı / Issue: 3 Eylül / September 2024

ISSN_2564-7164

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI
THE TURKISH FOUNDATION FOR SCIENCE AND COLLABORATION OF ACCOUNTING ACADEMICIAN

Bu dergi, Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfına Aittir.
All the copyrights of this journal are under the sole responsibility of the AACF.

Bu dergide ileri sürülen fikirler makalelerin yazarlarına aittir.
Bu fikirler MÖDAV'ın görüşlerini yansıtmaz.
The opinions put forwarded in this journal belong to their writers.
These opinions do not reflect the views of the AACF.

MODAV/AACF

Merkez/ Center Kumrular Caddesi No: 26 06440 Kızılay Ankara
Tel:(0312)2323377 Fax:(0312)2317117

Makale gönderimi:

Mail to:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbdd>

Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan bu dergi hakemli bir dergi olup,
yılda dört defa yayınlanmaktadır. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,
Cilt:10 Sayı:1 Mart 2008 tarihinden itibaren *Ebscohost Academic Search Complete*'de,
ve *Ebscohost Academic Search Premier*'de; Haziran 2014 yılından itibaren
TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı-TR DİZİN'de
ve 2018 yılı Mart ayı itibariyle de *SOBIAD (Atf Dizini)* tarafından indekslenmektedir.

This journal is prepared in Turkish and English languages, published
four times a year. Journal of The World of Accounting Science has been indexed
by *Ebscohost Academic Search Complete* and *Ebscohost Academic Search Premier*
since March 2008, Vol:10 No:1 and *TUBITAK ULAKBIM Social and Humanities Science*
Database-TR INDEX since June 2014 and by *SOBIAD* as of March 2018.

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI / THE TURKISH
FOUNDATION FOR SCIENCE AND COLLABORATION OF ACCOUNTING
ACADEMICIAN

EDİTÖRLER KURULU / EDITORIAL BOARD

Editör / Editor

Prof. Dr. Can ŞİMGİ MUĞAN (MODAV)

Prof. Dr. Beyhan GÜÇLÜ MARŞAP (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Editör Yardımcısı / Editorial Assistant

Prof. Dr. Seçil SIGALI (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Alan Editörleri / Area Editors

Prof. Dr. Arzu ÖZSÖZGÜN ÇALIŞKAN (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Aslı TÜREL (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Sezer BOZKUŞ KAHYAOĞLU (İzmir Bakırçay Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Gürol DURAK (Yaşar Üniversitesi)

Doç. Dr. Melik ERTUĞRUL (Galatasaray Üniversitesi)

Doç. Dr. Ayşenur TARAKCIOĞLU ALTINAY (Uşak Üniversitesi)

Yayın Editörü / Production Editor

Prof. Dr. Bilge Leyli DEMİREL (Yalova Üniversitesi)

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor

Doç. Dr. Mine AKSU (Sabancı Üniversitesi)

Türkçe Dil Editörleri / Turkish Language Editors

Prof. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Doç. Dr. Aysel ÖZTÜRKÇÜ AKÇAY (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Mizanpaj Editörleri / Format Editors

Doç. Dr. Hakan CAVLAK (Ardahan Üniversitesi)

Doç. Dr. Alper ERSERİM (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Doç. Dr. Halil Cem SAYIN (Anadolu Üniversitesi)

Dr. Fırat Botan ŞAN (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

YAYIN DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Durmuş ACAR (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Nuran CÖMERT (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ülkü ERGUN (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Assoc. Prof. Graham GAL (University of Massachusetts Amherst, USA)
Prof. Dr. Yoshiaki JINNAI (Tokyo Keizai University, Japan)
Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Seval KARDEŞ SELİMOĞLU (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ganite KURT (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Prof. Dr. Juan LANERO (Leon University, Spain)
Prof. Dr. Yıldız ÖZERHAN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Assoc. Prof. Rezarta SHKURTI (Tirana University, Albania)
Prof. Dr. Hülya TALU (İstanbul Gelişim Üniversitesi)
Prof. Dr. Adriana TIRON-TUDOR (Babeş-Bolyai University, Romania)
Prof. Dr. Şaban UZAY (Erciyes Üniversitesi)

EYLÜL 2024 SAYISI BİLİM HAKEM LİSTESİ

LIST OF REVIEWERS FOR SEPTEMBER 2024 ISSUE

- Prof. Dr. Melih ERDOĞAN
Prof. Dr. Birol YILDIZ
Prof. Dr. Feyyaz ZEREN
Prof. Dr. Emin ZEYTİNOĞLU
Doç. Dr. Emre Selçuk SARI
Doç. Dr. Yasin ŞEKER
Dr. Feden KOÇ

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

İÇİNDEKİLER

BİST 50'DE YER ALAN FİRMALARIN ÖZEL DURUM AÇIKLAMALARININ ANALİZİ

(İnceleme Makalesi)

Prof. Dr. Osman Kürşat ONAT

Prof. Dr. Osman AKIN

Ömer Faruk ARKAN.....137

YÖNETİM RAPORLAMASINDA RENK ETKİSİ: GÖRSEL RAPORLAMA

(Araştırma Makalesi)

Prof. Dr. Cemal ELİTAŞ.....182

İŞLETMELERDE VERİ DEĞER ZİNCİRİ VE VERİ VARLIKLARININ MUHASEBE SİSTEMİ İÇİNDE GÖSTERİMİ

(Araştırma Makalesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Ömür BİNİCİ

Prof. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ.....206

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ
THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

CONTENTS

**ANALYSIS OF MATERIAL EVENT DISCLOSURES OF COMPANIES INCLUDED IN BIST
50**

(Review Article)

Prof. Osman Kürşat ONAT

Prof. Osman AKIN

Ömer Faruk ARKAN.....137

THE EFFECT OF COLOR ON MANAGEMENT REPORTING: VISUAL REPORTING

(Research Article)

Prof. Cemal ELİTAŞ.....182

**DATA VALUE CHAIN IN BUSINESSES AND REPORTING DATA ASSETS IN THE
ACCOUNTING SYSTEM**

(Research Article)

Asst. Prof. Fatih Ömür BİNİCİ

Prof. Fatma TEKTÜFEKÇİ.....206

BİST 50'DE YER ALAN FİRMALARIN ÖZEL DURUM AÇIKLAMALARININ ANALİZİ*

Prof. Dr. Osman Kürşat ONAT**

Prof. Dr. Osman AKIN***

Ömer Faruk ARKAN****

İnceleme Makalesi/Review Article

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Eylül 2024, 26(3), 137-181

ÖZ

Bu çalışmada öncelikle “Bilgi İfşası”, “Halka Açık Şirketlerin Bildirim Yükümlülükleri” ve bu yükümlülükler içerisinde bulunan “Özel Durumların Kamuya Açıklanması Yükümlülüğü” hakkında bilgiler verilmiş, daha sonra BİST 50 Endeksine dahil olan şirketlerin Özel Durum Açıklamaları incelenmiştir. Veri dönemi olarak da 01.01.2020-31.12.2020 arası dönemi kapsayan toplam 4.149 bildirim üzerinde araştırma yapılmıştır. Bu çalışmaya göre ilgili dönemde toplam 90 şirket 4.149 adet bildirimde bulunmuştur. Bu bildirimlerin 43 tanesi standart adlandırılmış bildirimler olup “Özel Durum Açıklaması (Genel)” bildirim konusu ile birlikte toplam 44 tür bildirim konusu kullanılmıştır. Özetle “Özel Durum Açıklamaları” adı altında listelenen toplam 68 konunun 44’ü çalışma kapsamına alınan dönem içerisinde kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi İfşası, Bildirim Yükümlülükleri, Özel Durum Açıklamaları, BİST 50

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M48, G18

* Makale Geliş Tarihi (Date of Submission): 21.02.2022; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance): 23.07.2024

** Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İİBF, Sağlık Yönetimi Bölümü, osmankursatonat@mehmetakif.edu.tr,

orcid.org/0000-0002-4832-2901

*** Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü,

osmanakin@mehmetakif.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1863-4725

**** Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Muhasebe ve Finansal Yönetim Ana Bilim Dalı, Muhasebe ve

Finansman Programı, omerfarukarkan@hotmail.com, orcid.org/0000-0002-7492-3583

Atf (Citation): Onat, O. K., Akın, O., & Arkan, Ö. F. (2024). BİST 50’de Yer Alan Firmaların Özel Durum Açıklamalarının Analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 26(3), 137-181.

<https://doi.org/10.31460/mbdd.1076921>

ANALYSIS OF MATERIAL EVENT DISCLOSURES OF COMPANIES INCLUDED IN BIST 50

ABSTRACT

In this study, we first provide information about “Disclosure of Information” and “Notification Obligations of Publicly Traded Companies”, one of which is “Material Event Disclosures”. Next, Material Event Disclosures of companies included in the BIST 50 Index are examined. Research is conducted on 4,149 notifications covering the period 01.01.2020 - 31.12.2020. We find that a total of 90 companies made 4,149 notifications. These notifications are categorized under 43 standard notification topics and one non-standard topic called “Material Event Disclosures (General).” In summary, 44 out of the possible 68 "Material Event Disclosures" topics are used during the sample period.

Keywords: Information Disclosure, Notification Obligations, Material Event Disclosures, BIST 50

JEL Classification: M40, M41, M48, G18

EXTENDED SUMMARY

PURPOSE AND MOTIVATION

The main purpose of this research is to discuss the necessity of information disclosure, to emphasize its importance for company managers, employees, investors and other stakeholders, and to underscore the related disclosure obligations. Another purpose of the study is to reveal which notifications are made by the companies whose shares are traded on the BIST 50 stock exchange, which types of transactions are predominantly made, the frequency of these transactions and the related notifications, which types of firms make these notifications, thus revealing the transparency levels of the firms and to enlighten the investors in this sense.

Besides, during the pandemic period, it has been observed that important events that occurred after the reporting period had a big impact on the activities and sustainability of businesses worldwide. In this context, it can be said that all kinds of information sharing and disclosures made by businesses are important for both the businesses themselves, their investors and all other stakeholders. In this respect, it is clear that all types of Material Event Disclosures may also have an impact on investor decisions, company valuation, share value, other financial variables and company accounts. Due to the importance of Material Event Disclosures, analyzing the types of Material Event Disclosures in publicly traded companies in Türkiye constitutes another purpose of the study.

RESEARCH STRATEGY AND METHODOLOGY

Content Analysis method is used in the study. Content analysis is a technique included in the qualitative research methods that aims to analyze different types of materials, such as documents, texts, and letters within certain methods such as sampling, coding and categorization to reach objective, measurable and verifiable information within certain rules (Metin & Ünal, 2022).

The research is carried out on the companies included in the Borsa Istanbul (BIST) 50 Index. The BIST 50 Index, the largest among the BIST indices, is an index that measures the performance of 50 stocks the largest in terms of market value and trading volume. Additionally, the fact that the companies in the BIST 50 index are the most valuable companies in the Turkish stock market and therefore frequently make Material Event Disclosures is the main reason for the selection of the related index. The research is carried out on a total of 4,149 notifications covering the sample period 01.01.2020-31.12.2020.

While creating the data set, the Public Disclosure Platform (PDP) website (www.kap.org.tr) was visited and a detailed search was carried out on the notification queries. In the detailed search section, the BIST 50 Index was selected in the “Company Notification Search” section, and “Material Event Disclosures” was selected in the notification type section. The notification details were accessed by entering the date range and the 4,149 notifications were transferred to an Excel file. Next, a detailed table and a summary table were prepared and statistical data such as the number of notifications made and the number of times each company made each type of notification during the specified date range were turned into a summary table. The results were then interpreted.

RESULTS AND DISCUSSION

According to the BIST Stock Indices Ground Rules, the index is periodically reviewed every 3 months and periodical changes are made. These periodical changes are announced at least 10 days prior to the beginning of the index period. Since there are entries to and exits from the index due to periodic changes, a total of 90 companies were included in the study and these 90 companies made a total of 4,149 notifications during the sample period. These notifications are categorized under 43 standard notification topics and one non-standard topic called “Material Event Disclosures (General).” Hence, 44 out of the possible 68 topics listed under "Material Event Disclosures" are used during the sample period. Garanti Bankası A.Ş. disclosed the highest number of notifications with 372 notifications, followed by Akbank T.A.Ş., with 369 notifications. The most frequently disclosed topic was "Notification Regarding Issue of Capital Market Instruments (Debt Instrument/Including Interest)" with 1,699 notifications. This topic was followed by ‘Material Event Disclosure (General)’ with 767 notifications.

There is no numerical threshold for the determination of the degree of importance of the notifications. When we evaluate the topics that had 100 or more notifications during the year as frequent notifications, we observe that the most frequently disclosed topics are debt instruments, general information, general assembly procedures, acquisition procedures, share transaction notifications and dividend distribution procedures. The most common types of notifications are ordinary notifications and those required by the legislation.

These most frequent notifications are followed by choice of independent audit companies, notifications regarding issue limits, share buy-backs, merger processes, capital increases, credit ratings, registered capital ceiling processes, about each of which 50-100 notifications are made during the year. Although these types of notifications are relatively less in number, it can be said that they are still expected to have an impact on share value and investor decisions.

Material Event Disclosures, which had less than 50 notifications during the sample period, are included under different headings. Some of these do not have a significant impact on the company's activities but are still beneficial for informing the public, while others (related party transactions, disclosures regarding news and rumors, sale of non-current financial assets, lawsuits against the company, change in articles of association, cancellation of right use process / corporate action, purchase of non-current assets, new business relationships, tender process / result, unusual price and volume movements, notifications regarding demerger transactions, etc.) are Material Event Disclosures which, although they are much less in number, have the importance and significance that can directly affect the activities of the companies.

CONCLUSION AND IMPLICATION

Material Event Disclosures include a large number of disclosures of various types that may affect the market value and general financial well-being of the company and may guide the stock preferences of potential and existing investors. It is possible to say that Material Event Disclosures are, in this respect, information notes that provide adequate explanations on many issues that could be considered news flows regarding publicly traded companies. The impact level and financial content of the related disclosures are also of great importance. When evaluated in terms of the above-mentioned issues, it is possible to state that Material Event Disclosures are strategic information tools for the public and companies themselves.

Within the scope of the study, the companies in the BIST-50 index were included in the research and the Material Event Disclosures made throughout the year 2020 were classified in detail, explained and interpreted. The concept of Material Event Disclosures has been developed as a necessary type of disclosure/notification because today and in the future, only providing annual and/or interim disclosures related to financial reports may no longer be sufficient. Furthermore, there may be many developments

between reporting periods and these new developments in publicly traded companies are of interest to the entire public. At present, investors and potential investors frequently follow Material Event Disclosures, which serve their information needs quickly and adequately. As a result of these features, it is clear that Material Event Disclosures — regardless of the number of disclosures — are an important source of information in terms of financial and non-financial reporting.

In this context, our suggestions regarding Material Event Disclosures are listed below:

- Ensuring more standardization in Material Event Disclosures may help to classify the disclosures more easily.
- By creating sub-types within Material Event Disclosures under the headings of disclosures required by the legislation, Material Event Disclosures and other required headings, it can be ensured that users can classify the disclosures more quickly.

In future studies, the focus may be placed on the immediate effects of Material Event Disclosures and their impact on financial statements.

1. GİRİŞ

İş organizasyonları hem finansal performansları hem de -sosyal açıdan sorumlu performans gibi- finansal olmayan performansları da dahil olmak üzere organizasyonun tüm faaliyetleri hakkında bilgi sunmanın önemini farkına varmışlardır. Kurumsal skandallar ve mali krizlerin ardından düzenleyiciler, akademisyenler, yatırımcılar ve diğer paydaşlar iş dünyasına daha fazla kurumsal şeffaflık çağrısında bulunmaktadır. Daha fazla kurumsal şeffaflık; basın bültenleri, kurumsal web siteleri, bildirimler ve yıllık raporlar gibi çeşitli platformlar aracılığıyla daha iyi bilgi açıklaması yaparak yöneticiler ve paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisinin azaltılması anlamına gelmektedir (Akisik & Gal, 2011).

Literatürde bilgi açıklama, zorunlu ve gönüllü açıklama olarak ikiye ayrılmaktadır. Zorunlu açıklama esas olarak mevzuat ve kanunların gerektirdiği finansal tabloların ve tamamlayıcı dipnotlarının sunumuna odaklanırken, gönüllü açıklama yönetime hangi bilgileri açıklayacağını seçme özgürlüğü vermektedir. Yatırımcıların temel haklarından biri de yatırım yaptıkları şirketlerle ilgili bilgi alabilmeleridir. Çünkü onlar işin dışındadırlar ve yatırımlarıyla ilgili kararları kurumsal raporlarda açıklanan bilgilere göre verirler. Bu nedenle kurumsal raporlarda yatırımcılara yeterli bilgi verilmesi oldukça önemlidir. Son yıllarda kurumsal raporlar, firmaların finansal olmayan faaliyetlerini de kapsayacak şekilde kapsamını genişletmektedir (Uyar & Kılıç, 2012).

Kapsamlı kamu açıklamalarının bir sonucu olarak yatırımcılar ve diğer paydaşlar, şirketlerin finansal sonuçları ve ayrıca sosyal sorumluluk, çevre, çalışanlar, müşteriler vb. finansal olmayan yönlerden daha fazla haberdar olmaktadır. Bunu yaparak firmalar, paydaşlar ve yöneticiler arasındaki asimetrik bilgi

sorununu azaltacak, vekâlet maliyetlerini düşürecek ve faaliyetlerini meşrulaştıracaktır. Ayrıca, yatırım kararlarının yeterli bilgi olmadığında daha az objektif ölçülere dayanması nedeniyle, yıllık raporlardaki yetersiz açıklamaların hisse fiyatlarında dalgalanmalara neden olabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, şeffaflık düzeyi düşük olan firmalar faaliyetlerini finanse etmek için sermaye bulmakta zorluk çekebilir veya daha yüksek sermaye maliyetine maruz kalabilmektedir (Elliott & Jacobson, 1994).

Gelişmekte olan sermaye piyasaları, çeşitli açılardan gelişmiş ülkelerin piyasalarından ayrılmaktadır. Gelişmekte olan sermaye piyasaları, yüksek büyüme potansiyeline, nispeten zayıf düzenleyici ortama, azınlık hissedarlarının kamulaştırılmasına yol açan zayıf kurumsal yönetime ve yöneticiler ile yatırımcılar arasında yüksek bir bilgi boşluğuna neden olan düşük bilgi bildirim seviyelerine sahiptir. Birçok araştırmacı, yıllık raporlarda açıklama düzeyine ilişkin ampirik çalışmaların başlangıç noktası olarak Cerf (1961) çalışmasından bahsetmektedir. O zamandan beri konu hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde araştırmacıların büyük ilgisini çekmiştir. Daha önce ampirik çalışmalar daha çok gelişmiş ülkelerde yapılmış ve daha sonra gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkeler bunları takip etmeye başlamıştır. Daha önce yayınlanmış birçok çalışmada, gönüllü açıklamalar, çevresel açıklamalar, insan kaynakları açıklamaları, ileriye dönük bilgi açıklamaları, grafik açıklamalar ve finansal oran açıklamaları gibi konulara odaklanan özel açıklama çalışmaları da bulunmaktadır. Gönüllü açıklama sağlamak ve sosyal olarak sorumlu bir şekilde davranmak; iletişimini raporlayan firmaların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek piyasa değerlemesi, daha yüksek varlık ve öz sermaye getirisi, daha düşük borç maliyeti, daha düşük öz sermaye maliyeti ve daha düşük beta elde etmesini sağlayacak şekilde ödeme yaptıklarını ve daha iyi performans gösterdiklerini ve daha az riske uğradıklarını göstermektedir (Kimbrow & Cao, 2011).

Aksu ve Köseadağ (2006) gönüllü açıklama düzeyinin belirleyicileri ile ilgili olarak bir çalışma yapmıştır. Borsa İstanbul (BİST)'de işlem gören en büyük ve en aktif 50 şirketin şeffaflık ve bilgilendirme uygulamaları analiz edilerek değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede yıllık raporlar ve web siteleri bulunmaktadır. Çalışmada serbest nakit akışı, muhasebe performansı (özsermaye getirisi), kaldıraçlar, büyüklük (piyasa değeri) ve piyasa defter oranı olmak üzere beş bağımsız değişken kullanılmıştır. Şeffaflık ve açıklama puanındaki farklılıkları açıklamada büyüklük ve pazar oranının önemli olduğu tespit edilmiştir (Aksu & Köseadağ, 2006).

Firmaların neden gönüllü olarak bilgi bildirimleriyle meşgul olduklarını açıklamak için önceki araştırmacılar tarafından çeşitli teoriler kullanılmıştır. En sık kullanılanlar vekâlet teorisi, sinyal teorisi, meşruiyet teorisi ve paydaş teorisidir (Freedman & Jaggi, 2005).

Vekâlet teorisi, bir firmanın yöneticileri ve hissedarları arasındaki ilişkiyi ifade etmekte ve yöneticilerin neden kendi faydalarını maksimize etmeye çalıştıklarını açıklamaktadır. Sahipler ve yöneticiler arasında çıkar çatışması ve bilgi asimetrisinden kaynaklanan aracı kurum maliyetleri ortaya

çıkılmaktadır. Bu nedenle, vekalet maliyetlerini azaltmak için yöneticilerin daha fazla bilgi açıklamaları beklenmektedir (Hassan et. al., 2009).

Gönüllü bildirim uygulamalarını açıklayan bir diğer teori ise, sinyal teorisidir. Bu teori, yöneticilerin yatırımcılar ve kendileri arasındaki bilgi asimetrisini azaltmak için daha fazla bilgi vermeleri gerektiğini öne sürmektedir. Finansal raporlama kullanıcıları, finansal piyasaların güvenine ihtiyaç duymaktadır. Yeterli bilgi verilmesi bu güveni artıracaktır. Böylece yatırımcılar, artan gönüllü bilgi verilmesiyle kendilerini daha güvende hissedeceklerdir (Hossain & Hammami, 2009).

Meşruiyet teorisine göre firma, faaliyetlerini meşrulaştırarak toplumdaki varlığını meşrulaştırmaya çalışır. Firmalar, kamuoyu baskılarını hafifletmek ve faaliyetlerini meşrulaştırmak için toplumun algılanan amaçlarına uygun davranmalıdır. Firmaların faaliyetlerini meşrulaştırmasının önemli bir yolu da bilgileri kamuya açıklamaktır. Bu nedenle, daha fazla bilgi ifşasına ihtiyaç duyarlar (Belal & Cooper, 2011).

Son olarak, paydaş teorisi, firmaların bilgileri neden gönüllü olarak açıklama eğiliminde olduklarını açıklamak için kullanılabilir. Paydaşlar, firmaya ilgi duyan ve dolayısıyla firmaların faaliyetleriyle ilgilenen taraflardır. Menfaat sahipleri, yöneticiler, hissedarlar, alacaklılar, müşteriler, tedarikçiler, hükümet, sendikalar ve kamuoyunu içermektedir. Paydaşların desteğini kazanmak için şirketler paydaşlarıyla iletişim kurmalıdır. Bu nedenle, paydaşların daha fazla bilgi talebi, şirketleri gönüllü olarak bilgi ifşa etmeye motive eder (Uyar & Kılıç, 2012).

Gönüllü bilgileri ifşa etmenin motivasyonları ve avantajlarına rağmen, bazı firmalar belirli nedenlerden dolayı bilgi ifşa etmekten kaçınmaktadır. Bunlar: bilgi toplama, işleme ve yayınlama maliyeti; firmanın rekabetçi pozisyonuna zarar verme korkusu ve ifşa ile ilgili maliyetlerden kaçınmak için olumsuz haberleri ifşa etmeyi tercih etmemektir (Beyer et. al., 2010).

Aksu ve Köseadağ (2006), iyi kurumsal yönetimin beklenen faydalarının, şeffaflık ve bilgilendirme uygulamalarının özellikle Türkiye gibi gelişmiş ülkelerden daha hızlı büyüyen ve bu nedenle dış sermayeye ihtiyaç duyan gelişmekte olan pazarlar için önemli olduğunu belirtmektedir. Bokpin ve Isshaq (2009), yüksek bilgi ifşa seviyesini kaliteli kurumsal yönetim uygulamalarının belirtisi olarak görmektedir. Yatırımcıların korunmasını sağlamak ve şeffaflığı teşvik etmek amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu tarafından ilk kez Haziran 2003'te yayımlanan Türkiye Kurumsal Yönetim İlkeleri (KGP), Şubat 2005'te değiştirilmiştir. BİST'in XCORP'u, BİST piyasalarında işlem gören şirketlerin fiyat ve getiri performanslarını ölçmek ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından verilere göre kurumsal yönetim derecelendirme notlarını belirlemek amacıyla kurulmuştur (BİST, 2021). Bu endekste yer alan şirketler, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık dahil olmak üzere en iyi kurumsal yönetim ilkeleri uygulamalarını gerçekleştirmektedir.

İş dünyasının etik ve sosyal yönleri, özellikle paydaşların değişen beklentileri ile ilgili olarak, şirketlerin sürdürülebilir büyümesinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle şirketler, sorumlu bir varlık olarak bağlılıklarını göstermek için çevresel, sosyal ve yönetim performansları hakkında üçüncü taraflara daha fazla bilgi iletmelidir. Bilgi ifşası sadece borsaya kote şirketler için yasal bir zorunluluk değil, aynı zamanda yatırımcıların bunları takip etmesi ve düzenleyici kurumların onları denetlemesi için kilit bir kanaldır. Borsaya kayıtlı şirketler, açıklanan bilgilerin doğruluğu ve eksiksizliği konusunda sorumluluk almalıdır. Menkul Kıymetler Kanunu'nun ilgili maddesi, ihraççılar ve borsada işlem gören şirketler tarafından kanuna uygun olarak açıklanan bilgilerin gerçek, doğru ve eksiksiz olması ve yanlış kayıt, yanıltıcı beyan veya büyük eksiklik içermemesi gerektiğini belirtmektedir. Önemli bir olayın meydana gelmesi durumunda, bir şirketin menkul kıymetlerinin ve türevlerinin alım satım fiyatları üzerinde belirgin bir etkisi olması muhtemel ise ve yatırımcılara henüz bilgi verilmemişse, borsada işlem gören şirket, olayın nedenini, mevcut durumunu ve olası etkisini bildirmek için zamanında açıklamak zorundadır. Dolayısıyla bilgi ifşası, sadece kanuna uygun olarak düzenli olarak açıklanması gereken raporları değil, kanunen zamanında açıklamayı gerektiren işlemleri de ifade eder (Uyar & Kılıç, 2012).

Tüm bu bilgiler bağlamında halka açık şirketlerde bildirim yükümlüğünü ele alacak olursak, halka açık şirketlerde bildirim yükümlülükleri ve kuralları Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından belirlenmiştir ve bu yükümlülükler 9 başlık halinde açıklanmıştır. Bunlar, kâr payı dağıtımına ilişkin esaslar, özel durumların kamuya açıklanma yükümlülüğü, finansal tablo, bağımsız denetim raporu ve yıllık raporların açıklanması, esas sözleşme ile kurulun görüşünü alma yükümlülüğü, örtülü kazanç aktarım yasağı, pay alım teklifinde bulunma zorunluluğu, ilişkili taraf işlemleri ve kurumsal yönetim ilkeleri, önemli nitelikteki işlemler ve ayrılma hakkı, oy hakkına ve yönetim kurulunda temsil edilmeye ilişkin imtiyazları bulunan şirketlerin yükümlülükleridir.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan II-15.1 sayılı "Özel Durumlar Tebliği" ile özel durumların kamuya açıklanmasına ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Bu tebliğe göre bilgiler içsel bilgiler ve sürekli bilgiler olarak sınıflandırılmıştır. Bu bilgileri doğuran olayların gerçekleşmesi durumunda borsada işlem gören şirketler Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda (KAP) açıklama yapmak zorundadırlar. Bu açıklama yapılırken KAP'ta yer alan ilgili standart formlar kullanılır (II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği).

İçsel bilgi tanımının dışında kalan ve II-15.1 sayılı Tebliğ'de belirtilen açıklanması gerekli tüm bilgi, gelişme ve olaylar sürekli bilgiler kapsamına girer. Borsada işlem gören tüm şirketler ile ilgili genel bilgilerin KAP'ta yer alan ilgili form kullanılarak yayımlanması zorunludur. Ayrıca KAP'ta yayımlanan ihraççıya ilişkin genel bilgilerde herhangi bir değişiklik söz konusu olur ise gerekli güncellemenin şirketler tarafından en geç iki iş günü içinde yapılması zorunludur (II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği).

Sermaye piyasası aracının fiyatını, değerini veya yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek henüz kamuya açıklanmamış olay, gelişme ve bilgiler içsel bilgiler olarak tanımlanır. İçsel bilgilerin ve bu bilgilere ilişkin daha önce açıklanan hususlardaki değişikliklerin ortaya çıkması halinde veya bu bilgiler ihraççılar tarafından öğrenildiğinde özel durum açıklaması yapılması zorunludur. Ayrıca içsel bilgiler, ihraççıların bilgisi dışında üçüncü şahıslar tarafından öğrenilir ise, söz konusu içsel bilgilere ilişkin kamuya açıklama yapılması zorunludur. Burada üçüncü şahıstan kasıt ihraççıların doğrudan veya dolaylı olarak toplam oy haklarında veya sermayesinde %10 veya daha fazla paya veya söz konusu orana bağlı olmaksızın yönetim kurulu üyesi seçme veya aday gösterme hakkı veren imtiyazlı payların %10 veya daha fazlasına sahip kişilerdir (II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği).

Şirketler aksi belirtilmedikçe, Tebliğ’de belirtilen özel durumlar veya özel duruma konu bilgilerdeki değişiklikler ortaya çıktığı veya öğrenildiği anda derhal KAP’ta açıklama yapmak zorundadır. Bu açıklama KAP’ta yer alan ilgili form kullanılarak yapılır. Ortaklığın sermaye yapısına ve yönetimin kontrolüne ilişkin değişikliklere ilişkin olarak yapılacak özel durum açıklamaları II-15.1 sayılı Tebliğ’in ekindeki form kullanılarak en geç işlemin gerçekleşmesini izleyen üçüncü iş günü saat 08.00’e kadar yapılmalıdır (II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği).

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Yapılan literatür araştırmasında Özel Durum Açıklamalarının farklı yönleri ile ele alındığı gözlemlenmiştir. Keown ve Pinkerton’un (1981) çalışmasında, 1975-1978 dönemine ait veriler kullanılmış olup, Amerika’da bulunan firmalar özel durum açıklamaları kapsamında incelenmiştir. Elde edilen bulgular, şirket devralma açıklamalarından 12 gün öncesinde şirketlerin anlamlı bir şekilde pozitif ve normalin üstünde getiriler elde ettiği şeklindedir. Smith’in (1986) çalışmasında ise, firmaların ikinci kez halka arz durumlarını özel durum açıklaması olarak ilan etmeleri sonrasında hisse senet fiyatlarında negatif etkileşimin olduğu açıklanmıştır. Jeffrey (2002), çevresel olayların açıklanmasının ekonomik olayların anlaşılması açısından önemine değinmiştir. Çelik ve diğerlerinin (2006) çalışması, bir özel durum açıklaması olarak dile getirilecek olan geleceğe yönelik bilgilerin İMKB’de işlem gören şirketler açısından incelenmesini kapsamaktadır. Bu yönüyle çalışma İMKB’de işlem gören şirketlerin geleceğe yönelik bilgi açıklama kararını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, şirketlerin yıllık raporlarında açıklanan geleceğe yönelik bilgi düzeyi iki geniş kategoride incelenmiştir. Toplam geleceğe yönelik bilgi açıklamasının büyüklük ve yabancı teklifler ile pozitif, sahiplik yapısı, karlılık, yabancı yatırım düzeyi ve kurumsal yatırımcı oranı değişkenleri ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Cheng ve diğerlerinin (2007) çalışması, özel durum açıklamaları kapsamında içerden öğrenenlerin ticareti ve hisse getirilerine yönelik etkisini incelemek üzerine oluşturulmuştur. S&P 500 firmalarının incelendiği çalışmada 1998-2001 dönemine ait veriler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre,

gecikmeli olarak gerçekleştirilen özel durum açıklamalarının satışların gelecekteki negatif getirilerin (%-6 ila -8) yanı sıra daha düşük gelecekteki kazançları öngördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Özer (2009) çalışmasında, içeriden öğrenenlerin ticaretini sermaye piyasasında özel durum açıklamaları kapsamında incelemiştir. Çalışmada, olay inceleme yaklaşımı yöntemi kullanılmış olup, X firmasının 04-2003 ve 09-2003 tarihleri arasındaki hisse senedi fiyat hareketleri incelenmiştir. Aynı döneme ait özel durum açıklamalarının da incelenmesi sonucunda, firma tarafından kamuoyunu aydınlatacak herhangi bir platformda açıklama yapılmadığı görülmüştür. Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre, zamanında yapılmayan özel durum açıklamaları neticesinde fiyata etkili bilginin içeriden öğrenme sonucu gerçekleşmesiyle içeridekilerin anormal düzeyde getiri elde ettikleri görülmüştür. Ayrıca kümülatif anormal getirinin 6 gün boyunca anlamlılığını koruduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nemli Çalışkan ve Turan İçke (2009) çalışmalarında kurumsal yönetim uygulamalarının Türk bankacılık sektöründeki durumunu incelemişlerdir. Araştırma İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) hisse senedi bulunan 15 banka üzerinden gerçekleştirilmiştir. Sektördeki kurumsal yönetim uygulamalarının incelenmesinde özel durum açıklamalarına da yer verilmiştir. Araştırmaya katılan bankaların 9'u resmi web sitelerinden özel durum açıklamaları yaparken, 6'sı İMKB web sitesi üzerinden açıklamalarda bulunmuştur. Analiz sonucunda incelenen bankaların özel durum açıklamalarının dikkatli ve düzenli bir biçimde yapıldığı görülmüş olsa da, içeriden öğrenebilecek durumda olan kişilerin listesinin sınırlı sayıda banka tarafından raporlanması dikkat çekmektedir. Bu durumun bankalar adına bir eksiklik yarattığı belirtilmiştir. Özsali (2012), dijital finansal halkla ilişkiler çalışmalarının yatırımcı kitleye yönelik olarak vermiş oldukları bilgi sıklıkları ve yatırımcılara yönelik verilen bilginin önemi üzerine çalışmasını gerçekleştirmiştir. İçerik analizi tekniği kullanılan çalışmada 29 finans kuruluşunun yabancı yatırımcıya yönelik finansal bilgilendirme politikası incelenmiştir. Özel durum açıklamalarına yönelik elde edilen bulgulara bakıldığında, 14 bankanın tamamının, 8 sigorta şirketinin 7'sinin ve 7 finansal kiralama ve faktöring şirketinin sadece 1'inin yabancı yatırımcılara yönelik olarak özel durum açıklamalarında bulunduğu görülmüştür. Uyar ve Kılıç (2012) çalışmalarında halka açık Türk şirketlerinde kurumsal özelliklerin ileriye dönük bilgi açıklamaları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Faaliyet raporlarının içerik analizi yoluyla, Türkiye'de halka açık imalat şirketlerinin geleceğe yönelik bilgi açıklama düzeyleri belirlenmiştir. Sonuçlara göre, geleceğe yönelik bilgi açıklama düzeyi halihazırda Türk şirketleri arasında yüksek değildir; açıklamaların çoğunluğu nitelikseldir ve tüm firmalar iyi haberleri yayarken, hiç kimse kötü haberleri açıklamamaktadır. Ayrıca, sonuçlar firma büyüklüğü ve denetçi büyüklüğünün ileriye dönük bilgi açıklama düzeyini açıklamada önemli değişkenler olduğunu; diğer beş değişkenin (karlılık, kaldıraç, sahiplik yapısı, bağımsız yöneticiler, kotasyon yaşı) ise önemsiz olduğunu göstermektedir. Babacan ve Özer'in (2013) çalışmalarında Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların özel durum açıklamalarının hisse senedi getirilerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sakarya ve Sezgin (2015) çalışmalarında, Borsa İstanbul'da işlem gören ve Ocak 2010 ile Aralık 2013 aralığında

sendikasyon kredisi sözleşmesi gerçekleştirmiş olan 13 bankanın, ilgili anlaşmaya binaen gerçekleştirdikleri özel durum açıklamalarının, hisse senedi getirilerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmada olay çalışması yöntemi kullanılmış olup, elde edilen bulgulara göre, bankaların özel durum açıklamalarını yaptıktan sonra, bankaların hisse senetlerinin normalin üzerinde getiri elde ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Jody ve diğerleri (2018), zorunlu finansal olmayan açıklamalara piyasa tepkisini ele almıştır. Buna göre elde edilen sonuçlar, finansal olmayan bilgilerin, bu düzenlemenin zayıf (güçlü) finansal olmayan performansı ve ifşası olan firmalar için net maliyetlere (faydalara) yol açacağını algılayan hisse senedi piyasası ile tutarlıdır. Watkins (2018), firmaların zorunlu özel durum açıklamalarının gereken zamanda ve ayrıntılı olarak açıklanması arasında bir denge olup olmadığını ve böyle bir dengenin sermaye piyasası sonuçları olup olmadığını araştırmıştır. Kılıç (2019), Borsa İstanbul’da işlem gören şirketler tarafından “Geleceğe Dönük Değerlendirmeler” bildirimini özelinde bildirim yapılan özel durum açıklamalarının pay senetleri fiyatları üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu bildirimlerin yatırımcıların kararlarına ve pay senetlerinin getirisine etkisi olduğu sonucunu ortaya çıkardıktan sonra olumlu ve olumsuz nitelikteki bildirimlerin etkisini karşılaştırmıştır. Olumlu bildirimlerin açıklamadan sonra beş gün içinde, olumsuz bildirimlerin ise üç gün içinde fiyatlar üzerinde etkili olduğunu saptamıştır. Korkmaz (2019) çalışmasında, Borsa İstanbul’da bulunan şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığını Beneish modeli üzerinden incelemiştir. Şubat 2016 tarihi itibarıyla 412 şirketin incelendiği çalışmada Beneish modelinin uygulaması finansal tablolar ve özel durum açıklamaları ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 55 şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapabileceği dile getirilmiştir. Erdem ve Gürbüz (2020), çalışmalarını Borsa İstanbul’da işlem gören holdingler üzerine gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada incelenen firmaların kontrol güçlerinde gerçekleşen değişikliklerin, hisse senedi getirileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, Ocak 2012 ile Aralık 2017 arasındaki döneme ait ve Borsa İstanbul’da Holdingler ve Yatırım Şirketleri sektöründe bulunan 36 şirket incelenmiştir. Panel veri analizi tekniği kullanılan çalışmada elde edilen bulgular hem kontrol gücü doğuran hem de kontrol kaybı oluşturan durumlarda özel durum açıklamalarından sonraki günlerde hisse senedi getirisinde anlamlı bir etkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gürler (2023)’e göre özel durum açıklamaları, sermaye piyasalarında kamunun derhal ve sürekli olarak aydınlatılması amacına hizmet etmektedir. Çalışmasında kamuyu aydınlatma ilkesinden söz etmiş, özel durum açıklamalarına konu olan bilgilerin özelliğinden bahsetmiş ve Türk sermaye piyasası hukuku bakımından özel durum açıklamalarına ilişkin esaslara vurgu yapmıştır.

Çalışmanın devamında Borsa İstanbul 50 (BIST 50) endeksinde yer alan firmaların Kamuyu Aydınlatma Platformu’na (KAP) yapmış oldukları Özel Durum Açıklamaları türlerine göre incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Özel Durum Açıklamaları, özellikle muhasebe standartlarına göre raporlama döneminden sonraki olaylar açısından önem arz ettiğinden dolayı incelenmesi gereken bir konu olarak değerlendirilerek araştırılmaya çalışılmıştır. Böylece işletmeler tarafından yapılan özel durum

açıklamaları sınıflandırılarak özel durum açıklamalarının yoğunlaştığı işlem ve olayların görülmesi ve buna bağlı olarak da işletmelerin durumları ile ilgili yapılabilecek yorumlara yardımcı olunması hedeflenmiştir. Çalışma bu yönüyle diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

3. BİST 50'DE YER ALAN ŞİRKETLERİN ÖZEL DURUM AÇIKLAMALARININ ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, bilgi ifşasının gerekliliğini ortaya koymak, şirket yöneticileri, çalışanları, diğer paydaşları ve yatırımcılar açısından önemine vurgu yapmak ve konu ile ilgili zorunlulukların altını çizmektir. Ayrıca, borsada işlem gören firmaların hangi bildirimleri yaptıkları, ağırlıklı olarak hangi işlemlerin yapıldığı, bu işlemlerin ve buna bağlı olarak yapılan bildirimlerin sıklığı, hangi firmaların ağırlıklı olarak bildirim yaptığı, dolayısıyla firmaların şeffaflık düzeylerinin ortaya konması ve yatırımcılara bu anlamda ışık tutması da çalışmanın diğer bir amacı olarak ifade edilebilir.

Ayrıca pandemi döneminde dünya genelinde işletmeler açısından raporlama döneminden sonra oluşan önemli olayların işletmelerin faaliyetlerine ve sürdürülebilirliklerine büyük etkileri olduğu görülmüştür. Bu bağlamda işletmeler tarafından yapılacak her türden bilgi paylaşımı ve açıklamanın gerek işletme gerekse de yatırımcılar ve tüm paydaşlar açısından önem arz ettiği söylenebilir. Bu anlamda değerlendirildiğinde Özel Durum Açıklamaları'nın her türünün de işletme yatırımcı kararları, şirket değerlemesi, hisse değeri ve diğer finansal değişkenler ve hesap kalemleri açısından da etkisi olabileceği açıktır. Özel Durum Açıklamaları'nın bu öneminden dolayı ülkemizde halka açık şirketlerde özel durum açıklamalarının irdelenmesi ve türlerinin incelenmesi çalışmanın bir başka amacını oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada “İçerik Analizi Yöntemi” kullanılmıştır. İçerik analizi nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan, belli kurallar içerisinde ölçülebilir, nesnel ve doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla doküman, metin ve evrak gibi pek çok farklı materyali, örnekleme, kodlama, kategori gibi belli kurallar dahilinde analiz etmeyi amaçlayan bir tekniktir (Metin & Ünal, 2022).

Veri seti oluşturulurken Kamu Aydınlatma Platformu'nun (KAP) web sitesine (www.kap.org.tr) girilerek önce bildirim sorgularından detaylı sorgulama yapılmıştır. Detaylı sorgulama bölümünde “Şirket Bildirimi Sorgula” bölümünden kapsam dahiline alınan BIST 50 endeksi seçilmiş, bildirim tipi bölümünden de çalışmanın analize esas ana konusu olan “Özel Durum Açıklamaları” seçilmiştir. Tarih aralığı da girilerek bildirim detaylarına ulaşılmıştır. Ulaşılan 4.149 adet bildirim Excel ortamına

aktarılarak dosya oluşturulmuş, daha sonra detay tablo ve icmal tablosu hazırlanarak belirlenen tarih aralığı boyunca yapılan bildirim sayıları, hangi bildirimden hangi şirketin kaç kez yaptığı gibi istatistiksel veriler özet tablo haline getirilmiştir. Daha sonra sonuçlar yorumlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, Borsa İstanbul (BIST) 50 Endeksine dahil olan şirketler üzerinde gerçekleştirilmiştir. BIST 50 Endeksi, BIST endeksleri arasında yer alan, piyasa ve işlem hacmi bakımından en yüksek 50 hisse senedinin performansını ölçen endekstir. Bunların yanı sıra BIST 50 endeksinde yer alan firmaların tüm borsa içerisindeki en değerli şirketler olmaları ve dolayısıyla özel durum açıklamalarına sıklıkla başvurmaları ilgili endeksin seçilmesindeki temel nedendir. Bu nedenle örneklemin yeterli olduğu değerlendirilerek BIST 50 endeksinin seçilmesine karar verilmiştir. Veri dönemi olarak da 01.01.2020-31.12.2020 arası dönemi kapsayan toplam 4.149 bildirim üzerinde araştırma yapılmıştır.

BIST Pay Endeksleri Temel Kuralları'na göre periyodik olarak 3 ayda bir endeks gözden geçirilir ve dönemsel değişiklikler yapılır. Bu dönemsel değişiklikler de endeks döneminin başından en az 10 gün önce ilan edilir. Dönemsel değişikliklerden kaynaklı, endekse giriş ve çıkışlar olduğu için toplam 90 firma çalışma kapsamına girmiştir.

Araştırma kapsamında KAP'ta Özel Durum Açıklamaları için yer verilen 68 konu tüm işletmeler için incelenmiştir. Araştırma sonucunda şirketler tarafından 44 konuda bildirim yapıldığı belirlenmiştir. Tespit edilen Özel Durum Açıklama Konuları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Tespit Edilen Özel Durum Açıklama Konuları

S.No	Özel Durum Açıklama Konuları
1	Özel Durum Açıklaması (Genel)
2	Geri Alınan Payların Elden Çıkarılması
3	Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faiz İçeren)
4	Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faizsiz)
5	Sermaye Artırımı - Azaltımı İşlemlerine İlişkin Bildirim
6	Genel Kurul İşlemlerine İlişkin Bildirim
7	Pay Alım Satım Bildirimi
8	Kredi Derecelendirmesi
9	İhraç Tavanına İlişkin Bildirim
10	Kar Payı Dağıtım İşlemlerine İlişkin Bildirim
11	Bağımsız Denetim Kuruluşunun Belirlenmesi
12	Yönetim Kurulu Komiteleri
13	Birleşme İşlemlerine İlişkin Bildirim
14	Bölünme İşlemlerine İlişkin Bildirim

Tablo 1. Araştırmada Tespit Edilen Özel Durum Açıklama Konuları devamı

15	Devrolma İşlemlerine İlişkin Bildirim
16	Faaliyetlerin Kısmen veya Tamamen Durdurulması ya da İmkânsız Hale Gelmesi
17	Haber ve Söylentilere İlişkin Açıklama
18	Kayıtlı Sermaye Tavanı İşlemlerine İlişkin Bildirim
19	Maddi Duran Varlık Alımı
20	Maddi Duran Varlık Satımı
21	Finansal Duran Varlık Edinimi
22	Ortaklık Aleyhine Dava Açılması veya Davaya İlişkin Gelişmeler
23	Payların Geri Alınmasına İlişkin Bildirim
24	Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi
25	Finansal Duran Varlık Satışı
26	Geleceğe Dönük Değerlendirmeler
27	İhale Süreci / Sonucu
28	İlişkili Taraf İşlemleri
29	Yeni İş İlişkisi
30	Esas Sözleşme Tadili
31	Teknik Yönetime İlişkin Açıklama
32	TTK'nın 376. Maddesi Kapsamında Yapılan İşlemler
33	Pay Dışı Sermaye Piyasası Aracı Alım Satım Bildirimi
34	Hak Kullanım Süreç İptal Bildirimi
35	Finansal Tablo ve-veya Dipnot Değişikliği
36	Ayrılma Hakkı Kullanımına İlişkin Bildirim
37	Unvan Değişikliği
38	Olağan Dışı Fiyat ve Miktar Hareketleri
39	Transfer Görüşmeleri
40	Transfer Görüşmelerinin Sonuçlanması veya Sona Ermesi
41	Kar Dağıtım Politikası
42	Şirket Merkezi Değişikliği
43	Toptan Alış Satış İşlemi Bildirimi
44	Halka Arz İşlemlerinde Sermaye Piyasası Aracının %5 inden Fazlasını Satın Alanlara İlişkin Bildirim

3.4. Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmada toplam 4.149 (Dörtbinyüzkırkdokuz) adet bildirim içerisinden kaç tanesinin hangi bildirim türünden olduğu ve bu bildirimleri hangi şirketlerin yaptığı detaylandırılmış ve ayrı ayrı tablo haline getirilmiştir.

Tablo 2. Özel Durum Açıklaması (Genel)

Şirketler	Özel Durum Açıklaması (Genel)	Toplam Bildirim
EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	126	140
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	34	58
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	31	54
MİGROS TİCARET A.Ş.	30	82
GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	29	51
TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	23	43
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	20	321
EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	20	37
KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.	20	22
PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	19	34
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	18	113
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	18	37
FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	17	38
AKBANK T.A.Ş.	15	369
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	15	257
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	14	372
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	14	36
KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	14	34
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	13	44
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	13	42
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	12	116
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	11	121
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	11	82
HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	10	40
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	10	36
ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	10	27
ARÇELİK A.Ş.	9	47
TÜRKİYE SİGORTA A.Ş.	9	15
İHLAS HOLDİNG A.Ş.	8	19
ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.	8	19
TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	8	18
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	7	327
FENERBAHÇE FUTBOL A.Ş.	7	28
KOÇ HOLDİNG A.Ş.	7	22
ŞEKERBANK T.A.Ş.	6	100
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	6	49

Tablo 2. Özel Durum Açıklaması (Genel) devamı

TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	6	41
BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	6	38
ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	6	37
OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI A.Ş.	6	16
DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	6	14
ALKİM ALKALİ KİMYA A.Ş.	6	7
TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.	5	62
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	5	38
GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.	5	36
KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	5	34
TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	5	19
OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.	5	7
ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.	4	65
DENİZLİ CAM SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	4	59
MARDİN ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	4	34
BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	4	15
KARTONSAN KARTON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	4	14
KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.	4	5
İPEK DOĞAL ENERJİ KAYNAKLARI ARAŞTIRMA VE ÜRETİM A.Ş.	4	4
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	3	58
MLP SAĞLIK HİZMETLERİ A.Ş.	3	21
TEKFEN HOLDİNG A.Ş.	3	11
SODA SANAYİİ A.Ş.	2	58
İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.	2	19
ALARKO HOLDİNG A.Ş.	2	8
İŞ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	2	3
HALK GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	2	2
HALK VARLIK KİRALAMA A.Ş.	1	38
ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	1	16
İHLAS GAYRİMENKUL PROJE GELİŞTİRME VE TİCARET A.Ş.	1	14
ADANA ÇİMENTO SANAYİ TÜRK A.Ş.	1	13
GÖZDE GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1	2
İHLAS EV ALETLERİ İMALAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1	1
KERVANSARAY YATIRIM HOLDİNG A.Ş.	1	1
TEKNOSA İÇ VE DIŞ TİCARET A.Ş.	1	1
AVİVASA EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.	1	1
AKSİGORTA A.Ş.	1	1
GALATASARAY SPOR TİF SİNAİ VE TİCARİ YATIRIMLAR A.Ş.	1	1
OPET PETROLCÜLÜK A.Ş.	1	1

Tablo 2. Özel Durum Açıklaması (Genel) devamı

HALK SİGORTA A.Ş.	0	15
ÜNYE ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	0	12
ASLAN ÇİMENTO A.Ş.	0	11
BOLU ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.	0	11
İHLAS YAYIN HOLDİNG A.Ş.	0	9
ŞOK MARKETLER TİCARET A.Ş.	0	7
VAKIF GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	0	4
DİTAŞ DOĞAN YEDEK PARÇA İMALAT VE TEKNİK A.Ş.	0	4
İŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	0	3
ŞEKER YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	0	2
ÇELİK HALAT VE TEL SANAYİİ A.Ş.	0	2
TSKB GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	0	1
VAKIF YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.	0	1
SELÇUK ECZA DEPOSU TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	0	1
KAREL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	0	1
TOPLAM	767	4.149

“Özel Durum Açıklaması (Genel)” bildirimini standart bildirimlerin dışında kalan bildirimdir. İşletmelerin BIST 50 endeksinde yer alma kriterlerini karşılama durumlarındaki değişme nedeniyle araştırmanın yapıldığı dönem içerisinde çalışma kapsamına giren işletme sayısı endekste yer alan firma sayısından fazla olarak gerçekleşmiştir. İlgili şirketlerin tamamı araştırmanın yapıldığı dönem içerisinde belirli aralıklarla BIST 50’de yer almıştır. Çalışma kapsamına giren toplam 90 şirketten 75 tanesi - açıklamaları muhtelif olmakla birlikte- bu bildirimde bulunmuştur ve bu bildirim türünden toplamda 767 kez bildirimde bulunulmuştur. Ancak yapılan incelemelere ve bu bildirimlerin altında bulunan açıklamalara bakıldığında aslında diğer bildirimler içerisinde karşılığı bulunan bildirimler bu bildirim türü üzerinden yapılmıştır. Çalışma kapsamına giren tarih aralığında toplamda 90 şirket 4.149 kez bildirimde bulunmuştur. En çok bildirimde bulunan şirket 372 bildirimle Türkiye Garanti Bankası A.Ş. olurken onu 369 bildirimle Akbank T.A.Ş. takip etmiştir.

Belirlenen tarih aralığında “Geri Alınan Payların Elden Çıkarılması” bildirimini Şekerbank T.A.Ş. tarafından 3 kez ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. tarafından 1 kez olmak üzere toplam 4 kez yapılmıştır. Halka açık şirketlerin kendi paylarını satın almasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen “Geri Alınan Paylar Tebliği”nin “Geri Alınan Payların Elden Çıkarılması ve İtfası” başlıklı 19. Maddesi uyarınca yapılan işlemler bu bildirim ile KAP’a bildirilir.

Tablo 3. Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faiz İçeren)

Şirketler	Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faiz İçeren)
AKBANK T.A.Ş.	329
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	325
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	277
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	261
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	178
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	97
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	68
ŞEKERBANK T.A.Ş.	39
MİGROS TİCARET A.Ş.	26
MLP SAĞLIK HİZMETLERİ A.Ş.	16
KARSAN OTOMOTİV SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	13
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	12
İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.	10
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	8
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	8
ARÇELİK A.Ş.	8
ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	7
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	4
OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI A.Ş.	4
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	2
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	2
HALK VARLIK KİRALAMA A.Ş.	2
ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1
TOPLAM	1.699

Sermaye Piyasası Kurulu'nun 27.02.2015 tarih ve 5/265 sayılı toplantısında pay dışındaki sermaye piyasası araçları bir borsada işlem gören işletmelerce Kamuyu Aydınlatma Platformu vasıtasıyla kamuya açıklanmasının zorunlu tutulmasına karar verilmiştir. **“Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faiz İçeren)”** belirlenen tarih aralığında en çok yapılan bildirimdir. 24 firma tarafından toplam 1.699 kez bu bildirimden yapılmıştır. En çok Akbank T.A.Ş. 329 kez, en az ise Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 1 kez bildirmiştir.

“Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faizsiz)” Halk Varlık Kiralama A.Ş. tarafından 30 ve Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş. tarafından 4 kez olmak üzere toplam 34 kez yapılmıştır.

Tablo 4. Sermaye Artırımı - Azaltımı İşlemlerine İlişkin Bildirim

Şirketler	Sermaye Artırımı - Azaltımı İşlemlerine İlişkin Bildirim
ŞEKERBANK T.A.Ş.	10
İHLAS GAYRİMENKUL PROJE GELİŞTİRME VE TİCARET A.Ş.	10
İHLAS YAYIN HOLDİNG A.Ş.	9
KARTONSAN KARTON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	8
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	7
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	6
ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	5
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	5
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	4
DİTAŞ DOĞAN YEDEK PARÇA İMALAT VE TEKNİK A.Ş.	3
İHLAS HOLDİNG A.Ş.	2
ÇELİK HALAT VE TEL SANAYİİ A.Ş.	2
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	1
TOPLAM	72

“Sermaye Artırımı - Azaltımı İşlemlerine İlişkin Bildirim” toplam 13 firma tarafından 72 kez yapılmıştır. En çok Şekerbank T.A.Ş. ve İhlas Gayrimenkul Proje Geliştirme ve Ticaret A.Ş. 10’ar kez, en az Hektaş Ticaret T.A.Ş. 1 kez bildirimde bulunmuştur.

Tablo 5. Genel Kurul İşlemlerine İlişkin Bildirim

Şirketler	Genel Kurul İşlemlerine İlişkin Bildirim
ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.	11
KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	9
ŞEKERBANK T.A.Ş.	8
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	8
TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.	8
SODA SANAYİİ A.Ş.	8
DENİZLİ CAM SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	7
MARDİN ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	7
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	6
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	6
GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.	5
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	5
GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	5
EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	4

Tablo 5. Genel Kurul İşlemlerine İlişkin Bildirim devamı

AKBANK T.A.Ş.	4
ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	4
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	4
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	4
MİGROS TİCARET A.Ş.	4
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	4
FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	4
TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	4
PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	4
ARÇELİK A.Ş.	4
BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	4
FENERBAHÇE FUTBOL A.Ş.	4
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	4
HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	4
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	3
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	3
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	3
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	3
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	3
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	3
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	3
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	3
EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	3
KOÇ HOLDİNG A.Ş.	3
ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	3
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	3
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	3
ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	3
TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	3
ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.	3
DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	3
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	2
ŞOK MARKETLER TİCARET A.Ş.	2
İHLAS HOLDİNG A.Ş.	2
BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
KARSAN OTOMOTİV SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
İHLAS GAYRİMENKUL PROJE GELİŞTİRME VE TİCARET A.Ş.	1
ALARKO HOLDİNG A.Ş.	1
TOPLAM	215

“Genel Kurul İşlemlerine İlişkin Bildirim” toplam 52 firma tarafından 215 kez yapılmıştır. En çok Anadolu Cam Sanayii A.Ş. 11 kez, en az Karsan Otomotiv Sanayii ve Ticaret A.Ş., İhlas Gayrimenkul Proje Geliştirme ve Ticaret A.Ş. ve Alarko Holding A.Ş. 1’er kez bildirimde bulunmuştur. Bu bildirimde firmalar Genel Kurulun tarihi, hangi dönemi kapsadığı, genel kurulun yapılacağı saat, adres gibi bilgilere yer verir. Ayrıca Genel Kurul Gündemi bu bildirimde ilan edilir. Yine yapılan genel kurul sonuçları da bu bildirim ile paydaşlara ve ilgililere bildirilir.

Tablo 6. Pay Alım Satım Bildirimi

Şirketler	Pay Alım Satım Bildirimi
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	41
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	21
HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	20
ŞEKERBANK T.A.Ş.	18
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	18
TEKFEN HOLDİNG A.Ş.	7
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	3
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	2
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	2
TOPLAM	132

“Pay Alım Satım Bildirimi” 9 şirket tarafından toplam 132 kez yapılmıştır. Bildirimler özel durum açıklamalarındaki bilgi kalitesinin ve doğruluğunun sağlanması amacıyla taşımaktadır. En çok Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş. 41 kez, en az Sasa Polyester Sanayi A.Ş. ve Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. 2’şer kez bu bildirimde bulunmuştur.

Bu bildirimde genel olarak “işlem tarihi”, “işleme konu payların nominal tutarı”, “işlemlerin net nominal tutarı”, “sahip olunan payların gün başı ve gün sonu nominal tutarları”, “sahip olunan payların gün başı bakiyesinin sermayeye oranı”, “sahip olunan oy haklarının gün başı bakiyesinin oy haklarına oranı”, “sahip olunan payların gün sonu bakiyesinin sermayeye oranı”, “sahip olunan oy haklarının gün sonu bakiyesinin oy haklarına oranı” gibi bilgilere yer verilir.

Tablo 7. Kredi Derecelendirmesi Bildirimi

Şirketler	Kredi Derecelendirmesi
ŞEKERBANK T.A.Ş.	5
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	5
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	5
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	4

Tablo 7. Kredi Derecelendirmesi Bildirimi devamı

AKBANK T.A.Ş.	4
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	4
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	4
TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	4
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	3
ARÇELİK A.Ş.	3
KOÇ HOLDİNG A.Ş.	3
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	2
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	2
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	2
MİGROS TİCARET A.Ş.	2
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	2
TÜRKİYE SİNİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	2
PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	2
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	1
KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	1
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	1
İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.	1
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	1
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	1
ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	1
TOPLAM	66

Firmalar, risk durumlarının ve borç ödeme güçlerinin, borçlarının vadelerinde karşılayabilme durumlarının derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması (SPK Derecelendirme Kuruluşları Tanıtım Rehberi) için “Kredi Derecelendirmesi” yaptırırlar. Bu derecelendirme bağımsız ve tarafsız kuruluşlar tarafından yapılır ve sonucu özel durum açıklaması olarak KAP’a bildirilir.

Bu çalışma kapsamında “Kredi Derecelendirmesi” bildirimini 26 firma tarafından 66 kez yapılmıştır. En çok Şekerbank T.A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş. 5’er kez bu bildirimde bulunmuştur.

Tablo 8. İhraç Tavanına İlişkin Bildirim

Şirketler	İhraç Tavanına İlişkin Bildirim
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	14
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	13
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	10
AKBANK T.A.Ş.	9
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	5
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	5
HALK VARLIK KİRALAMA A.Ş.	5
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	5
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	4
ŞEKERBANK T.A.Ş.	3
MİGROS TİCARET A.Ş.	3
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	3
TÜRKİYE SİNİAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	3
ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	3
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	2
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	2
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	2
PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	2
ARÇELİK A.Ş.	2
MLP SAĞLIK HİZMETLERİ A.Ş.	2
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	1
TOPLAM	98

SPK tarafından 22.06.2013 tarih ve 28685 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan “İzahname ve İhraç Belgesi Tebliği”nin 4. Maddesi “ı” bendinde ihraç tavanı; “Yatırım kuruluşu varant ve sertifikaları da dahil olmak üzere ortaklık hakkı vermeyen sermaye piyasası araçlarının izahnamesi nin geçerlilik süresi boyunca veya halka arz edilmeksizin yapılacak satışlarda Kurul karar tarihinden itibaren bir yıllık süre içerisinde satışı yapılabilecek azami nominal değeri” olarak tanımlanmaktadır. Firmalar izin sürecinden satış sürecine kadar tüm bilgileri bu bildirim ile tüm ilgililerle paylaşırlar.

“İhraç Tavanına İlişkin Bildirim” bu çalışma kapsamında 21 şirket tarafından 98 kez yapılmıştır. Genellikle şirketler 2 ya da 3 kez bu bildirimde bulunurken en çok Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. 14 kez ve hemen ardından Türkiye İş Bankası A.Ş. 13 kez bu bildirimde bulunmuştur.

Tablo 9. Kar Payı Dağıtım İşlemlerine İlişkin Bildirim

Şirketler	Kar Payı Dağıtım İşlemlerine İlişkin Bildirim
ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.	5
EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	5
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	4
BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	4
EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	3
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	3
ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	3
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	3
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	3
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	3
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	3
ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	3
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	2
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	2
AKBANK T.A.Ş.	2
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	2
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	2
MİGROS TİCARET A.Ş.	2
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	2
KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	2
GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	2
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	2
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	2
FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	2
TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.	2
SODA SANAYİİ A.Ş.	2
DENİZLİ CAM SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	2
TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	2
PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	2
ARÇELİK A.Ş.	2
FENERBAHÇE FUTBOL A.Ş.	2
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	2
KOÇ HOLDİNG A.Ş.	2
HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	2
ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	2

Tablo 9. Kar Payı Dağıtım İşlemlerine İlişkin Bildirim devamı

ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	2
TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	2
BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
MARDİN ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.	2
DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	2
GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.	1
TEKFEN HOLDİNG A.Ş.	1
ŞOK MARKETLER TİCARET A.Ş.	1
İHLAS HOLDİNG A.Ş.	1
ALKİM ALKALİ KİMYA A.Ş.	1
ALARKO HOLDİNG A.Ş.	1
TOPLAM	112

“Kar Payı Dağıtım İşlemlerine İlişkin Bildirim” 50 şirket tarafından toplam 112 kez yapılmıştır. Firmalar genellikle 1 ya da 2 kez bu bildirimde bulunmuştur. En çok Anadolu Cam Sanayii A.Ş. ve Ege Endüstri ve Ticaret A.Ş. bu bildirimden 5’er kez bulunmuştur.

Bu bildirimle firmaların kar dağıtımını yapıp yapmayacağı, yapacak ise nakit kâr payı ödeme şekliyle mi, pay biçiminde ödeme şekliyle mi yapacağı ilan edilir. Yine bu bildirimle nakit ya da pay biçiminde ödeme yapılacaksa ödeme tutar ve oranları da ayrıca bir tabloda belirtilir.

Tablo 10. Bağımsız Denetim Kuruluşunun Belirlenmesi Bildirimi

Şirketler	Bağımsız Denetim Kuruluşunun Belirlenmesi
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	4
GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	4
ARÇELİK A.Ş.	4
KOÇ HOLDİNG A.Ş.	4
MARDİN ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	4
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	3
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	3
GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.	3
MİGROS TİCARET A.Ş.	3
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	3
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	3
FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	3
İHLAS HOLDİNG A.Ş.	3
TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	3

Tablo 10. Bağımsız Denetim Kuruluşunun Belirlenmesi Bildirimi devamı

TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	2
AKBANK T.A.Ş.	2
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	2
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	2
KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	2
KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
İHLAS GAYRİMENKUL PROJE GELİŞTİRME VE TİCARET A.Ş.	2
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	2
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	2
ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.	2
TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.	2
DENİZLİ CAM SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	2
BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	2
EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	2
ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	2
BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	2
EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	1
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	1
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	1
KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.	1
SODA SANAYİİ A.Ş.	1
FENERBAHÇE FUTBOL A.Ş.	1
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	1
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	1
HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	1
KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.	1
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	1
ALARKO HOLDİNG A.Ş.	1
ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.	1
TOPLAM	99

Sermaye Piyasası Kurulu Özel Durumlar Rehberi'nin "Açıklama Yükümlülüğüne Tabi İçsel Bilgiler" başlıklı 5. maddesinin 10. bendindeki "Diğer Değişiklikler" kısmının 1. maddesinde; firmanın bağımsız denetimini yürüten kuruluşun değişmesi, çekilmesi veya bağımsız denetim sözleşmesinin feshedilmesi ya da bağımsız denetim kuruluşunun görüş bildirmekten kaçınması veya olumsuz görüş bildirmesi, bağımsız denetim raporunda firmanın sürekliliğini tehlikeye düşürecek belirtiler olduğu

hususunun yer alması, özel durum açıklaması kapsamında değerlendirilir. Bu durumlarda firmalar KAP’a bildirim yapmak zorundadır.

“Bağımsız Denetim Kuruluşunun Belirlenmesi” bildirimini 47 şirket tarafından toplam 99 kez yapılmıştır. Genellikle 1 veya 2, en çok 4 kez bu bildirimde bulunulmuştur.

Tablo 11. Yönetim Kurulu Komiteleri Bildirimi

Şirketler	Yönetim Kurulu Komiteleri
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	4
TÜRKİYE SİGORTA A.Ş.	3
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	2
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	2
ŞEKERBANK T.A.Ş.	1
EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	1
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	1
AKBANK T.A.Ş.	1
ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	1
GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.	1
MİGROS TİCARET A.Ş.	1
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	1
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	1
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	1
KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	1
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	1
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	1
İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.	1
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	1
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	1
FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	1
TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.	1
DENİZLİ CAM SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	1
ŞOK MARKETLER TİCARET A.Ş.	1
PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	1
ARÇELİK A.Ş.	1
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	1
EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	1

Tablo 11. Yönetim Kurulu Komiteleri Bildirimi devamı

KOÇ HOLDİNG A.Ş.	1
ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	1
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	1
ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	1
TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	1
MARDİN ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	1
TOPLAM	47

Sermaye Piyasası Kurulu'nun II-17.1 sayılı “Kurumsal Yönetim Tebliği” uyarınca firmalar, yönetim kurullarının görev ve sorumluluklarını sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi amacıyla Komiteler oluştururlar. Bu komitelerin çalışma görev ve esasları ile atananlar KAP’a bildirilir.

“Yönetim Kurulu Komiteleri” bildirimini 40 şirket 47 kez yapmıştır. Genellikle bu bildirimden her şirket 1 kez yapmıştır.

Tablo 12. Birleşme İşlemlerine İlişkin Bildirim

Şirketler	Birleşme İşlemlerine İlişkin Bildirim
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	48
GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.	16
MARDİN ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	10
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	5
OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI A.Ş.	5
TOPLAM	84

Birleşme işlemleri sırasında birtakım sorunların ortaya çıkması ve uygulama güçlüğü nedeniyle basitleştirilmiş prosedürlerin ortaya konması ve daha anlaşılır olması amacıyla mevcut düzenleme güncellenmiştir. Bu kapsamda [Seri: I, No: 41 sayılı "Birleşme İşlemlerine İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ"](#) hazırlanmıştır. Bu tebliğ 08/05/2010 tarihli ve 27575 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre duyuruların ve bu duyuruların eki olan birleşme sözleşmelerinin gazetelerde ilan zorunluluğu kaldırılmış, bu duyuruların internet sitelerinde veya KAP'ta duyurulmalarına olanak sağlanmıştır.

“Birleşme İşlemlerine İlişkin Bildirim” 5 şirket tarafından 84 kez yapılmıştır. En çok Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. 48 kez, en az Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş. ve Oyak Çimento Fabrikaları A.Ş. 5'er kez bu bildirimde bulunmuştur.

“Bölünme İşlemlerine İlişkin Bildirim” ise sadece Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş. tarafından 7 kez yapılmıştır.

Tablo 13. Devrolma İşlemlerine İlişkin Bildirim

Şirketler	Devrolma İşlemlerine İlişkin Bildirim
SODA SANAYİİ A.Ş.	40
ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.	39
TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.	38
DENİZLİ CAM SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	35
HALK SİGORTA A.Ş.	15
ADANA ÇİMENTO SANAYİ TÜRK A.Ş.	9
ASLAN ÇİMENTO A.Ş.	8
BOLU ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.	8
ÜNYE ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	8
TOPLAM	200

“Devrolma İşlemlerine İlişkin Bildirim” 9 firma tarafından toplam 200 kez yapılmıştır. Devrolma suretiyle oluşan birleşmeler de devrolan firma açısından bildirim tabidir. Ayrıca “Faaliyetlerin Kısmen veya Tamamen Durdurulması ya da İmkânsız Hale Gelmesi” bildirimini toplam 12 şirket tarafından 29 kez yapılmıştır.

Tablo 14. Haber ve Söylentilere İlişkin Açıklama Bildirimi

Şirketler	Haber ve Söylentilere İlişkin Açıklama
FENERBAHÇE FUTBOL A.Ş.	4
KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	3
TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	2
AKBANK T.A.Ş.	1
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	1
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	1
TÜRKİYE SİNÂİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	1
KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.	1
GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	1
FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	1
ARÇELİK A.Ş.	1
İHLAS HOLDİNG A.Ş.	1

Tablo 14. Haber ve Söylentilere İlişkin Açıklama Bildirimi devamı

GÖZDE GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	1
KAREL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
TOPLAM	22

Bu açıklama, Sermaye Piyasası Kurulu'nun, II-15.1 "Özel Durumlar Tebliği"nin, "Haber ve Söylentilerin Doğrulanması" başlığını taşıyan 9'uncu maddesi hükümleri kapsamında yapılmaktadır. Buna göre firmaların sermaye piyasası araçlarının fiyatını, değerini ya da yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek öneme sahip çeşitli iletişim kanallarıyla ortaya çıkan haberler var ise bunların yeterliliği veya doğruluğu konusunda kamuya açıklama yapılması zorunludur. Bu açıklamalar bu tebliğdeki esaslar çerçevesinde yapılır.

"**Haber ve Söylentilere İlişkin Açıklama**" bildirimini 16 şirket tarafından 22 kez yapılmıştır. Fenerbahçe Futbol A.Ş. 4 kez, Karsan Otomotiv Sanayii ve Ticaret A.Ş. 3 kez, Türk Hava Yolları A.O. 2 kez, diğer 13 şirket 1'er kez bu bildirimde bulunmuştur.

Tablo 15. Kayıtlı Sermaye Tavanı İşlemlerine İlişkin Bildirim

Şirketler	Kayıtlı Sermaye Tavanı İşlemlerine İlişkin Bildirim
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	7
ŞEKERBANK T.A.Ş.	6
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	6
GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	6
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	5
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	4
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	4
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	3
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	3
GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.	3
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	3
TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	3
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	3
İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.	2
ALARKO HOLDİNG A.Ş.	2
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	1
TÜRKİYE SİGORTA A.Ş.	1
TOPLAM	62

“**Kayıtlı Sermaye Tavanı İşlemlerine İlişkin Bildirim**” 17 şirket tarafından 62 kez yapılmıştır. En çok Türkiye İş Bankası A.Ş. 7 kez bu bildirimde bulunmuştur. Kayıtlı sermaye tavanının artırılması izne tabidir. İzin başvurularının yapılması ve izin sürecinin tamamlanması da dahil olmak üzere konu ile ilgili tüm gelişmeler KAP vasıtası ile duyurulur.

SPK tarafından yayımlanan Özel Durumlar Rehberi’nin 5.6. maddesine göre, maddi duran varlıkların alım satımı, kiralanması, kiraya verilmesi veya aynı sermaye olarak konulması durumlarında bu konunun içsel bilgiyi oluşturup oluşturmadığı değerlendirilmelidir. Buna göre üretimi, karlılığı, sermayeyi etkileyecek düzeyde yapılan alım ya da satımlar bildirim kapsamındadır.

“**Maddi Duran Varlık Alımı**” bildirimini Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. tarafından 2 kez ve Vakıf Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. tarafından 1 kez olmak üzere toplam 3 kez yapılmıştır.

“**Maddi Duran Varlık Satımı**” bildirimini ise 6 şirket tarafından toplam 12 kez yapılmıştır. En çok bildirim 3 kez ile Vakıf Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş., en az ise Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. 1 kez bu bildirimde bulunmuştur.

Tablo 16. Finansal Duran Varlık Edinimi Bildirimi

Şirketler	Finansal Duran Varlık Edinimi
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	6
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	4
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	3
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	3
ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
KOÇ HOLDİNG A.Ş.	2
TÜRKİYE SİGORTA A.Ş.	2
HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	2
ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.	1
ARÇELİK A.Ş.	1
BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	1
EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	1
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	1
TOPLAM	31

“**Finansal Duran Varlık Edinimi**” bildirimini 14 şirket tarafından 31 kez yapılmıştır.

Tablo 17. Ortaklık Aleyhine Dava Açılması veya Davaya İlişkin Gelişmeler Bildirimi

Şirketler	Ortaklık Aleyhine Dava Açılması veya Davaya İlişkin Gelişmeler
MİGROS TİCARET A.Ş.	6
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	3
KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	3
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	2
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	2
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	1
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	1
BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
TOPLAM	19

Ortaklar, pay sahipleri ve ilgili üçüncü kişiler açısından şirket aleyhine açılan davalar ve bu davaların seyri önem arz etmektedir. Bu çerçevede varsa firma aleyhine açılan davaların kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir. Ayrıca sadece davanın başlangıcı değil, dava ile ilgili gelişmeler, varsa ara karar, ertelenmiş ise erteleme tarihi ve ilgili diğer gelişmeler de bildirilmelidir.

“Ortaklık Aleyhine Dava Açılması veya Davaya İlişkin Gelişmeler” bildirimini 8 şirket tarafından 19 kez yapılmıştır. Şirketler bu bildirimde 1, 2 ya da 3 kez bulunmuştur. En çok Migros Ticaret A.Ş. 6 kez bu bildirimde bulunmuştur.

Tablo 18. Payların Geri Alınmasına İlişkin Bildirim

Şirketler	Payların Geri Alınmasına İlişkin Bildirim
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	40
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	17
BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	13
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	5
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	3
EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	2
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	2
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	1
SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	1
TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	1
TOPLAM	85

Şirketler bazı durumlarda hisse senedi değerlerini korumak için ya da elinde yüksek nakit bulunan durumlarda hissedarlara nakit dağıtmak yerine şirket hisselerini geri almayı tercih edebilirler. Bu durum yatırımcıların karar almalarını etkileyecek bir durumdur ve bildirim konusudur.

“Payların Geri Alınmasına İlişkin Bildirim” toplam 10 şirket tarafından 85 kez yapılmıştır. En çok Enka İnşaat ve Sanayi A.Ş. 40 kez, ardından TAV Havalimanları Holding A.Ş. 17 kez bu bildirimde bulunmuştur.

Tablo 19. Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi Bildirimi

Şirketler	Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi
TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	3
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	3
İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.	3
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	2
ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	2
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	2
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	2
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	2
PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	2
ARÇELİK A.Ş.	2
İHLAS HOLDİNG A.Ş.	2
GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.	1
MİGROS TİCARET A.Ş.	1
TÜRKİYE SİNAI KALKINMA BANKASI A.Ş.	1
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	1
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	1
ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	1
TOPLAM	35

SPK tarafından Temmuz 2003’de Kurumsal Yönetim İlkeleri yayınlanmış, Aralık 2003’de ise kurumsal yönetim uyum derecelendirmesi faaliyeti ile bu faaliyette bulunacak kuruluşlara ilişkin esasları belirlemek amacıyla Seri:VIII No:40 Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği yani diğer bir ifadeyle Derecelendirme Tebliği yürürlüğe konmuştur. Bu çerçevede bir endeks oluşturulmuş ve şirketlerin kurumsal yapılarına ilişkin belli standartlar getirilmiştir. Burada şirketlerin mali durumları değil yönetim kaliteleri sorgulanmaktadır. Yatırımcılar yatırım kararı verirken şirketin uluslararası standartlarda yönetilip

yönetilmediğinden, şeffaflığa ve hesap verilebilirliğe kadar birçok faktöre dikkat edebilmektedir. Bu bağlamda bu bildirim önem arz etmektedir.

“**Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi**” bildirimini toplam 19 şirket tarafından 35 kez yapılmıştır. Şirketler genellikle 1 ya da 2 en çok 3 kez bu bildirimde bulunmuştur.

“**Finansal Duran Varlık Satışı**” bildirimini 8 şirket toplam 21 kez yapmıştır.

Finansal duran varlık satışı, şirketin fon ihtiyacını karşılamak amacıyla finansal varlıklarını nakde çevirmesidir. Borsada işlem gören bir şirket böyle bir satış yapıyorsa ya şirketin kısa vadeli borçlarını karşılamak amacıyla ya da dışarıdan fon kaynağı bulamadığı için yapmıştır. Bu durumlar kısa vadeli işlem yapan borsa yatırımcıları için genellikle olumsuz değerlendirilir.

Tablo 20. Geleceğe Dönük Değerlendirmeler Bildirimi

Şirketler	Geleceğe Dönük Değerlendirmeler
ARÇELİK A.Ş.	4
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	3
TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	3
TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	3
BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	3
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	2
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	2
AKBANK T.A.Ş.	2
PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	2
TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	2
ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1
MİGROS TİCARET A.Ş.	1
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	1
GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	1
FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	1
TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	1
ŞOK MARKETLER TİCARET A.Ş.	1
HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	1
ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	1
TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	1
TOPLAM	36

II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği'nin 10. Maddesine göre geleceğe yönelik değerlendirmelerin kamuya açıklanması zorunlu değildir. Ancak açıklama yapılmak isteniyorsa bu maddede belirtilen esaslar çerçevesinde bildirim yapılmalıdır.

“**Geleceğe Dönük Değerlendirmeler**” bildirimini 20 şirket tarafından 36 kez yapılmıştır. 10 şirket 1’er kez bu bildirimde bulunurken en çok Arçelik A.Ş. 4 kez bu bildirimde bulunmuştur.

Şirketler katıldıkları ihaleler ve bunların sonuçları ile ilgili kamuya açıklama yaparlar. “**İhale Süreci / Sonucu**” bildirimini 4 şirket tarafından 11 kez yapılmıştır.

İlişkili Taraf İşlemleri ile ilgili usul ve esaslar SPK'nın II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği ile belirlenmiştir. Buna göre “İlişkili Taraf” Türkiye Muhasebe Standartlarında (TMS) tanımlanan ilişkili tarafı ifade eder.

“**İlişkili Taraf İşlemleri**” bildirimini 22 şirket tarafından 26 kez yapılmıştır. “**Yeni İş İlişkisi**” sadece Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından 12 kez yapılmıştır. “**Esas Sözleşme Tadili**” bildirimini 13 şirket tarafından 19 kez yapılmıştır. “**Teknik Yönetime İlişkin Açıklama**” bildirimini sadece Fenerbahçe Futbol A.Ş. tarafından 1 kez yapılmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun II-14.1 sayılı Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği hükümleri çerçevesinde şirketlerin TTK 376. madde kapsamında (borca batıklık, sermaye kaybı gibi) bir durum ortaya çıkması halinde bunu kamuoyuna açıklamak durumundadırlar.

“**TTK'nın 376. Maddesi Kapsamında Yapılan İşlemler**” bildirimini ŞOK Marketler Ticaret A.Ş. ve Fenerbahçe Futbol A.Ş. tarafından 2’şer kez yapılmıştır. “**Pay Dışı Sermaye Piyasası Aracı Alım Satım Bildirimi**” sadece Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş. tarafından 1 kez yapılmıştır. “**Hak Kullanım Süreci İptal Bildirimi**” 15 şirket tarafından 19 kez yapılmıştır. “**Finansal Tablo ve/veya Dipnot Değişikliği**” bildirimini 7 şirket tarafından 7 kez yapılmıştır. “**Ayrılma Hakkı Kullanımına İlişkin Bildirim**” toplam 10 şirket tarafından 33 kez yapılmıştır. “**Unvan Değişikliği**” bildirimini sadece Güneş Sigorta A.Ş. ve Mardin Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından 1’er kez olmak üzere 2 kez yapılmıştır.

Tablo 21. Olağan Dışı Fiyat ve Miktar Hareketleri Bildirimi

Şirketler	Olağan Dışı Fiyat ve Miktar Hareketleri
TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	2
KARTONSAN KARTON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2
ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	1
DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	1
FENERBAHÇE FUTBOL A.Ş.	1
EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	1
SELÇUK ECZA DEPOSU TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	1
TOPLAM	9

II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği'nin 8 maddesine göre şirketler sermaye piyasası araçlarının işlem hacimleri veya fiyatları ile ilgili olağan dışı bir değişim olduğunda ilgili borsanın talebi üzerine kamuya açıklama yapmak zorundadır. Bu açıklama yapılırken kamuya henüz açıklanmamış özel durumlar var ise bu durum belirtilir. **“Olağan Dışı Fiyat ve Miktar Hareketleri”** bildirimini 7 şirket tarafından toplam 9 kez yapılmıştır. **“Transfer Görüşmeleri”** bildirimini sadece Fenerbahçe Futbol A.Ş. tarafından 3 kez yapılmıştır. **“Transfer Görüşmelerinin Sonuçlanması veya Sona Ermesi”** bildirimini sadece Fenerbahçe Futbol A.Ş. tarafından 3 kez yapılmıştır. **“Kar Dağıtım Politikası”** bildirimini 2 şirket tarafından toplam 3 kez yapılmıştır. **“Şirket Merkezi Değişikliği”** bildirimini sadece Oyak Çimento Fabrikaları A.Ş. tarafından 1 kez yapılmıştır. **“Toptan Alış Satış İşlemi Bildirimi”** sadece İş Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından 1 kez yapılmıştır. **“Halka Arz İşlemlerinde Sermaye Piyasası Aracının %5 inden Fazlasını Satın Alanlara İlişkin Bildirim”** Vakıf Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından 1 ve Şeker Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından 2 kez olmak üzere toplam 3 kez yapılmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma Kamu Aydınlatma Platformu'nun (KAP) web sitesi üzerinden elde edilen BIST 50 endeksine dâhil olan şirketler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri dönemi olarak 01.01.2020-31.12.2020 tarih aralığındaki dönemi kapsayan toplam 4.149 bildirim üzerinde araştırma yapılmıştır. Buna göre ilgili dönemde toplam 90 şirket 4.149 adet bildirimde bulunmuştur. Bu bildirimlerin 43 tanesi standart adlandırılmış bildirimler olup **“Özel Durum Açıklaması (Genel)”** bildirim konusu ile birlikte toplam 44 tür bildirim konusu kullanılmıştır. **“Özel Durum Açıklamaları”** adı altında listelenen toplam 68 konunun 44'ü çalışma kapsamı dönemi içerisinde kullanılmıştır. En çok bildirimde bulunan şirket 372 bildirimle Garanti Bankası A.Ş. olurken onu 369 bildirimle Akbank T.A.Ş. takip etmiştir. En çok bildirim yapılan konu ise 1.699 bildirimle **“Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faiz İçeren)”** olmuştur. Bu konuyu 767 bildirimle **“Özel Durum Açıklaması (Genel)”** konusu takip etmiştir.

Özel Durum Açıklamaları, içerik itibarıyla şirketin piyasa değerini ve genel durumunu düşük veya yüksek seviyede etkileyebilecek, özellikle potansiyel ve mevcut yatırımcıların hisse senedi tercihlerini yönlendirebilecek çok çeşitli türden çok sayıdaki açıklamayı içermektedir. Özel durum açıklamalarının bu yönüyle kamuoyundaki şirketlere yönelik haber akışı olarak tanımlanan birçok konuda yeterli düzeyde açıklama sağlayan bilgi notları olduğunu söylemek mümkündür. İlgili bilgi notlarının etki düzeyi ve finansal içeriği de büyük önem arz etmektedir. Belirtilen hususlar açısından değerlendirildiğinde özel durum açıklamalarının kamuoyu ve şirketler açısından stratejik bir bilgilendirme aracı olduğunu ifade etmek mümkündür.

Özel durum açıklamalarının içerik açısından değerlendirilmesi, ülkemizdeki şirketlerde önem kazanan konuların belirlenmesi ve bilgi yoğunluğunun olduğu alanların tespitinde önem kazanmaktadır. Önem derecelerinin belirlenmesinde sayısal bir eşik bulunmamasına karşın sene içerisinde 100 ve üzeri bildirim yapılan konular sık bildirim olarak tarafımızca değerlendirildiğinde araştırmaya konu olan şirketler açısından en fazla bildirim yapılan konuların borçlanma araçları, genel bilgilendirme, genel kurul işlemleri, devralma işlemleri, pay alım/satım bildirimleri ve kâr payı dağıtım işlemlerinden oluştuğu görülmektedir. Bildirim türlerine bakıldığında ağırlıklı olarak olağan ve mevzuat gereği bilgilendirme türlerinin en fazla ağırlık kazandığı söylenebilmektedir.

Bu tür bildirimleri sene içerisinde 50-100 arası bildirim yapıldığı, bağımsız denetim kuruluşlarının belirlenmesi, ihraç tavanına ilişkin bildirimler, payların geri alınması, birleşme işlemleri, sermaye artırımını, kredi derecelendirmesi, kayıtlı sermaye tavanı işlemlerinin takip ettiği söylenebilir. Belirtilen bildirim türlerinin sayıca göreceli olarak daha az olmasına karşın özellikle hisse değeri ve yatırımcı kararları üzerinde etkili olduğu söylenebilecek bildirimlerdir.

Faaliyet dönemi içerisinde 50'den az bildirim olduğu çok sayıdaki bildirim türünde ise çok farklı başlıklardan özel durum açıklamaları yer almaktadır. Bu tür bildirimlerin bir kısmı şirketin faaliyeti üzerinde önemli bir etkisi olmayan ancak kamuoyunun bilgi almasına fayda sağlayan bildirimler olduğu gibi bazıları ise (İlişkili Taraf İşlemleri, Haber ve Söylentilere İlişkin Açıklamalar, Finansal Duran Varlık Satışı, Ortaklık Aleyhine Davalar, Esas Sözleşme Tadili, Hak Kullanım Süreç İptali, Maddi Duran Varlık Alımı, Yeni İş İlişkileri, İhale Süreci/Sonucu, Olağan Dışı Fiyat ve Miktar Hareketleri, Bölünme İşlemlerine İlişkin Bildirimler vb.) sayıca çok daha az olmalarına karşın şirketlerin faaliyetlerini doğrudan etkileyebilecek önem ve ağırlığa sahip olan özel durum açıklamalarıdır. İlgili özel durum açıklamaları şirketlerin hisse senetleri ve faaliyetlerine yönelik önemli zararları önleyebilecek nitelikte olduklarını stratejik bilgilendirme yönlerinin ön planda olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışma kapsamında BIST-50 endeksindeki firmalar araştırmaya dahil edilerek 2020 yılı boyunca yaptıkları özel durum açıklamaları ayrıntılı olarak sınıflandırılarak açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Özel durum açıklaması kavramı günümüz ve gelecekte şirketler tarafından yapılan/yapılacak bildirimlerde finansal raporlara ilişkin yıllık ve/veya ara dönem bildirimlerinin artık tek başına yeterli olamayacağı ve raporlama dönemleri arasında çok sayıda gelişmenin olabilmesi ve dolayısıyla halka açık şirketlerdeki gelişmelerin tüm kamuoyunu ilgilendirmesi gibi nedenlerden dolayı son derece gerekli bir açıklama/bildirim türü olarak geliştirilmiştir. Halihazırda özel durum açıklamaları yatırımcılar ve potansiyel yatırımcılar tarafından sıklıkla takip edilmekte ve şirketlere ilişkin ortaya çıkan bilgi ihtiyacını hızlı ve yeterli şekilde karşıladığı görülmektedir. Tüm sayılan özelliklerinden

dolayı özel durum açıklamalarının -bildirim sayısından bağımsız olarak- finansal ve finansal olmayan raporlama açısından önemli bir bilgilendirme kaynağı olduğu açıktır.

Bu bağlamda özel durum açıklamaları ile ilgili önerilerimiz aşağıda sıralanmıştır;

- Özel Durum Açıklamalarında daha fazla standartlaşmanın sağlanması bildirimlerin daha kolay sınıflandırılmasına fayda verebilecektir.
- Özel Durum Açıklamaları içerisinde mevzuat gereği açıklamalar ve özellikli durum açıklamaları ve ihtiyaç olan diğer başlıklarda alt türler açılarak kullanıcıların daha hızlı sınıflandırma yapmaları sağlanabilir.

Gelecek dönemde yapılacak olan çalışmalarda özel durum açıklamalarının anlık etkileri ve özel durum açıklamalarının finansal tablolar üzerindeki yansımaları üzerinde odaklanılabilir.

YAZARLARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

AUTHORS' DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

YAZARLARIN KATKILARI

Çalışma Konsepti/Tasarım- OKO, OA, ÖFA; Yazı Taslağı- OKO, OA, ÖFA; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- OKO, OA; Son Onay ve Sorumluluk- OKO, OA.

AUTHORS' CONTRIBUTIONS

Conception/Design of Study- OKO, OA, ÖFA; Drafting Manuscript- OKO, OA, ÖFA; Critical Revision of Manuscript- OKO, OA; Final Approval of Accountability- OKO, OA.

KAYNAKÇA

Akisik, O., & Gal, G. (2011). Sustainability in businesses, corporate social responsibility, and accounting standards: An empirical study. *International Journal of Accounting and Information Management*, 19(3),304-324.

Aksu, M., & Köseadağ, A. (2006). Transparency and disclosure scores and their determinants in the Istanbul Stock Exchange. *Corporate Governance*, 14(4), 277-296.

- Babacan, B., & Özer, G. (2013). Şirketlerin gönüllü açıklamalarının hisse senedi getirileri üzerine etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20(2), 91-104.
- Belal, A., & Cooper, S. (2011). The absence of corporate social responsibility reporting in Bangladesh. *Critical Perspectives on Accounting*, 22(7), 654-667.
- Beyer, A., Cohen, D., Lys, T., & Walther, B. (2010). The financial reporting environment: Review of the recent literature. *Journal of Accounting and Economics*, 50(2-3), 296-343.
- BIST. (2021, Mayıs 27). *BIST (BORSA İSTANBUL)*. (2009). *Web site of the Borsa Istanbul*. <http://www.https://www.borsaistanbul.com/>: <https://www.borsaistanbul.com/> adresinden alındı
- Bokpin, G., & Isshaq, Z. (2009). Corporate governance, disclosure and foreign share ownership on the Ghana Stock Exchange. *Managerial Auditing Journal*, 24(7), 688-703.
- Cerf, A. (1961). *Corporate Reporting and Investment Decisions*. California: University of California Press.
- Cheng, S., Nagar, V., & Rajan, M. V. (2007). Insider trades and private information: the special case of delayed-disclosure trades. *The Review of Financial Studies*, 20(6), 1833-1864.
- Çelik, O., Ecer, A., & Karabacak, H. (2006). Disclosure of forward looking information: Evidence from listed companies on Istanbul stock exchange. *Investment Management and Financial Innovations*, 3(2), 197-216.
- Elliott, R., & Jacobson, P. (1994). Cost and benefits of business information disclosure. *Accounting Horizons*, 8(4), 80-96.
- Erdem, B., & Gürbüz, G. (2020). TFRS-10 konsolide finansal tablolar standardına göre kontrol gücündeki değişimin ampirik analizi: Borsa İstanbul'da işlem gören holding şirketleri üzerine bir uygulama. *Beykoz Akademi Dergisi*, 8(1), 208-222.
- Freedman, M., & Jaggi, B. (2005). Global warming, commitment to the Kyoto Protocol, and accounting disclosures by the largest global public firms from polluting industries. *The International Journal of Accounting*, 40(3), 215-232.
- Gürler, E.H. (2023) Hukuki Açıdan Sermaye Piyasasında Özel Durum Açıklamaları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Hassan, O., Giorgioni, G., Romilly, P., & Power, D. (2009). The value-relevance of disclosure: Evidence from the emerging capital market of Egypt. *The International Journal of Accounting*, 44(1), 79-102.
- Hossain, M., & Hammami, H. (2009). Voluntary disclosure in the annual reports of an emerging country: The case of Qatar. *Advances in Accounting. Incorporating Advances in International Accounting*, 25(2), 255-265.
- Jeffrey, F. (2002). A stakeholder perspective of material disclosure thresholds for environmental events. *Asian Review of Accounting*, 10(2), 3-16.

- Jody, G., Edward, J. R., & Serafeim, G. (2018). Market reaction to mandatory nonfinancial disclosure. *Management Science*, 65(7), 3061-3084.
- Keown, A. J., & Pinkerton, J. M. (1981). Merger announcements and insider trading activity: An empirical investigation. *The Journal of Finance*, 36(4), 855-869.
- Kılıç, S. (2019). Geleceğe yönelik değerlendirmelere ilişkin özel durum açıklamalarının pay senedi fiyatları üzerindeki etkisi: Borsa İstanbul örneği. *Business and Economics Research Journal*, 10(4), 833-844.
- Kimbro, M., & Cao, Z. (2011). Does voluntary corporate citizenship pay? An examination of the UN Global Compact. *International Journal of Accounting and Information Management*, 19(3), 288-303.
- Korkmaz, H. S. (2019). Finansal bilgi manipülasyonunda Beneish modeli: Borsa İstanbul'da bir uygulama. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KSYI. (2017). *Küresel Sürdürülebilir Yatırım İttifakı. Küresel Sürdürülebilir Yatırım İncelemesi: Küresel Sürdürülebilir Yatırım İttifakı*. Washington: Washington.
- Metin, O., & Ünal, Ş (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 274-294.
- Nemli Çalışkan, E., & Turan İçke, B. (2009). Kurumsal yönetim uygulamalarının Türk bankacılık sektöründeki durumu. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 59(2), 121-154.
- Özer, V. (2009). Sermaye piyasasında özel durum açıklamaları kapsamında içeriden öğrenenlerin ticareti. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özsalih, A. (2012). İnternet tabanlı finansal halkla ilişkiler çalışmaları ve Türkiye'deki finans kuruluşlarına ilişkin bir araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 2-18.
- Sakarya, Ş., & Sezgin, H. (2015). Sendikasyon kredisi kullanımının bankaların hisse senedi getirilerine etkisi: Olay çalışması yöntemiyle BİST'de bir uygulama. *Bankacılar Dergisi*, 92, 5-24.
- Smith, Jr, C. W. (1986). Investment banking and the capital acquisition process. *Journal of Financial Economics*, 15(1-2), 3-29.
- Uyar, A., & Kılıç, M. (2012). The influence of firm characteristics on disclosure of financial ratios in annual reports of Turkish firms listed in the Istanbul Stock Exchange. *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 8(2), 137-156.
- Watkins, J. (2018). The timeliness and detail tradeoff in the mandatory disclosure of material events. Indiana University Kelley School of Business.

www.kap.org.tr

II-5.1 sayılı İzahname ve İhraç Belgesi Tebliği

II-14.1 sayılı Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği

II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği

II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği

II-22.1 sayılı Geri Alınan Paylar Tebliği

Seri: I, No: 41 sayılı Birleşme İşlemlerine İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ

Seri: VIII, No:40 Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına
İlişkin Esaslar Tebliği

EK 1: 01.01.2020-31.12.2020 Tarihleri Arasında BIST 50’de İşlem Gören Şirketler

S.No	Firmalar
1	ADANA ÇİMENTO SANAYİ TÜRK A.Ş.
2	AKBANK T.A.Ş.
3	AKSİGORTA A.Ş.
4	ALARKO HOLDİNG A.Ş.
5	ALKİM ALKALİ KİMYA A.Ş.
6	ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.
7	ARÇELİK A.Ş.
8	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
9	ASLAN ÇİMENTO A.Ş.
10	AVİVASA EMEKLİLİK VE HAYAT A.Ş.
11	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.
12	BOLU ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
13	BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
14	ÇELİK HALAT VE TEL SANAYİİ A.Ş.
15	ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
16	DENİZLİ CAM SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
17	DİTAŞ DOĞAN YEDEK PARÇA İMALAT VE TEKNİK A.Ş.
18	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.
19	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.
20	EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.
21	EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
22	ENERJİSA ENERJİ A.Ş.
23	ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.
24	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.
25	FENERBAHÇE FUTBOL A.Ş.
26	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.
27	GALATASARAY SPOR TİF SİNAİ VE TİCARİ YATIRIMLAR A.Ş.
28	GÖZDE GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
29	GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.
30	GÜNEŞ SİGORTA A.Ş.
31	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.
32	HALK GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
33	HALK SİGORTA A.Ş.
34	HALK VARLIK KİRALAMA A.Ş.
35	HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.
36	İHLAS EV ALETLERİ İMALAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
37	İHLAS GAYRİMENKUL PROJE GELİŞTİRME VE TİCARET A.Ş.
38	İHLAS HOLDİNG A.Ş.
39	İHLAS YAYIN HOLDİNG A.Ş.
40	İPEK DOĞAL ENERJİ KAYNAKLARI ARAŞTIRMA VE ÜRETİM A.Ş.

EK1: 01.01.2020-31.12.2020 Tarihleri Arasında BIST 50’de İşlem Gören Şirketler devamı

41	İŞ FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.
42	İŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
43	İŞ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
44	KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
45	KAREL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
46	KARSAN OTOMOTİV SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
47	KARTONSAN KARTON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
48	KERVANSARAY YATIRIM HOLDİNG A.Ş.
49	KOÇ HOLDİNG A.Ş.
50	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.
51	KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.
52	MARDİN ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
53	MİGROS TİCARET A.Ş.
54	MLP SAĞLIK HİZMETLERİ A.Ş.
55	ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.
56	OPET PETROLCÜLÜK A.Ş.
57	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.
58	OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI A.Ş.
59	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.
60	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.
61	SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.
62	SELÇUK ECZA DEPOSU TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
63	SODA SANAYİ A.Ş.
64	ŞEKER YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
65	ŞEKERBANK T.A.Ş.
66	ŞOK MARKETLER TİCARET A.Ş.
67	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.
68	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.
69	TEKNOSA İÇ VE DIŞ TİCARET A.Ş.
70	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.
71	TRAKYA CAM SANAYİ A.Ş.
72	TSKB GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
73	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.
74	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.
75	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
76	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
77	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.
78	TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.
79	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.
80	TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.
81	TÜRKİYE SİGORTA A.Ş.

EK1: 01.01.2020-31.12.2020 Tarihleri Arasında BIST 50’de İşlem Gören Şirketler devamı

82	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.
83	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.
84	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.
85	ÜNYE ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
86	VAKIF GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
87	VAKIF YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
88	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
89	YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.
90	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.

EK 2: KAP’ta Özel Durum Açıklamaları İçin Yer Verilen Konular

S.No	Özel Durum Açıklama Konuları
1	Ana Faaliyet Konusu Değişikliği
2	Ayrılma Hakkı Kullanımına İlişkin Bildirim
3	Bağımsız Denetim Kuruluşunun Belirlenmesi
4	Bağımsız Denetim Raporunun Olumsuz Görüş İçermesi veya Görüş Bildirmekten Kaçınılması
5	Bilgilendirme Politikası
6	Birleşme İşlemlerine İlişkin Bildirim
7	Borsa Kotundan Çıkmaya İlişkin Bildirim
8	Bölünme
9	Çalışanlara Aylık Ücret Dışında Yapılan Ödemeler
10	Devrolma İşlemlerine İlişkin Bildirim
11	Diğer Nakit Ödemeye İlişkin Bildirim
12	Diğer Pay İhracı - İptaline İlişkin Bildirim
13	Esas Sözleşme Tadili
14	Faaliyetlerin Kısmen veya Tamamen Durdurulması ya da İmkansız Hale Gelmesi
15	Faaliyetlerin veya Gelirlerin Yoğunlaştığı Şehir Değişikliği
16	Finansal Duran Varlık Edinimi
17	Finansal Duran Varlık Satışı
18	Finansal Tablo ve/veya Dipnot Değişikliği
19	Geleceğe Dönük Değerlendirmeler
20	Genel Kurul İşlemlerine İlişkin Bildirim
21	Geri Alınan Payların Elden Çıkarılması
22	Haber ve Söylentilere İlişkin Açıklama
23	Hak Kullanım Süreç İptal Bildirimi
24	Halka Arz İşlemlerinde Sermaye Piyasası Aracının % 5 inden Fazlasını Satın Alanlara İlişkin Bildirim
25	İcra Takipleri
26	İflas/İflas Erteleme
27	İhale Süreci / Sonucu
28	İhraç Tavanına İlişkin Bildirim

EK 2: KAP'ta Özel Durum Açıklamaları İçin Yer Verilen Konular devamı

29	İlişkili Taraf İşlemleri
30	Kar Dağıtım Politikası
31	Kar Payı Avansı Ödemesi İşlemlerine İlişkin Bildirim
32	Kar Payı Dağıtım İşlemlerine İlişkin Bildirim
33	Kayıtlı Sermaye Tavanı İşlemlerine İlişkin Bildirim
34	Kredi Derecelendirmesi
35	Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi
36	Maddi Duran Varlık Alımı
37	Maddi Duran Varlık Kiraya Verilmesi veya Aynı Hak Tesisi
38	Maddi Duran Varlık Satımı
39	Olağan Dışı Fiyat ve Miktar Hareketleri
40	Ortaklık Aleyhine Dava Açılması veya Davaya İlişkin Gelişmeler
41	Ortaklıktan Çıkarma ve Satma Hakkına İlişkin Bildirim
42	Özel Durum Açıklaması (Genel)
43	Pay Alım Satım Bildirimi
44	Pay Alım Teklifi Yoluyla Pay Toplanmasına İlişkin Bildirim
45	Pay Dışı Sermaye Piyasası Aracı Alım Satım Bildirimi
46	Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faiz İçeren)
47	Pay Dışında Sermaye Piyasası Aracı İşlemlerine İlişkin Bildirim (Faizsiz)
48	Pay Dönüşümü İşlemlerine İlişkin Bildirim
49	Payların Geri Alınmasına İlişkin Bildirim
50	Payların Konu Edildiği Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Bildirim
51	Pazar Geçiş Başvurusu
52	Piyasa Danışmanı Değişikliği
53	Satışa Hazır Bekletilen Paylara İlişkin Bildirim
54	Sermaye Artırımı - Azaltımı İşlemlerine İlişkin Bildirim
55	Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Satış Öncesi Bildirim
56	Sözleşme Feshi
57	Sözleşme İmzalanması
58	Şirket Merkezi Değişikliği
59	Teknik Yönetime İlişkin Açıklama
60	Toptan Alış Satış İşlemi Bildirimi
61	Transfer Görüşmeleri
62	Transfer Görüşmelerinin Sonuçlanması veya Sona Ermesi
63	TTK'nın 376. Maddesi Kapsamında Yapılan İşlemler
64	Unvan Değişikliği
65	Varlıkların Zarara Uğraması
66	Yatırım Kuruluşu Varant-Sertifika-Senetlerine İlişkin Bildirim
67	Yeni İş İlişkisi
68	Yönetim Kurulu Komiteleri

YÖNETİM RAPORLAMASINDA RENK ETKİSİ: GÖRSEL RAPORLAMA *

Prof.Dr. Cemal ELİTAŞ**

Araştırma Makalesi/Research Article

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi

Eylül 2024, 26(3), 182-205

ÖZ

Yönetime veya işletme paydaşlarına sunulan, raporlarda genellikle karşımıza çıkan ana sorun içerik sorunlarıdır. Bu tür raporlarda birçok teknik veri ve bilgi yer alırken bu unsurların bilişsel, kavrayışsal ve hafızada kalıcı olma yönleri genellikle ihmal edilmektedir. Çalışmanın sonunda şu tespitler yapılmıştır; (a) Şirketler, algıyı optimize eden renk kullanımına ilişkin raporlama kılavuzlarını yeniden gözden geçirmeli veya rengi kurumsal renk paletinden ayrı olarak kullanmalıdır, (b) Raporlarda gereksiz tasarım öğeleri kullanılmamalıdır, (c) Kırmızı ve yeşil renk geçişleri için uygundur, (d) Doğru kullanıldığında renk, performans ölçüm sistemlerinde güçlü bir özelliktir. Giderek karmaşıklaşan içeriğin tasvir edilmesini sağlar ve bilginin hatasız ve hızlı bir şekilde aktarılmasını destekler.

Anahtar Kelimeler: Finansal Raporlama, Renk Psikolojisi, Renk Sistemleri, Raporlama Düzeni

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M49

THE EFFECT OF COLOR ON MANAGEMENT REPORTING: VISUAL REPORTING

ABSTRACT

Content issues are the focus of the problems we encounter in reports presented to business stakeholders. While such reports contain a lot of technical information, the cognitive and memory retention aspects are often neglected. The findings of this research are the following: (a) Companies should reconsider their

* Makale Geliş Tarihi (Date of Submission): 01.04.2024; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance): 18.08.2024

** Yalova Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, cemal.elitas@yalova.edu.tr,
orcid.org/0000-0002-6010-6574

Atıf (Citation): Elitaş, C. (2024). Yönetim Raporlamasında Renk Etkisi: Görsel Raporlama, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 26(3), 182-205. <https://doi.org/10.31460/mbdd.1462634>

reporting guidelines on the use of color that optimizes perception, (b) Reports should not use unnecessary design elements, (c) Red and green are suitable for color gradients, (d) When used correctly, color is a powerful feature in performance measurement systems. Enables the depiction of complex content and supports the accurate transfer of information.

Keywords: Financial Reporting, Color Psychology, Color Systems, Reporting Layout

JEL Classification: M40, M41, M49

EXTENDED SUMMARY

PURPOSE AND MOTIVATION

Content issues are the focus of the main problem or problems that we usually encounter in reports designed, created and presented to management and business stakeholders. While such reports contain a lot of technical data and information, the cognitive and memory retention aspects of these elements are often neglected or at least underestimated. The study is in the nature of a research article, and since it aims to bring the subject to the agenda, it provides theoretical information rather than practical.

RESULTS AND DISCUSSION

The use of color in reports should not be decided based on aesthetic concerns or the personal preferences of the report preparer. As with the use of visualization forms, the use of color should be regulated by taking into account the visual perception process. The goal of perceptually optimized visualization is to keep the cognitive load on the report reader as low as possible while storing information (Heimann and Schütz, 2018). By consciously using color, the report recipient's attention can be efficiently directed to the relevant information in a report without overtaxing their cognitive resources when absorbing and processing the information.

However, color is a highly subjective design feature that should be used carefully in reports. The creator of the report must match the color tone with the content and the subjective perceptions of the report recipient (Heber, 2016). As a result, it is almost impossible to make a universally valid statement about the impact of individual colors and their use in reporting. This also explains the research gap that exists on this topic and not only in the business world, in art and marketing, there is also little discussion of color and its impact on the viewer. However, as the two studies presented here emphasize, this effect should not be underestimated (Heering and Hupfer, 2020).

In this context, the following conclusions can be reached regarding the use of colors in reporting;

- Companies should reconsider their reporting guidelines on the use of color that optimizes perception or use color separately from their corporate color palette.
- Unnecessary design elements should not be used in reports.
- Red and green are suitable for color transitions, but red must be used at lower saturation than green, otherwise the recipient of the report will be affected negatively.
- When used correctly, color supports efficient and effective control.

CONCLUSION AND IMPLICATION

There are very few theoretical studies on this topic, and those that do exist are often neither practical nor comprehensive, both in Turkish and international literature. For this reason, in this study, the discussion of on color, color psychology and color systems is kept longer and the theoretical background is emphasized. We would like to point out that academicians who want to work on this topic can contribute to the literature, especially with applied studies, and thus contribute to filling the research in this field.

1. GİRİŞ

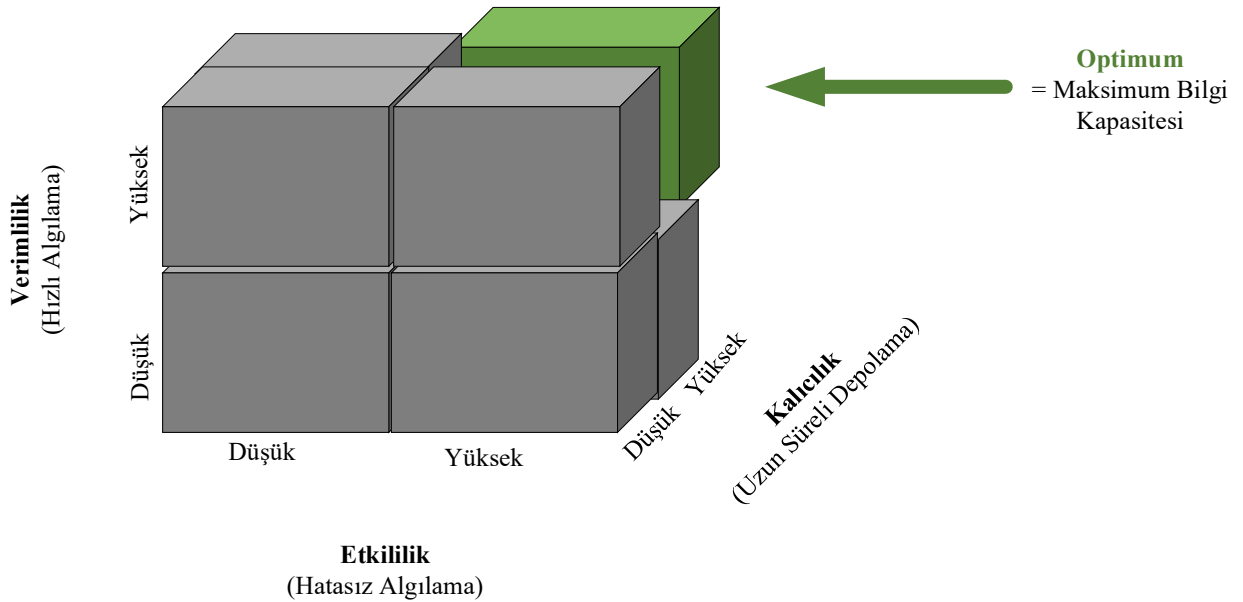
Yönetime veya işletme paydaşlarına sunulan, tasarlanan ve oluşturulan raporlarda genellikle karşımıza çıkan ana sorun veya sorunların odak noktası içerik sorunlarıdır. Bu tür raporlarda birçok teknik veri ve bilgi yer alırken bu unsurların bilişsel, kavrayışsal ve hafızada kalıcı olma yönleri genellikle ihmal edilmekte veya en azından hafife alınabilmektedir. Çoğu rapor okuyucusu, saf sayısal gösterimlerdeki kontrolle ilgili bağlantıları, farklılıkları ve gelişmeleri anlamakta ve değerlendirmekte zorluk çekebilmektedir. Ancak rakamlar uygun şekilde görselleştirilirse rapor okuyucusu raporun mesajını daha çabuk kavrayabilir ve her şeyden önce bunları doğru yorumlayabilir (Fussan, 2019).

Araştırmalar, raporlardaki bilgi kalitesinin genellikle yetersiz olduğunu göstermektedir. Paydaş ve üst yönetime sunulan raporların birincil görevi, şirketteki karar vericilere yönetimle ilgili bilgi sağlamaktır. Ancak araştırmalara göre, kullanıcıların çoğu raporların kalitesizliğinden şikâyet etmektedir. Buna göre, her dört yöneticiden sadece biri karar vermek için ihtiyaç duydukları gerçekleri ve rakamları kendilerine sunulan raporlardan alabildiklerini ifade etmektedirler. Ankete katılan karar vericilerin yaklaşık yarısı raporların genellikle alakasız bilgiler içerdiğinden ve sadece sınırlı bir öneme sahip olduğundan şikâyet etmektedir (Doser, 2016).

Doser (2016)'ın yaptığı çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmelerden de yararlanarak genel olarak ulaştığı tespit; “Birçok rapor tarihsel olarak veri mezarlığına dönüşmüştür, rakamlar grafiksel olarak hazırlanmamıştır, kilit rakamlar açıkça tanımlanmamıştır ve genellikle gereksizdir. Temel bilgileri bir bakışta kavramak zordur. Bu da yanlış yorumlamalara ve yanlış anlamalara yol açmaktadır” şeklinde özetlenebilir.

Bu önemli tespit ister istemez sunulan raporlardaki bilgi kalitesinin; doğru, anlaşılır, dikkat çeken, vurgulu ve en önemlisi de hafızada kalıcı raporlamanın nasıl olması gerektiği ve neleri barındırması gerektiği yönünde bir araştırma ve analiz yapma konusunu bu çalışmanın en önemli motivasyonu haline getirmiştir.

Raporlamada birincil hedef olarak bilgi kalitesi esas alınmalıdır. Bilgi kalitesini de, bilginin anlaşılabilirliği önemli ölçüde etkilemektedir. Şekil 1’de bilgi kalitesi kriterleri görsel olarak sunulmuştur. Raporlamada hedef; başlangıçta rapor okuyucuları tarafından hızlı (verimli) ve aynı zamanda hatasız (etkili) bilgi alımı ve işlenmesi gerekliliğinin operasyonel hale getirilmesidir. Verimlilik ve etkinliğin yanı sıra üçüncü bir parametre olarak kalıcılık, hedef imajın önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda, bir rapordaki bilgilerin daha sonraki bir zamanda (örneğin, sonraki bir karar verme durumunda) tekrarlanabilirliği de mutlaka dikkate alınmalıdır (Fussan, 2019).

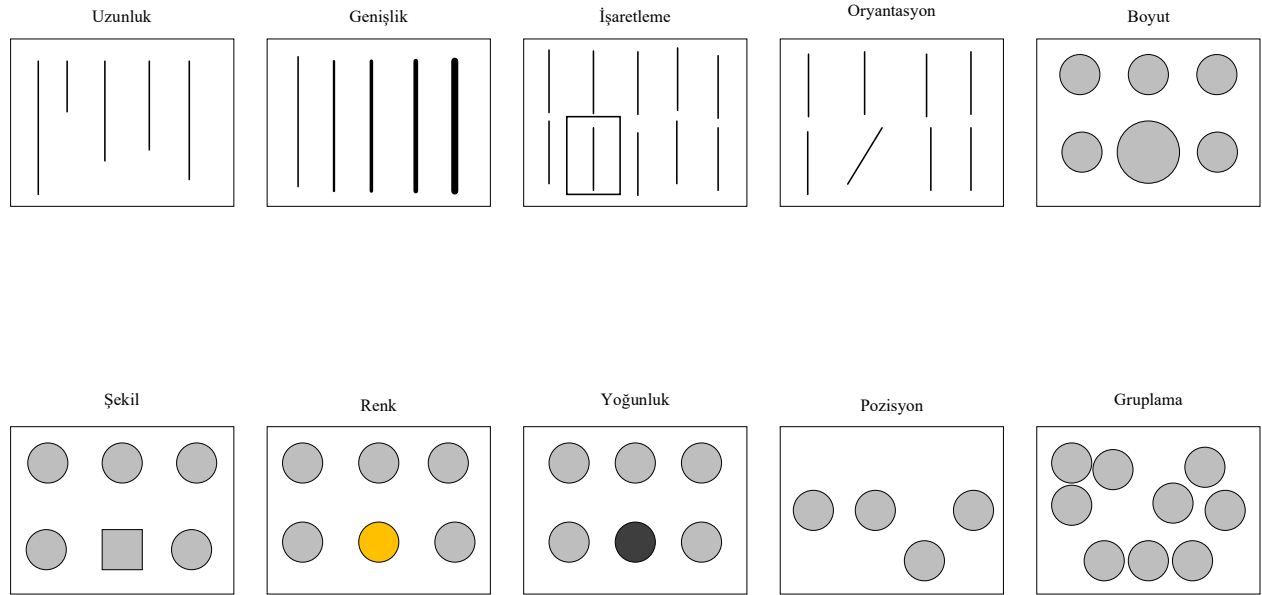

Şekil 1. Bilgi Kalitesi Kriterleri (Eisl ve diğerleri, 2012)

2. BİLGİ KALİTESİ UNSURLARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bu başlık altında Şekil 1’de yer alan bilgi kalitesi unsurları olan (a) Verimlilik, (b) Etkililik ve (c) Kalıcılık açıklanmaya çalışılacak, anlaşılır ve hafızada kalıcılığı artırılabilir bilginin temel özellikleri üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda kalıcılığı artırılmış bilginin en temel fonksiyonu olan “renk” ile gösterim için de ayrı bir başlık altında inceleme yapılarak konu açıklanmaya çalışılacaktır.

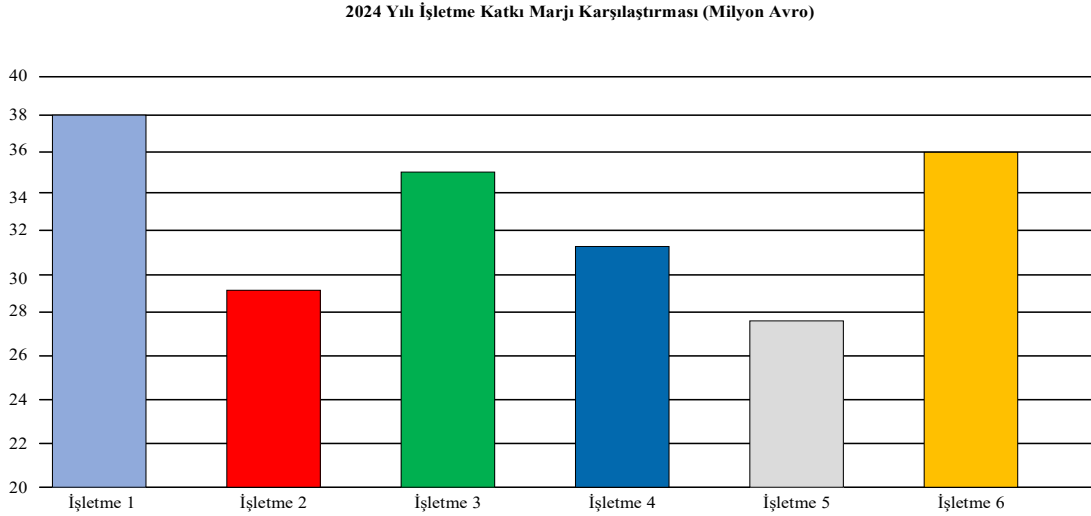
- (a) Verimlilik (Hızlı Algılama): Rapor tasarımında, rapor okuyucularının bilgiyi hızlı bir şekilde özümsemesini sağlamak için önduyusal nitelikler kullanılmalıdır. Buna ilişkin bir örnek tasarım Şekil 2’de gösterilmektedir. Önleyici özellikler, okuyucunun dikkatini rapordaki belirli bilgilere çeken stilistik araçlardır. Özellikle renk güçlü bir üslup aracıdır ve bu nedenle raporlarda gelişigüzel değil, ekonomik ve vurgulayıcı bir şekilde kullanılmalıdır. Bu nedenle renk, rapor tasarımında her zaman somut bir anlama sahip olmalı ve dekoratif bir unsur olarak kullanılmamalıdır.

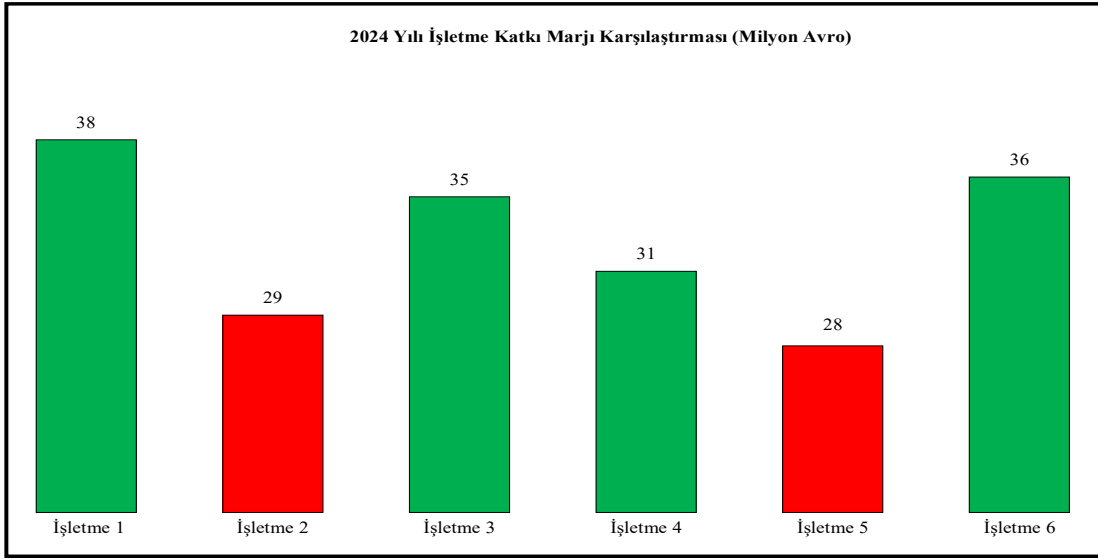
Şekil 2. Bilgi Tasarımının Yaratılmasında Seçilebilecek Nitelikler (Fussan, 2019).

- (b) Etkililik (Hatasız Algılama): Birçok rapor oluşturucusu, veri analizi, insan algısı ve alıcı odaklı tasarım konularında temel bilgilere sahip olmadıkları için raporları tasarlarken sezgisel hareket etmektedir. Bu da raporların, iletişim aracı olarak başarısız, yanıltıcı ifadeler ve yanlış sonuçlar iletir olması sonucunu doğuracaktır. Sonuç olarak, yanlış anlamalar ve yanlış kararlar nadir değildir. Rapor okuyucularının hatasız bilgi işleme, diğer şeylerin yanı sıra manipülasyon içermeyen sunumların kullanılmasıyla sağlanacaktır. Şekil 3’teki olumsuz örnek, rapor yazarlarının raporları tasarlarken bazen bilinçli olarak, ancak çoğu zaman bilinçsizce kullandıkları diyagramların

manipülasyon potansiyelini göstermektedir. Sütunların yüksekliği, rapor okuyucusuna 2. branşın katkı payının 1. branşın sadece yarısı kadar olduğu ve 6. branşın 5. branştan iki kat daha fazla katkı payı ürettiği “görsel” izlenimini vermektedir. Şekil 4’teki olumlu örnek, aynı verilerle farklılıkların hiçbir şekilde ciddi olmadığını göstermektedir. Şekil 3’ün yanlış yorumlanmasının nedeni, “0” yerine “20”den başlayan Y ekseninin yanlış ölçeklendirilmesinde yatmaktadır. Buna ek olarak, Şekil 3’teki renkler sadece dekorasyon için kullanılırken, Şekil 4’teki renklerin önemli bir anlamı vardır. Şöyle ki, referans değerden (örnekte 30 milyon Euro’luk bir plan değeri) negatif sapmalar için kırmızı ve pozitif sapmalar için yeşil sütunlar kullanılmıştır. Farklı maksimum ölçeklendirme, 3D diyagramlar veya uygun olmayan diyagram türlerinin kullanılması da rapor okuyucuları arasında yanlış anlamalara yol açabilmektedir.

Şekil 3. Negatif Örnek (Fussan, 2019).

Şekil 4. Olumlu Örnek (Fussan, 2019).

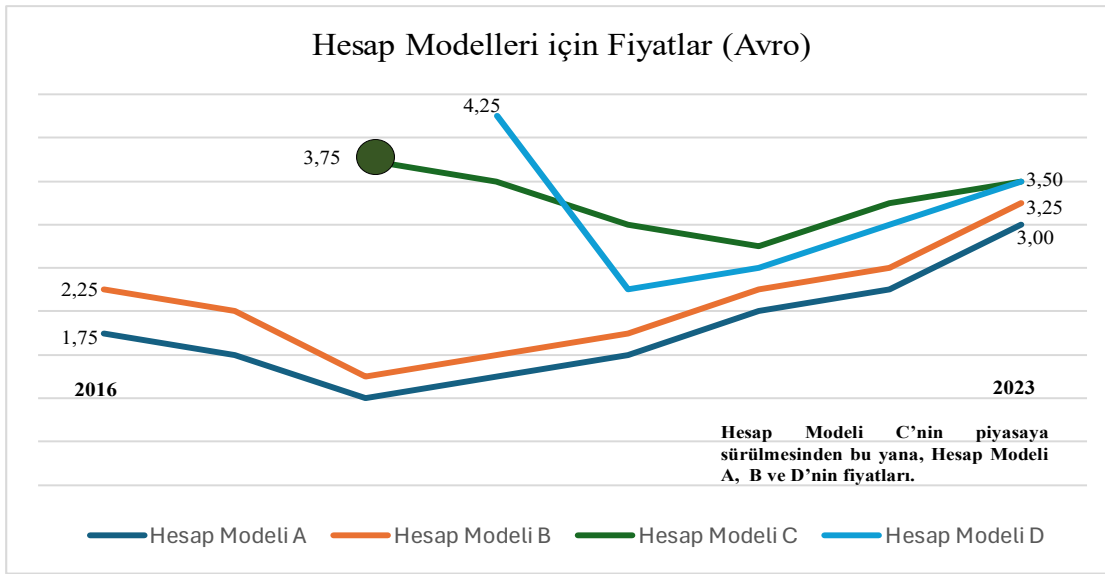
(c) Kalıcılık (Uzun Süreli Depolama): Yönetim raporları hazırlanırken, yüzdesel sunum ya da sadece rakamları göstermek büyük bir cazibeye sahiptir. Ancak, bu tür raporları hazırlayanların ikna edici argümanlar üretmesi ve yalnızca rakamlara dayanarak bir mesaj iletmesi de bir o kadar zordur. Rapor okuyucuları, çoğu zaman bağlamına oturtamadıkları rakamlarla aşırı görselleştirilmiş veriler yığımında boğulabilirler. Genellikle rakamları ya da bir rakamın veya diğerinin neden önemli olduğunu unutabilirler (Fussan, 2019). Bu bağlamda olumlu durum, sayıların gerçekleri ölçmesi ve böylece ölçülebilir ilişkileri, farklılıkları, değişiklikleri veya gelişmeleri göstermesidir. Olumsuz durum ise, sayıların soyut olması ve bu nedenle insan hafızasında genellikle sadece geçici olarak yer almasıdır. Öte yandan somut nesnelere veya hikayelere ezberlemek daha kolaydır. Çünkü hafıza öncelikle görüntülerle çalışmaktadır. Bu durum Stanford Üniversitesi tarafından yapılan bir çalışma ile de doğrulanmıştır. Bu çalışmaya göre, deneklerin %63'ü bir hikayedeki sayıları, ancak sadece %5'i bir istatistikteki sayıları hatırlayabilmiştir (Heath ve Heath, 2010). İnsan beyninin sol yarım küresinin sadece yaklaşık %35'i soyut bilgileri işlerken, sağ yarım kürenin %65'i kullanılır ve öncelikle görsel bilgileri işlemektedir. Bu nedenle, başarılı bir rapor her zaman görsel olarak desteklenen ve metinsel unsurlarla (örneğin yorum) desteklenebilen bir hikâye anlatmalıdır (Fussan, 2019).

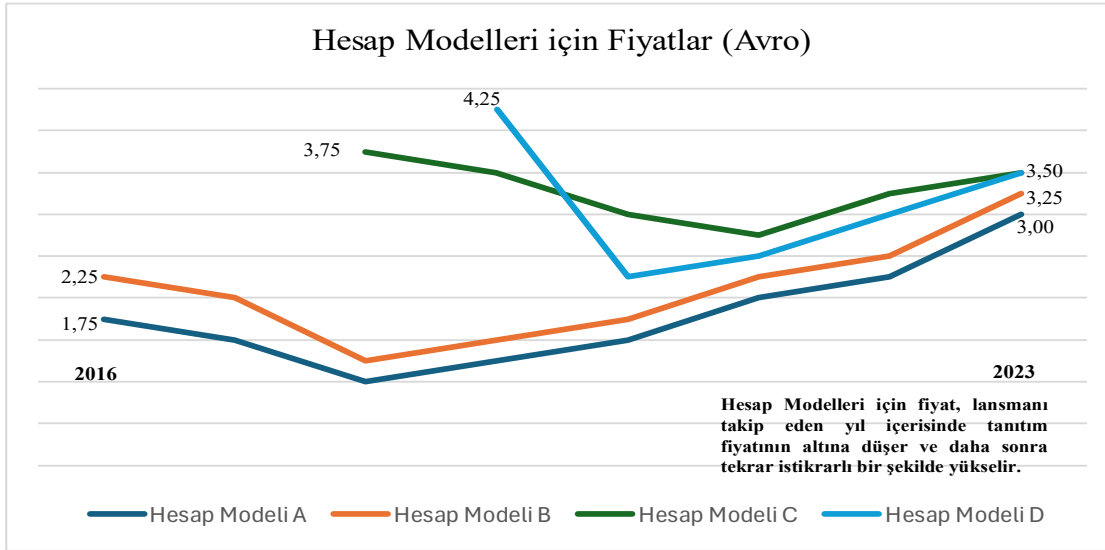
Tablo 1, sekiz yıllık bir süre boyunca (fiktif) bir bankanın çeşitli hesap modellerinin fiyatlarının gelişimini göstermektedir. Şekildeki ilgili rakamları tanımlamak ve hatta rakamlardaki bir hikâyeyi fark etmek oldukça zordur.

Tablo 1. Farklı Hesap Modellerinin Fiyatları

Hesap Modeli	YILLAR							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hesap Modeli A	1,75	1,50	1,00	1,25	1,50	2,00	2,25	3,00
Hesap Modeli B	2,25	2,00	1,25	1,50	1,75	2,25	2,50	3,25
Hesap Modeli C			3,75	3,50	3,00	2,75	3,25	3,50
Hesap Modeli D				4,25	2,25	2,50	3,00	3,50

Öte yandan, gerçeklerin uygun bir şekilde görselleştirilmesi, rakamlardaki bağlantıları ve farklılıkları gösterir ve rapor okuyucusuna bir hikâye anlatır, Şekil 5 ve Şekil 6'daki görseller Tablo 1'in açıklamasını şematize etmek ve açıklama görevini yerine getirmek noktasında önemlidir. Örnekler, rakamların anlatı görselleştirmeleri yoluyla daha somut hale geldiğini ve bu nedenle bir hikâye anlatmak için de kullanılabilirliğini açıkça ortaya koymaktadır. Böylece daha sonraki bir zamanda söz konusu bilgi daha iyi hatırlanabilecektir.

Şekil 5. Tablo 1'deki Verilerin Anlatısal Görselleştirme Örnekleri 1

Şekil 6. Tablo 1'deki Verilerin Anlatsal Görselleştirme Örnekleri 2

Görsel raporlama ile odaklı bilgi verilmesi verimli bilgi alımı sağlayacaktır. Duyusal belleğe giren bilgilerin %90'ının görsel olduğu yapılan bazı araştırmalarda da ortaya konulmaktadır. Görsel raporlama kalıcı bilgi depolamayı mümkün kılmaktadır. Heath ve Heath'in çalışmasında deneklerin %65'i görsel bilgiyi üç gün boyunca uzun süreli belleklerinde tutabilirken, deneklerin sadece %30'u bunu metinsel bilgi ile yapmayı başarabilmiştir (Fussan, 2019).

Raporlama kendi başına bir amaç değildir ve bu nedenle muhataplar bir raporun ifadelerini ve mesajlarını kavrayamaz ve her şeyden önce bunları net bir şekilde yorumlayamayabilirler. Verimlilik, etkinlik ve kalıcılık, algı optimizasyonlu raporlamanın sağlanması için ölçülebilir kriterler ve parametrelerdir. Bu bağlamda görsel ve renklerle güçlendirilmiş bir raporlama için şu tespitler yapılabilir:

- 1) Raporlama kendi başına bir amaç değil, önemli bir iletişim platformu ve sunum sahibinin kartvizitidir.
- 2) Ancak, birçok rapor yazarı, insan algısı ve alıcı odaklı tasarıma ilişkin temel bilgilerden yoksun oldukları için raporları tasarlarken sezgisel olarak hareket etmektedir.
- 3) Bu durum, raporun yönetim ve paydaşlar için bir iletişim aracı olarak başarısız olma riskini barındırmaktadır. Rapor okuyucuları tarafından yapılan yanıltıcı değerlendirmeler ve bu nedenle verilen yanlış kararlar sıklıkla görülmektedir.
- 4) Yönetim raporunun mesajına uygun görsel bir rapor tasarımı, rapor içeriğinin rapor okuyucusu tarafından hem hızlı hem de doğru bir şekilde yorumlanmasını sağlayacaktır.

3. RENK PSİKOLOJİSİ VE RENKLERİN DOĞRU KULLANIMI

Antik kültürlerde bilge kadın ve erkekler renklerin anlamını ve bunların zihinsel ve fiziksel süreçler üzerindeki etkisini biliyorlardı. Modern psikologlar ve renk terapistleri, renk körü kişiler ve doğuştan kör olan kişiler dışında hiç kimsenin renklerin etkilerinden kaçamayacağını ve insanların onlara bağımlı olduğunu iddia etmektedir. Görünüşe göre renklerin biz insanların olumlu ya da olumsuz bir şekilde ilişki kurduğu bazı etkili güçleri vardır. Renkler belirli duyular ve özelliklerle ilişkilendirir; bazı psikologlara göre bu ilişkilendirme, tüm insanların doğasında bulunan kolektif bir kalıba göre gerçekleşmektedir. Kırmızı rengin, farklı etnik kökenlerden insanlar üzerinde eşit derecede heyecan verici bir etkiye sahip olduğu ve kan basıncını olduğu kadar nabızı ve nefes alma hızını da arttırdığı için benzer dürtüleri ve arzuları tetiklediği söylenmektedir (Welsch ve Liebmann, 2012).

Minnaert (1992), “Doğada Işık ve Renkler” adlı çalışmasında renkli camların manzaraya bakarken yarattığı psikolojik etkiyi ele almaktadır. Eserinde Goethe’nin renk teorisinden alıntı yaparak, sarının neşeli ve sıcak bir atmosfer yarattığını, mavinin hüznü yarattığını, kırmızının ise “korkunç ışık” olarak anıldığını ve kıyamet ile ilişkilendirildiğini belirtmektedir.

Antik çağlarda bile renklerin zihinsel ve fiziksel sağlık üzerindeki etkisi tıpta hastalıklarla mücadelede, dini ritüellerde ve sanatta kullanılmıştır. Modern psikoloji bu fikirleri kısmen yeniden ele almaktadır. Ancak her şeyden önce modern psikoloji, fizyolojik olgular olarak renklerle insanların düşünce, duygu ve eylemlerinden kaynaklanan psikolojik davranış kalıpları arasındaki mümkün olan en açık ilişkileri detaylandırmakla ilgilenmektedir (Welsch ve Liebmann, 2012).

Renkler ve psikoloji arasındaki bir diğer temas alanı da sevilen renklere dayalı psikolojik durumların belirlenmesidir. Renk tercihlerini belirlemek için çeşitli renk testleri kullanılmaktadır. Bu testlerde test renklerinin seçimi ve bazı test sonuçlarının genelleştirilmesi sorunlu ve tartışmalı bir konudur. Bugüne kadar yapılan en bilinen testlerden biri, adını İsviçreli psikolog ve renk teşhisi uzmanı Max Lüscher’den (1923) alan “Lüscher Testi”dir. Lüscher, çalışmaları sırasında renklerin fizyolojik algısının nesnel ve evrensel olduğunu, ancak renk tercihinin öznel olduğunu fark etmiştir. Denekler seçilen renk kartlarını kişisel tercihlerine göre en sevdikleri renkten başlayarak en az sevdikleri renge doğru sıralamak zorundadır. Sunulan renk dizisine göre söz konusu testi yapan kişinin zihinsel ve fiziksel durumu belirlenmektedir. Çünkü Lüscher’in bulgularına göre renk seçimi bilinçsizce kontrol edilmektedir. Renk teşhisi uzmanı, 1940’lardaki ilk versiyonunda hâlâ 73 renkli renk kartıyla çalışmaktaydı ve bunları test deneklerine seçim için sunuyordu. Modern versiyon ise toplam 23 renge dayanmaktadır. Odak noktası yeşil, mavi, kırmızı ve sarı olmak üzere dört renkten oluşmaktadır. Renkler psikolojik temelde öz-bilinçli (otonom) ve bilinçsiz

(heteronom) kontrollü davranışlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu 23 renk arasından bir renk seçilerek “Lüscher Testi” yardımıyla, söz konusu kişinin dayanıklılığı, performansı ve iletişim becerileri hakkında sonuçlara varılmasını sağlayacak bir kişilik profili oluşturulabilmektedir. Bu test etnolojik araştırmalarda, tıbbi teşhis ve tedavide, gerontolojide, evlilik danışmanlığında ve personel seçiminde kullanılmaktadır (Lüscher, 1972).

3.1. Renk Teorileri

Tarih boyunca birçok renk teorisi olmuştur. Ancak sonuçta bugün teknoloji ve bilimde hâlâ yalnızca üç renk teorisi kullanılmaktadır. Söz konusu teoriler (a) Üç renk teorisi, (b) Grassmann yasaları, (c) Rakip renk teorisidir. Söz konusu bu teoriler, tartışmalı bilimsel söylemleriyle birlikte kısaca açıklanacaktır.

3.1.1. Üç Renk Teorisi

Renk duyuşsal bir izlenim olarak hareket edebilir. Fizyolojik açıdan bakıldığında, dört reseptör hücre tipinden gelen farklı düzeydeki uyarılardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle rengin aslında dört boyutlu olması gerekmektedir. Teorik olarak dört değer doğrusal olarak bağımsız değildir. Bu, rengin üç boyutlu bir miktar olduğu anlamına gelmektedir.

Üç fotoreseptör hücrelerini ve buna bağılı olarak üç ana rengi öne süren ilk kişi, Alman asıllı İngiliz fizikçi Thomas Young’dur. Young, Göttingen’de öğrenim gördüğü süre boyunca tıbbi değerlendirmelerde bulunmuş ve bunları ilk kez 1802’de Londra’da daha geniş bir kitleye sunmuştur (Dolling ve diğerleri, 2003).

Ancak gelişen literatür ile birlikte Young’un iki konuda yanlışlığı yönünde daha çok tespitlerin yapıldığı gözlenmiştir. Buna göre, birincisi, eter¹ yoktur ve ikincisi, ışığın ana renkleri kırmızı, sarı ve mavi değil, kırmızı, yeşil ve mavidir. Young’ın yanlış varsaydığı temel renkler bugün hala bazı ilkokullarda ve hatta liselerde öğretilmekte ve yanlış temel renklerle nasıl çalışılacağını zahmetli bir şekilde öğrenmek zorunda kalan oyun öğrencileri arasında kafa karışıklığına ve bunun sonucunda çarpık renk çemberlerine neden olmaktadır. Hermann Ludwig Ferdinand von Helmholtz, Young’ın teorisini daha da geliştirmiş ve 1850 civarında karıştırma deneyleri yoluyla rengin üç boyutlu karakterini ortaya çıkarmıştır. Helmholtz gözdeki üç farklı renk reseptör hücrelerini doğru bir şekilde öne sürmüş ve ardından trikromatik² (üç renk) teoriiyi ortaya atmıştır. Bu tespitler, Young-Helmholtz teorisi olarak da anılmaktadır. Söz konusu teorinin

¹ Äther (Eter): Antik Yunan ve Ortaçağ dönemlerinde kullanılan, kozmolojik bir kavramdır. Antik Yunan felsefesinde, evreni dolduran dördüncü bir element olarak kabul edilmiştir. Aether, diğer dört elementin (toprak, su, hava, ateş) ötesinde bir element olarak düşünülmüş, saf ve göksel bir maddenin temsilcisidir. Bu nedenle, “aether” terimi Türkçe’de genellikle “eter” olarak çevrilir. Eter, klasik Yunan felsefesinde, her şeyin ötesinde bir maddenin temsilcisidir ve genellikle evrenin dördüncü elementi olarak kabul edilir.

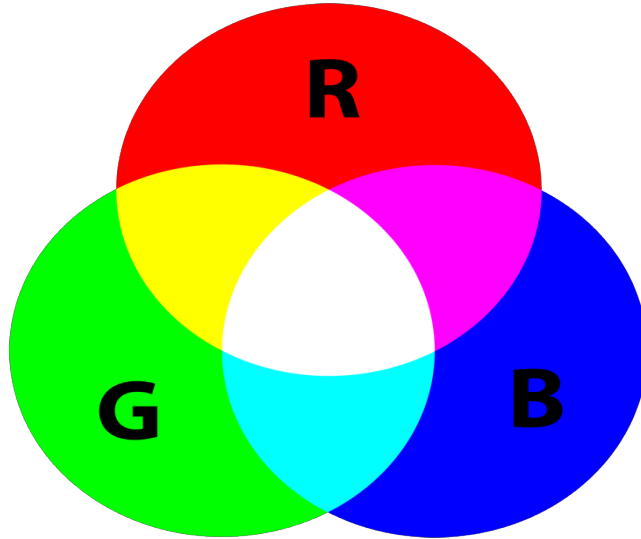
² Trikromatik: Görme, ışığın farklı seviyelerinin gözdeki konileri uyarmalarının bir sonucu olarak meydana gelmesidir.

savunucuları, prizma deneylerine dayanarak yedi ana renkten şüphelenen Sir Isaac Newton'un takipçileriyle ve diğer tüm renklerin de dahil olduğu mavi ve sarı olmak üzere iki "saf" renk olduğunu varsayan Johann Wolfgang von Goethe'nin eleştirel yazıları ile karşılaşmışlardır (Breiner, 2019).

3.1.2. Grassmann Yasaları

Hermann Günther Grassmann (1809–1877), Helmholtz'dan üç yıl sonra renk matematiğinin ilgili temellerini sağlayacak çalışmalar yapmıştır. 1853'te "Renk Karışımı Teorisi Üzerine" adlı çalışmasında, şu anda Grassmann yasaları olarak bilinen "dört yasa" formüle etmiştir. Grassmann, zamanının çok ilerisinde tespitler ve çalışmalar ile adını duyurmuştur. Bu dört yasanın önemi ancak onlarca yıl sonra, özellikle de renkli televizyonların gelişmesiyle fark edilmiştir. Günümüzde Grassmann yasaları çoğu renk sisteminin matematiksel temelini oluşturmakta ve bilgisayar oyunlarında renk hesaplamalarında da kullanılmaktadır (Breiner, 2019).

Rengin üç boyutluluğu Grassmann'ın birinci yasasında matematiksel olarak açıklanmıştır. Her renk izlenimi tamamen üç temel nicelikle tanımlanmaktadır. Grassmann'ın birinci yasası aynı zamanda yasaların en önemlisidir, çünkü renk -uzaydaki bir noktaya benzer şekilde- üç demetli bir vektör olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, renk bugün hâlâ gölgelendiricilerde temsil edildiği şekildedir. Normalde ilk renk kırmızı bileşeni, ikinci renk yeşil bileşeni ve üçüncü renk mavi bileşenini temsil etmektedir. Bu yapı RGB (Red-Green-Blue) renk sistemine karşılık gelmektedir (Göhring, 2002). RGB renk demeti Şekil 7'de gösterildiği şekildedir.

Şekil 7. RGB Renk Yapısı (Yazarca düzenlenmiştir)

Grassmann'ın ikinci yasası iki rengin karışımını ifade etmektedir. Bir rengi sürekli değiştirirseniz ve onu değiştirmeden bıraktığınız ikinci bir renkle karıştırırsanız, renk de değişir -Şekil 7'de görüldüğü gibi- sonuçta ortaya çıkan renk, ilave renkten kaynaklanmaktadır (Göhring, 2002).

Üçüncü yasa ise eklemeli renk karışımıyla oluşturulan bir rengin tonu, yalnızca orijinal renklerin renk izlenimine bağlı, fiziksel bileşimlerine bağlı değildir (Göhring, 2002). Bu nedenle, bir rengin algılanması açısından metamerizm³ olarak adlandırılan spektral yapısının ne olduğunun hiçbir önemi yoktur. Aynı durum iki rengin renk karışımları için de geçerlidir. Örneğin sarı izlenimi, kırmızı ve yeşil ışığın ilave karışımından, tek dalga boyundaki tutarlı ışıktan veya farklı dalga boylarındaki fotonlardan kaynaklanabilmektedir. Bu gerçek, bilgisayar oyunlarında renk hesaplamasını kolaylaştırmaktadır (Breiner, 2019).

Grassmann'ın dördüncü yasası ise şöyledir; bir katkı maddesi ile renk karışımının toplam yoğunluğu, ilgili renklerin yoğunluklarının toplamıdır. Çoğu renk sisteminde renk bu nedenle doğrusal olarak bağımsız üç değerle temsil edilmektedir. Ancak ilgili değerlerin türü ve yorumlanması renk sisteminden renk sistemine farklılık göstermektedir (Göhring, 2002).

3.1.3. Rakip Renk Teorisi

1878'de Ewald Hering, üç çift zıt renkten oluşan bir model geliştirmiştir. Bunlar:

- Kırmızı ve Yeşil,
- Mavi ve Sarı ve,
- Beyaz Siyaha Karşıdır.

Bu renk ikililerinin halk arasında zıt renkler olarak da adlandırılan tamamlayıcı renklerle karıştırılmaması için aşağıda rakip renklerden kısaca bahsedilecektir. Hering'in bu modeli deneylerden çok çıkarım ve tespitlere dayanmaktadır (Breiner, 2019).

- Kırmızı, yeşil, mavi, sarı, beyaz ve siyah renkler özellikle saf renk olarak görünmektedir, bu yüzden Hering onlara ana renkler adını vermiştir. Diğer tüm renkler ise karışık renkler olarak tanınmaktadır (Hering, 1878).
- Birbirine rakip olmayan renkler arasında zihinsel olarak karışık renkler oluşturulabilir. Ancak karşıt bir eksendeki iki karşıt renk arasında asla karışık renkler oluşamaz. Kırmızımsı bir mavi (mor) veya sarı-kırmızı (turuncu) kesinlikle hayal edilebilir, ancak asla kırmızı-yeşil veya mavi-sarı hayal edilemez (Hering, 1878).

³ Metamerizm: Belli bir ışık kaynağında benzer olarak eşleşen iki rengin, başka bir ışık kaynağı altında farklı görünmesi olarak tarif edilen renk fenomeninin, bilimsel açıklamasıdır. Metamerizm durumu ancak iki cismin karşılaştırılması ile ortaya çıkar.

- Rakip renkler zıt hisleri uyandırmaktadır. Hering, “sadece aynı fizyolojik süreçteki kademeli farklılıklara değil, fizyolojik zıtlıklara dayanan” siyah ve beyazın örneğini vermektedir (Hering 1878).
- Hering, Leonardo da Vinci’nin kırmızı, yeşil, mavi ve sarıyı basit renkler olarak tanımladığını iddia etmektedir. Ancak hiçbir birincil kaynağa atıfta bulunulmadığı ve bunlar daha sonra bulunamadığından, bunun teorisini destekleyecek stratejik bir efsane olup olmadığı belirsizdir (Hering, 1878).

Bu nedenle Hering, teorisinin doğruluğuna dair analitik-ampirik doğadan ziyade felsefi-tümdengelsel nitelikte olan yalnızca birkaç gösterge sağlanmıştır. Özellikle de kendi zamanında üç renk teorisinin ayrıcalıklı geçerliliğine ilişkin paradigmanın akademik dünyada bilimsel fikir birliği olması nedeniyle kendisini akademik izolasyona almıştır. Hering’in zamanında, her biri üç ana renkten oluşan renkli baskıların dolaşımında olduğu dikkate alınır, Hering’in modelinin çağdaşları tarafından ciddiye alınmadığı anlaşılabilir. Bazı tıbbi tutarsızlıklar ise Hering’in modelini desteklemektedir. Doktorlar birçok kişinin kırmızı-yeşil ve bazı mavi-sarı görme sorunları yaşadığını bildirmektedir. Ancak tek bir kırmızı-sarı veya mavi-yeşil girişim vak’ası tespit edilememiştir (Breiner, 2019).

Hering’in teorilerinin Johannes von Kries tarafından yeniden ele alınması ancak 1905 yılında gerçekleşmiştir. Kries, Leipzig Üniversitesi’nde çalıştığından hem Hermann von Helmholtz’un üç renk teorisine hem de Hering’in rakip renk teorisine aşina idi. Birbiriyle bağdaşmayan bu iki teoriden “Kries Bölgesi Teorisini (Duplexity Teorisi)” geliştirmiştir. Her iki modeli de genel bir konseptte uyumlu bir şekilde birleştiren Kries, üç ana renk teorisinin reseptör düzeyinde, Hering teorisinin ise nöron düzeyinde geçerli olduğunu doğru bir şekilde tespit etmiştir (Breiner, 2019).

1925 yılında Erwin Schrödinger, “Dört Renk ve Üç Renk Teorisi Arasındaki İlişki Üzerine” adlı yayınında Kries bölgesi teorisini somutlaştırarak, derinleştirmiştir. Yayın, rakip teoriyi akademik söyleme yeniden dahil etmiştir (Schrödinger, 1925).

Max Lüscher, henüz kanıtlanmamış olmasına rağmen, 1940’larda Kries bölgesi teorisine çalışmıştır. Rakip renkleri kullanarak Lüscher testini yaratmıştır. Renk kartlarının seçimine dayanarak karakter hakkında sonuçlar çıkarmanın mümkün olduğu tespitinde bulunmuştur. Temel karakterler kırmızı, yeşil, mavi ve sarı olmak üzere dört renge atanmıştır (Lüscher, 1990, 2017). Ancak Lüscher testi henüz doğrulanmamış ve geçerliliği sorgulanmaktadır. Buna rağmen Lüscher’in renk çağrışımlarına ilişkin tespitleri bugün hâlâ tartışılmaz bir şekilde kabul görmektedir (Heller, 1989).

Kries bölgesi teorisi ve dolayısıyla Hering'in rakip teorisi ancak 1975'te ampirik olarak doğrulanabilmiştir. De Valois ve De Valois, lateral genikulat gövdede, rakip eksenlere göre tam olarak tepki veren üç farklı tipte nöron bularak teoremi ispatlamışlardır (De Valois ve De Valois, 1975).

1980'lerde retinada da karşılık gelen nöronlar bulunmuştur. Beynin görsel bilginin özel olarak görüntülediği ve daha fazla işlendiği kısmı olan birincil görsel korteksin damla bölgelerindeki nöronların davranışının, Hering'in rakip teorisi kullanılarak anlaşılabilceği artık bilinmektedir. Başka bir ifadeyle, beynimiz, renk açısından, kırmızı-yeşil, mavi-sarı ve siyah-beyaz karşıt renk çiftlerini temsil eden üç eksene göre çalışmaktadır. O halde bu renk çiftlerinin kullanıldığı görsel efektler bilişsel yapıda daha uzun süre tutulabilmektedir (Breiner, 2019).

3.2. Renk Sistemleri

Renk sistemleri renk değerlerini mekânsal olarak düzenler. Bu mekânsal düzenlerin her biri az çok belirli bir amaca uygundur. Bu nedenle belirli bir proje için en uygun renk sisteminin kullanılması önemlidir. Aşağıdaki alt bölümlerde yalnızca psikoloji veya tasarımla ilgili renk sistemleri tartışılacaktır ki bu da aslında yöneticilere veya paydaşlara yönelik yapılan raporlamalarda kullanılması doğru olan renkler konusunda bir fikir verecek ve temel oluşturacaktır.

3.2.1. Tarihsel Renk Sistemleri

Antik Çağ'ın, Orta Çağ'ın ve erken modern dönemin tarihsel renk sistemleri, analitik olarak değil, büyük ölçüde deneyler yoluyla daha çok felsefi düşüncelerden ve doğa gözlemlerinden yararlanılarak yaratılmıştır. Çoğu durumda astrolojiden, simyadan, dinden ve mistisizmden yararlanılmıştır. Günümüz perspektifinden bakıldığında renkler bu nedenle rastgele dağılmış gibi görünmektedir. Renk sistemlerinin tarihsel perspektif içerisindeki gelişimi kısaca şöyledir (Breiner, 2019):

- Ayrık Renk Sistemleri: MÖ 300 civarına kadar ayrık renk sistemleri kullanılmıştır. Bu dönemin önemli düşünürleri, Empedokles, Theophrastus, Demokritos, Platon olup bu sisteme ilişkin görüşler sunmuşlardır. Bu dönemde, renkler bireysel varlıklara bağımsız ve ilişkisel olarak atanmıştır.
- Kutupsal-Doğrusal Renk Sistemi: MÖ 350'den kalma kutupsal-doğrusal renk sistemleri, 1700'lere kadar sürmüş olup bu dönemde Aristoteles, Grosseteste, Anglicus, Beauvais gibi düşünürler görüş bildirmişlerdir. Bu dönemde, renkler açık/beyaz ve koyu/siyah kutupları arasında tek boyutlu olarak geliştirilmiştir.
- Çok Doğrusal Renk Sistemleri: Yaklaşık 1600'den 1810'a kadar çok doğrusal renk sistemleri dönemi yaşanmış ve bu dönemin önemli düşünür ve görüş bildirenleri ise, Forsius, Aguilonius,

Kircher, Goethe olmuştur. Bu dönemde, ana renkler, açık/beyaz ve koyu/siyah kutupları arasında tek boyutlu olarak gelişmiş ve diğer renkler ise bu temel renklerin karıştırılmasıyla elde edilmiştir.

- Döngüsel Renk Sistemleri: Yaklaşık 1700’lerden kalma döngüsel renk sistemleri döneminde Boutet görüş bildiren düşünürler arasında yer almaktadır. Bu dönemde, üç temel renk esas alınmış olup, bunlardan karışık renkler oluşturulmuştur.
- Üç Boyutlu Trikromatik Renk Sistemleri: 1772’den kalma üç boyutlu trikromatik renk sistemleri döneminin düşünür temsilcileri, Lambert, Runge ve Grassmann olarak sayılabilir. Bu dönemde, ana ve karışık renkler en iyi üç boyutta düzenlenmiştir.

3.2.2. Psikolojik Renk Sistemi

Bu renk sisteminin, arkasındaki temel fikir, renkler ve nitelikler arasındaki ilişkilerin büyük olasılıkla karşılık gelen zıt renk kanallarına dayanmasıdır. Sonuçta sinir ağlarında -ister bilgisayar biliminde ister doğada olsun-, ağırlıklı girdi verileri, öğrenme süreçlerinden sonra benzer ağırlıklandırma faktörleriyle sinir bağlantılarına yansıtılır. Beynin temel renk verileri esasen “kırmızı-yeşil”, “mavi-sarı” ve “beyaz-siyah” olmak üzere üç karşıt renk kanalına karşılık gelmektedir (Breiner, 2019).

Psikolojik renk sistemine geçmeden önce, özellikle, hazırlanan finansal raporlarda psikolojik renk sisteminin önemli bir yer olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Rapor kullanıcıları, sunulan raporları incelerken, okurken, kontrol ederken, gerekli kısımları uzun süreli hafızalarına yerleştirirken bu renk sisteminin önemli bir katkısı olacaktır. Bu tespit ışığında psikolojik renk sistemine yerleştirilmesi gereken gereksinimlere değinmek yararlı olacaktır ve bu gereksinimler şunlardır:

- Rakip renkler, kökene göre birbirinin tam karşısında olmalıdır; bu, her bir renk noktasının, kökene göre yansıtıldığında rakip rengin renk alanı noktasına düşmesi gerektiği anlamına gelmektedir.
- Renkler algısal ve yaklaşık olarak eşit aralıklarla yerleştirilmelidir; bu %100 mümkün olmasa da yine de bu optimuma ulaşmak için gayret edilmelidir.

Şekil 8’de yer alan görselde renk azimutu⁴ “A”, renk yüksekliği “E” ve renk yarıçapı “R” kullanılarak bir rengin nasıl tanımlanabileceği özetlenmektedir.

⁴ Azimut: Bir gök cisminin gözlemciye göre istikâmetinin ufuktaki kuzey veya güney noktasından açısız uzaklık olarak ifadesidir.

Şekil 8. Psikolojik Renk Sisteminde Bir Rengin Tanımlanmasına Örnek (Breiner, 2019)

Şekil 8’de A, renk azimutuna, başka bir ifadeyle X-Z düzlemindeki açığa karşılık gelmektedir. R, renk yarıçapına, başka bir ifadeyle orijinden olan mesafeye karşılık gelmektedir ve E, renk yüksekliğine, başka bir ifadeyle X-Z düzleminde başlayan dik açığa karşılık gelmektedir. Şekil 8 örneği özelinde rengin tanımı; “soğuk sarı” olarak ifade edilecektir.

4. YÖNETİM RAPORLAMASINDA RENKLERİN HEDEFLİ KULLANIMI

Renk, yönetim raporlarının etkili bir tasarım özelliğidir. Doğru kullanıldığında renk, giderek karmaşıklaşan içeriğin sunulmasını ve bilginin hatasız ve hızlı bir şekilde aktarılmasını destekler. Bununla birlikte, renk özellikle dikkatli kullanılmalıdır, aksi takdirde istenen etkileri ortadan kaldırabilir ve rapor okuyucularını etkileyebilir (Hupfer ve Heering, 2020).

İşletmedeki birimler arası süreçlerin (sorumluluk merkezleri) merkezi iletişim ve koordinasyon unsuru olarak raporlama, kurumsal yönetim için son derece önemlidir. Raporlamanın görevi, bilgileri rapor okuyucusunun ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hazırlamak ve iletmektir. Bu nedenle raporlama, kurumsal yönetimde önemli bir rol oynar ve şirket içinde karar verme açısından da oldukça önemlidir (Heering ve Hupfer, 2019; Horvath ve diğerleri, 2019).

Finansal raporlamanın işletme kararları ve değerlendirmeleri açısından önemine rağmen, literatür ve uygulama sadece birkaç yıldır raporlamanın tasarımına daha yoğun bir şekilde odaklanmaktadır. Çoğu şirkette raporlama şimdiye kadar geçmişe yönelik olmuştur. Bilgiler geçmiş verilerden toplanmaktadır. Dijitalleşme, raporlama için yeni gelişim fırsatlarının önünü açmaktadır. Veriler artık çeşitli kaynaklardan gerçek zamanlı olarak yüksek ayrıntı düzeyinde toplanabilmekte ve merkezi bir sisteme aktarılabilir.

Bilgisayar kapasitelerinin artması, gelecekteki iş faaliyetleri ve olaylara ilişkin ayrıntılı tahminlerin raporlarda kullanılmasına olanak tanımaktadır. Mobil raporlama aynı zamanda veri analizlerine esnek ve kullanıcıya özel erişim imkânı yaratmaktadır. Sonuç olarak, raporlamanın önemi gittikçe artmaktadır (Kieninger, 2017).

Finansal raporlar, operasyonel olayların ve ilgili dış bilgilerin ayrıntılı bir resmini sunmaktadır. Ayrıca raporlar, yönetim kararları için bir temel oluştururlar. Günümüzde iş dünyasında hâkim olan verimlilik zorunluluğu nedeniyle, kararların giderek daha kısa zaman dilimlerinde alınması gerekmektedir. Bunun için gerekli olan raporlar, dijitalleşme sayesinde, zamanında oluşturulabilmektedir. Ancak raporlar, farklı kaynaklardan farklı ayrıntı düzeylerinde veri toplanması nedeniyle ortaya çıkan veri karmaşıklığıyla da başa çıkabilmelidirler.

Bu noktada belirtmeliyiz ki, raporların görselleştirilmesi ile verilerin resimsel olarak sunulması kastedilmektedir. Bunlar arasında diyagramlar ve ağlar başta olmak üzere renkler ve gölgelendirmeler de yer almaktadır (Witten ve diğerleri, 2011). Görselleştirmeler insan algılama sürecinde daha hızlı işlenir ve rapor okuyucusu için bilginin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Bilginin verilerden rapor okuyucusuna verimli bir şekilde aktarılmasını sağlar (Berinato, 2016). Görselleştirme, uzun bir süre boyunca raporlama araştırmalarında yalnızca ilkel bir şekilde ele alınmıştır. Ancak, göz izleme sistemlerinin kullanılması bazı yeni içgörüler elde etmeyi mümkün kılmıştır (Losbichler ,ve diğerleri, 2017).

Farklı görselleştirme biçimlerinin etkileri ağırlıklı olarak araştırılmıştır. Öte yandan, farklı renklerin veya renk kombinasyonlarının kullanımı ayrıntılı olarak araştırılmamıştır. Uygulamada işletme raportörleri, genellikle kurumsal renk paletindeki renkleri kullanmaktadır. Ancak renklerin nadiren amaçları doğrultusunda kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle renklere özel bir önem atfedilmez, bunun yerine renkler sadece dekoratif amaçlarla kullanılmaktadır. Raporlama araçları genellikle bir raporun daha ilginç görünmesini sağlamak amacıyla rapor öğelerine renk veya renk gradyanları eklemek için birçok seçenek sunmakta ise de, bunlar genellikle algı optimizasyonlu olmamaktadır. Raporlamada renk kullanımının temel özellikleri şunlardır (Hupfer ve Heering, 2020):

- 1) Yönetim raporlamasındaki renk, hızlı, etkili bilgi kaydı ve işlemeyi destekler.
- 2) Rengin izleyici üzerindeki etkisini açıklamak için farklı bakış açıları göz önünde bulundurulmalıdır.
- 3) Renk her zaman dikkatli kullanılmalıdır, çünkü yanlış kullanıldığında istenen etkileri ortadan kaldırılabılır.

- 4) Kırmızı ve yeşil sırasıyla pozitif ve negatif sapsmaları renklendirmek için uygundur, ancak rapor okuyucuları üzerinde manipülatif bir etkiye sahip olabileceğinden dikkatli kullanılmalıdır.
- 5) Sonuç olarak göz, ön-dikkat özellikleri olarak adlandırılan özelliklere odaklanır. Bunlar gözümüzü saniyenin çok küçük bir bölümünde görüş alanımızın belirli unsurlarına yönlendirir ve böylece dikkatimizi ilgili bilgilere çeker.
- 6) Raporlarda, farklı çizgi kalınlıkları, görselleştirme formunun değişen boyutları veya belirli rapor unsurlarının çerçeveslenmesi gibi tasarım unsurlarının kullanılmasıyla ön-dikkat etkisi elde edilebilir. Ancak renkler, algımız üzerinde en büyük etkiye sahip olan rapor tasarımı özelliğidir.
- 7) Renkler, rapor oluşturucunun bilgiyi çalışma belleği aracılığıyla seçerek almasını, işlemesini ve uzun süreli belleğe depolamasını sağlamaktadır. Ancak bu durum, renklerin münferit unsurları görselleştirmek için özel olarak kullanılması halinde gerçekleşmektedir. Tek bir renk tonu bile olsa çok fazla renk kullanımı, kaçınılmaz olarak sadece göz için rahatsız edici olmakla kalmayıp aynı zamanda ilgili bilginin özümsemesini çok daha zor hale getiren aşırı bir duyuşal yüklemeye yol açacaktır.

Bu tespitlerin dışında raporu hazırlayan kişinin, ne kadar bilginin renkli olarak vurgulanması gerektiğinin erken bir aşamada farkında olması doğru renklendirilmiş bir rapor elde edebilmek adına çok önemlidir. Rengin ön dikkat etkisini korumak için temel prensip; seyrek kullanımın genellikle daha büyük bir etki sağlayacağı şeklindedir (Nussbaumer Knaflie, 2017). Raporların renkli bir şekilde görselleştirilmesinin amacı, rapor okuyucusunun üzerindeki bilişsel yükü en aza indirmek olmalıdır.

Raporlarda rengin doğal etkisini kullanmak için, sadece renkli olarak gösterilecek veri miktarı belirlenmemeli, aynı zamanda uygun renkler de seçilmelidir. Renk tonu, örneğın bir diyagramdaki bilgi mesajının altını çizmelidir. Ancak, gerçekte bunun uygulanması genellikle zor olmaktadır. Renk, doğuştan gelen, öğrenilen ve kültürel renk etkilerinden oluşan çok boyutlu bir yapıdır. Renkler sadece insanın görsel algısı tarafından yaratılmaz aynı zamanda insan beyninde renk şekilleri olarak zaten depolanmışlardır. Bu, bireysel renklerin ve etkilerinin içsel bir şemasıdır (Heimann ve Schütz, 2018).

Her rengin kendi temel gerilimi vardır. Bu nesnel ifade içeriği, içsel, soyut bir renk şemasından kaynaklanır ve içsel renk etkisi olarak adlandırılır. Bu, iki boyut temelinde sınıflandırılabilir. İlk boyut, bir rengin taşıdığı sıcaklık ya da soğukluktur. Sıcak renkler örneğın kırmızı, sarı ve turuncudur. Öte yandan mavi, izleme durumundan bağımsız olarak insanlar üzerinde soğuk bir etkiye sahiptir. İkinci bir boyut olarak, konsantrik ve eksantrik renkler arasında bir ayırım yapılır. Kırmızı ve mavinin yanı sıra bu iki rengin karışımı olan menekşe de eşmerkezlidir ve dolayısıyla yaydıkları sıcaklığı ya da soğukluğu kendi içlerine çekerler. Öte yandan sarı, eksantrik bir renk olarak sıcaklığını izleyiciye yayabilmektedir. Sarı ve maviden

oluşan karışık renk yeşil, ne soğuk ya da sıcak, ne de eksantrik ya da konsantriktir (Heimann ve Schütz, 2018).

4.1. Raporlarda Hedefe Yönelik Renk Kullanımı

Doğal renk etkisine dayanarak, raporların görselleştirilmesi için aşağıdaki renk önerileri yapılabilir (Heering ve Hupfer, 2019).

- **Mavi**, bilginin gerçeklere dayalı ve ölçülü sunumu için uygundur ve rapor okuyucusunun gözünü raporun diğer unsurlarından ayırmamasını sağlar.
- **Turuncu** da nötr bilgilerin görselleştirilmesi için tavsiye edilir. Ancak mavinin aksine turuncu, gözlerimizin dikkatini hızla çeker ve başlangıçta raporun diğer unsurlarını arka plana iter.
- **Kırmızı** ve **yeşil** sırasıyla hemen negatif ve pozitif değerlerle ilişkilendirilir.
- Öte yandan, raporlarda **sarı** renk kullanımından kaçınılmalıdır. Sarı bir yandan, yukarıda tartışılan parlaklığı geliştirmek için arka planla yeterli kontrastı gerektirir. Diğer yandan, rapordaki diğer temel bilgilere yönelik kullanıcıların dikkati dağıtan da tam olarak bu parlaklıktır.

Farklı renkleri bir araya getirirken, sadece okuyucu/izleyici üzerindeki etkilerini değil aynı zamanda okunabilirliklerini de göz önünde bulundurmak önemlidir. Kırmızı-yeşil görme bozukluğu (renk körlüğü) genellikle hafife alınır, ancak neredeyse her yirmi kişiden birini etkilemektedir. Genel olarak, uygulamada şu renk kombinasyonları önerilmektedir (Heering ve Hupfer, 2020).

- Uyumlu renklerin seçimi (örneğin sarı, açık turuncu ve turuncu) özellikle sıralı verilerin görselleştirilmesi için uygundur.
- Renk uyumuna ek olarak, kontrastlar da renk kombinasyonlarının etkisinde belirleyici bir rol oynar. Farklılıkları vurgulamak için açık-koyu kontrastlar önerilir.
- Tamamlayıcı kontrastlar (örneğin; turuncu ve mavi) ise insan gözüne sert ve aşırı göründükleri için tavsiye edilmezler.

4.2. Rapor Okuyucusunu Etkilemek İçin Renk Kullanımı

Renklerin hem doğal hem de kültürel ve öğrenilmiş etkileri nedeniyle çağrışımlarla bağlantılı olduğu ve dolayısıyla algımız üzerinde bir etkiye sahip olduğu daha önceden belirtilmiştir. Dolayısıyla renk sadece estetik bir değere sahip olmakla ve bilginin sunumunu iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda karar vericiyi de etkiler. Ancak şimdiye kadar bu etki ne işletme araştırmalarında ne de uygulamada ayrıntılı olarak ele alınmamıştır. Fizikte rengin modellenmesi ve tanımlanması ile sinirbilim perspektifinden görsel olarak işlenmesini ele alan çok sayıda bilimsel çalışma bulunmaktadır. Buna karşın, rengin insan ruhu ve karar verme davranışı üzerindeki etkisi üzerine nispeten az sayıda bilimsel çalışma bulunmaktadır. Ancak, karar

vericinin etkin bir karar verebilmesi için renk ve renk kombinasyonlarının etkilerini anlama üzerine bir araştırma, literatürde henüz yer almamaktadır. Ancak renklerin daha önceki bölümlerde de açıklandığı üzere karar verme süreçlerinde bir payı olduğu/olacağı öngörülmektedir (Heering ve Hupfer, 2020).

Literatürde kırmızı ve yeşil renklerin rapor okuyucusu üzerindeki etkilerini araştırmak üzere bazı sınırlı çalışmalar olduğu görülmektedir. Özellikle bu renklerin finansal bağlamda sıklıkla raporlamalarda kullanıldığı bilinmektedir. Rapor okuyucuları bu iki rengin yardımıyla eğilimleri bir bakışta fark edebilmektedir. Bu çalışmalar, bu öğrenilmiş renk ilişkisinin daha dikkatli ve riskten kaçınan davranışlara yol açtığını göstermiştir. İnsanlar hem iş ortamında hem de günlük yaşamlarında kırmızı renkle ilişkilendirilen durumlardan kaçınmak istemektedir. Bu bağlamda kırmızı ve yeşil renkler için, rapor okuyucusunun algılama sürecini güçlü bir şekilde etkilediklerini belirtmek yanlış olmayacaktır (Heering ve Hupfer, 2019; Mehta ve Zhu 2009). Kırmızı renk, finans piyasasında kayıpların beklenmesi olasılığını artırır. Öte yandan yeşil, Batı kültürlerinde sürekli olarak olumlu durumlarla ilişkilendirilmektedir. Günlük hayatımızda olduğu kadar finans dünyasında da yeşil renk olumlu gelişmeleri temsil etmektedir. Bugüne kadar yapılan bilimsel çalışmalarda yeşil rengin gözlemci ve karar verme davranışı üzerindeki etkilerine ilişkin net bir sonuç bulunamamıştır (Elliot ve diğerleri, 2007). Son olarak bir başka çalışmada da kırmızı renkle görselleştirilen bilginin açık artırmalarda teklif verenlerin daha yüksek teklif vermelerine (teklif sıçramasına) ve müzakerelerde ise daha düşük tekliflere yol açtığı tespit edilmiştir (Bagchi ve Cheema, 2013).

5. SONUÇ

Raporlarda renk kullanımına estetik kaygılar veya raporu hazırlayanın kişisel tercihleri temelinde karar verilmemelidir. Görselleştirme formlarının kullanımında olduğu gibi, renk kullanımı da görsel algılama süreci dikkate alınarak düzenlenmelidir. Algısal olarak optimize edilmiş görselleştirmenin amacı, bilgiyi depolamak için rapor okuyucusunun üzerindeki bilişsel yükü mümkün olduğunca düşük tutmaktır (Heimann ve Schütz, 2018). Bilinçli bir şekilde renk kullanılarak, rapor okuyucusunun dikkati, bilgiyi özümserken ve işlerken bilişsel kaynaklarını aşırı zorlamadan bir rapordaki ilgili bilgilere verimli bir şekilde yönlendirilebilir.

Ancak renk, raporlarda dikkatle kullanılması gereken son derece öznel bir tasarım özelliğidir. Raporun yaratıcısı, renk tonunu içerikle ve rapor okuyucusunun öznel algılarıyla eşleştirmelidir (Heber, 2016). Sonuç olarak, tek tek renklerin etkisi ve raporlamada kullanımı hakkında evrensel olarak geçerli bir çıkarım yapmak neredeyse imkânsızdır. Bu aynı zamanda sadece iş dünyasında değil aynı zamanda araştırma alanında da var olan boşluğu açıklamaktadır. Sanat ve pazarlama alanında da renk ve onun izleyici

üzerindeki etkisi hakkında çok az tartışma vardır. Ancak, burada sunulan iki çalışmanın da vurguladığı gibi, bu etki küçümsenmemelidir (Heering ve Hupfer, 2020).

Bu bağlamda renklerin raporlamalarda kullanılmasına ilişkin sonuç niteliğinde şu tespitler yapılabilir;

- İşletmeler, algıyı optimize eden renk kullanımına ilişkin raporlama kılavuzlarını yeniden gözden geçirmeli veya rengi kurumsal renk paletinden ayrı olarak kullanmalıdır.
- Raporlarda gereksiz tasarım öğeleri kullanılmamalıdır.
- Kırmızı ve yeşil, renk geçişleri için konuyu anlamlandırma açısından uygundur. Ancak kırmızı yeşilden daha az doyumlukta kullanılmalıdır, aksi takdirde raporun okuyucusu renk görünümünden de etkilenecektir.
- Doğru kullanıldığında renk, verimli ve etkili kontrolü destekler.

Bu alanda hem ulusal hem de uluslararası literatürde çok kısıtlı ve uygulamadan uzak teorik çalışmalar mevcuttur. Bu nedenle bu çalışma da özellikle renk, renk psikolojisi ve renk sistemleri konularında anlatım uzun tutularak teorik alt yapının daha güçlü bir şekilde verilmesine çalışılmıştır. Bu alanda çalışma yapmak isteyen akademisyenlere, özellikle uygulamalı çalışmalar ile literatüre katkı sunabileceklerini ve bu alandaki boşluğun doldurulmasına katkı sunabileceklerini belirtmek isteriz.

YAZARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

AUTHOR'S DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

KAYNAKÇA

Bagchi, R., & Cheema, A. (2013). The Effect of Red Background Color on Willingness-to-Pay: The Moderating Role of Selling Mechanism. *Journal of Consumer Research*, 39(5), 947–960.

Berinato, S. (2016). *Good charts, The HBR guide to making smarter, more persuasive data visualizations*.

1. Baskı, Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press.

- Breiner, T. C. (2019). *Farb- und Formpsychologie*. Springer-Verlag GmbH, Berlin.
- De Valois, R. L., & De Valois, K. K. (1975). *Neural coding of color*. Editör: E. C. Carterette & M. P. Friedman, Handbook of perception, Bd. 5, New York: Academic Press, 117–166.
- Dolling, L. M., Gianelli, A. F., & Statile, G. N. (2003). *The tests of time: Readings in the development of physical theory*. Princeton: Princeton University Press.
- Doser, T. (2016). Studie Reporting: Die meisten Manager entscheiden, ohne die richtigen Zahlen und Fakten zu kennen. <http://blog.wiwo.de/management/2016/11/22/studie-reporting-die-meisten-manager-entscheiden-ohne-dierichtigen-zahlen-und-fakten-zu-kennen.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2024)
- Eisl, C., Losbichler, H., & Hofer, P. (2012). *Grundlagen der finanziellen Unternehmensführung - Band 4. Controlling*, 2. Baskı, Viyana, Linde Verlag.
- Elliot, A. J., Maier, M. A., Moller, A. C., Friedman, R., & Meinhardt, J. (2007). Color and psychological functioning: the effect of red on performance attainment. *Journal of experimental psychology, General* 136 (1), 154–168.
- Fussan, A. (2019). Visuelles Reporting als Schlüssel zu Evidenten Controlling-Berichten. *Controlling*, 31, 97-103.
- Göhring, D. (2002). Günter Graßmann – Leben und die Graßmannschen Gesetze. Springer Berlin Heidelberg. http://www.drgoehring.de/uni/papers/Grassmann_02222002.pdf (Erişim Tarihi: 30.03.2024).
- Heath C., & Heath D. (2010). *Made to Stick: Why Some Ideas Survive and Others Die*. Londra, Random House.
- Heber, R. (2016). *Infografik, Gute Geschichten erzählen mit komplexen Daten*, 1. Baskı, Bonn: Rheinwerk Verlag GmbH (Rheinwerk Design).
- Heering, F., & Hupfer, G. (2019). *Farben und Farbkombinationen im Reporting zielgerichtet einsetzen*. IPRI-Praxis Nr. 37, IPRI-Stuttgart.
- Heimann, M., & Schütz, M. (2018). *Wie Design wirkt, Psychologische Prinzipien erfolgreicher Gestaltung*. 2. Düzeltmiş Baskı, Bonn: Rheinwerk (Rheinwerk Design).
- Heller, E. (1989). *Wie Farben wirken, Farbpsychologie – Farbsymbolik – Kreative Farbgestaltung*, Reinbek bei Hamburg: Rowohlt.

- Hering, E. (1878). *Zur Lehre vom Lichtsinne*, In Zweiter, unveränderter Abdruck, Wien: Gerold.
- Horvath, P., Gleich, R., & Seiter, M. (2019). *Controlling*. 14. Auflage. München: Verlag Franz Vahlen.
- Hupfer, G., & Heering, F. (2020). *Gezielte Verwendung von Farben im Management Reporting*. *Controlling*, 32(6), 36-43.
- Kieninger, M. (2017). *Digitalisierung der Unternehmenssteuerung: Prozessautomatisierung*. Business Analytics, Big Data, SAP S/4 HANA, Anwendungsbeispiele. 1. Baskı, Stuttgart: Schäffer-Poeschel.
- Losbichler, H. Falschlunger, L., & Eisl, C. (2017). *Messbare Resultate statt Dogmen in der Berichtsgestaltung*, Ergebnisse und Erfahrungen aus fünf Jahren Eye-Tracking-Forschung. Editör: Michael Kieninger, Digitalisierung der Unternehmenssteuerung: Prozessautomatisierung, Business Analytics, Big Data, SAP S/4 HANA, Anwendungsbeispiele. 1. Baskı, Stuttgart: Schäffer-Poeschel.
- Lüscher, M. (1972). *The Lüscher Colour Test, Remarkable Test That Reveals Your Personality Through Color*, Pan Books.
- Lüscher, M. (1990). *Der 4-Farben-Mensch – Mit neuem Lüscher-Test*, Luzern: Color-Test-Verlag.
- Lüscher, M. (2017). *Harmonia Causa*, https://www.luscher-color.ch/base.asp?p=InfoPeriodischesSystem.html&s=d&m=m_theorie.asp. (Erişim Tarihi: 30.03.2024).
- Mehta, R., & Zhu, R. J. (2009). Blue or red? Exploring the effect of color on cognitive task performances, *Science*, 323(5918), 1226–1229.
- Minnaert, M. (1992). *Licht und Farbe in der Natur*, Birkhäuser Verlag.
- Nussbaumer Knafllic, C. (2017). *Storytelling mit Daten*, Die Grundlagen der effektiven Kommunikation und Visualisierung mit Daten, 1. Baskı, München: Franz Vahlen.
- Schrödinger, E. (1925). Über das Verhältnis der Vierfarben-zur Dreifarbentheorie, *Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften mathematisch-naturwissenschaftliche Klasse*, 134(2a), 471–491, Wien: Jerome und Margaret Stonborough-Fonds.
- Welsch, N., & Liebmann, C. C. (2012). *Farben*, 3. Baskı, Spektrum Akademischer Verlag, Tübingen.
- Witten, I. H., Frank, E., & Hall, M. A. (2011). *Data mining*. Practical machine learning tools and techniques. 3. Baskı, Amsterdam: Elsevier/Morgan Kaufmann.

İŞLETMELERDE VERİ DEĞER ZİNCİRİ VE VERİ VARLIKLARININ MUHASEBE SİSTEMİ İÇİNDE GÖSTERİMİ*

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Ömür BİNİCİ**

Prof. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ***

Araştırma Makalesi/Research Article

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi

Eylül 2024, 26(3), 206-231

ÖZ

Bu makalede; işletmelerin çeşitli amaçlarla değer üretmek için kullandıkları verileri ve veri yönetim sürecini ifade eden “Veri Değer Zinciri” kavramına odaklanılmıştır. Bununla birlikte veri değer zinciri tarafından üretilen, kullanılan, ekonomik değere dönüştürülen verilerin işletmeler için varlık olup olmadığını ve muhasebe bilgi sisteminde nasıl gösterilmesi gerektiğini tartışmak amaçlanmıştır. Çalışmada, veri varlıkları alan yazın ve muhasebe standartları çerçevesinde incelenmiş, görüş ve motivasyonları içeren nitel gözlemlere dayalı keşfedici bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda, verinin maddi olmayan bir varlık olarak yenilikçi potansiyele sahip olduğu ve rekabetçi getiriler sağladığı, işletme ister kendi üretsinsin isterse de dışardan satın alsın, varlık olarak değerlendirilmesi ve bu şekilde muhasebeleştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Bilgi Sistemi, Veri Değer Zinciri, Veri Varlıkları, Dijital Varlık

JEL Sınıflandırması: M40, M41

* Makale Geliş Tarihi (Date of Submission): 05.04.2024; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance): 11.07.2024.

**Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eleşkirt MYO, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, fobinici@agri.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6147-1955>

***Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı, f.tektufekci@deu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4276-0959>

Atıf (Citation): Binici, F. Ö., & Tektüfekçi, F. (2024). İşletmelerde Veri Değer Zinciri ve Veri Varlıklarının Muhasebe Sistemi İçinde Gösterimi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 26(3), 206-231. <https://doi.org/10.31460/mbdd.1465155>

DATA VALUE CHAIN IN BUSINESSES AND REPORTING DATA ASSETS IN THE ACCOUNTING SYSTEM

ABSTRACT

This article focuses on the concept of “Data Value Chain”, which refers to the data and data management processes that businesses use to generate value. It also discusses whether the data should be considered assets and how they should be reported in the accounting information system. In the study, data assets are examined within the framework of literature and accounting standards, and exploratory research is conducted. It is concluded that data, as intangible assets, have innovative potential and provide competitive returns and should be considered as assets and accounted for as such, whether they are outsourced or produced in-house.

Keywords: Accounting Information System, Data Value Chain, Data Assets, Digital Assets

JEL Classification: M40, M41

EXTENDED SUMMARY

PURPOSE AND MOTIVATION

In this study, our aim is to understand the concept of “Data Value Chain”, which has become a necessity for businesses, and to discuss whether the data produced, used and converted into economic value are assets for businesses and how they should be reported in the accounting information system. In the study, evidence from the literature is presented. It has been concluded that, as an intangible asset, data have innovative potential and provide competitive returns, and that it is considered an asset whether the business produces it itself or purchases it from outside and should be accounted for as such.

METHODOLOGY

The main purpose of this article is to explain the concept of Data Value Chain (DVC), which is expressed as the process of formation of data assets that are of critical importance for businesses, how the resulting data are used to obtain value, and the representation of the produced data assets in the accounting information system, as well as a literature-based investigation of possible methods for valuing these assets. In the study, first, the concept of DVC is explained in detail. Then, DVC in businesses and the representation of data assets in the accounting information system are examined.

Although data are important assets for companies to generate future income, they have not yet been recognized as assets in the Balance Sheet (Statement of Financial Position) according to current accounting practices. To achieve that, researchers and practitioners need to consider what current accounting applications regarding data are and how data should be disclosed in financial statements

(Xiong et al., 2022). Companies need more information about the value of data as an intangible asset, regardless of mergers and acquisitions or monetization (Fırıca & Manaicu, 2018). Seeing the value of data as an asset requires a fundamental shift in the way organizations understand data. Data need to be considered as more than a by-product of business processes (KPMG, 2021). In this regard, data assets are examined within the framework of literature and accounting standards and exploratory research is conducted based on qualitative observations, including opinions and motivations.

RESULTS AND DISCUSSION

Although there are different opinions about the assets that create value for a business, it is suggested that data comply with the definition of assets and they should be accounted for as such. This conclusion is consistent with Atkinson & McGaughey (2006), Ru (2017), Shangguan & Bai (2018) and Zhang et al. (2019). According to TAS 38, it would be appropriate to display data assets among intangible assets, considering their future economic benefit, control, and identifiability.

Another result obtained is that the necessary accounting standards should be established, or existing accounting standards should be adequately updated, as stated by Vincent & Wilkins (2020), by looking at data assets from a broader framework. A further conclusion is the necessity of creating a comprehensive evaluation system based on the common characteristics of data assets and a classification and evaluation standard based on characteristics.

CONCLUSION AND IMPLICATIONS

In today's business world, where data grow exponentially by the day with the rapid development of the digital economy and play an increasingly important role in socio-economic development, the most important digital assets that businesses have are data assets. Therefore, showing these value-producing assets among the assets of the business is an issue that should be prioritized.

For this purpose, the "asset" status of data assets is discussed and although there are differences of opinion on showing data assets among business assets, it is concluded that it would be appropriate to show data assets among intangible assets considering their future economic benefit, control and identifiability according to TAS 38. In support of this idea, a draft was prepared by the Public Oversight Authority (POA) regarding the addition of a new provision titled "Special Considerations Regarding Crypto Assets". In the prepared draft, Crypto assets are included under the heading "Digital Assets", under the classification "Intangible Assets" in the formats of the individual and consolidated financial statements.

It is emphasized that the determination of the value of data assets can be better understood through the discovery of the characteristics of data assets and their circulation and exchange in the market. In addition, the existence and timeliness of data sources should not be comprehensively evaluated, but also

the depreciation of data assets should be carried out according to appropriate methods and effective impairment tests should be carried out.

Nevertheless, the studies carried out to establish the necessary accounting standards regarding these assets will pave the way. It will support businesses to address their lack of understanding and experience regarding data assets. After the steps taken in this direction in our country, such regulations will raise awareness about data assets within digital assets.

1. GİRİŞ

Son teknolojik gelişmeler; işletmelerin büyük ölçekli veri toplama ve depolamada zorlandıkları teknik ve kaynak engellerini önemli ölçüde azaltmış, hatta veri varlıklarından daha fazla yararlanmalarını sağlamış ve büyük verinin günlük yaşamda işletmeler tarafından kullanımını yaygınlaştırmıştır (Fayyad ve diğerleri, 1996; Zhang ve diğerleri, 2019; Xiong ve diğerleri, 2022). İşletmelerin karşılaştıkları başka bir zorlanma ise toplanan verilerin ne şekilde yorumlanacağı, nasıl yararlı bilgiye dönüştürüleceği (Lei-Da Chen ve diğerleri, 2000) ve rekabetçi bir araç haline getirileceği hususudur (Seng ve diğerleri, 2010). Çünkü içinde bulunulan teknolojik çağın gereği birçok işletme; güçlü kararlar almak, müşterilerine daha iyi hizmet vermek ve pazardaki rekabet avantajını koruyabilmek için bu verilerden elde edilen içgörülere güvenmektedir (Arora & Sharma, 2023). Ayrıca bilgiyi etkili bir şekilde yönetme ve analiz etme yeteneğinin önemli bir rekabet avantajı olarak görüldüğü iş dünyasında (Chawinga & Chipeta, 2017); veri analitiğinin şirketler tarafından benimsenmesi, karar alma süreçlerinin iyileştirilmesine, sonuçların optimize edilmesine ve iş değerinin artırılmasına katkı sağlamaktadır (Mariani & Wamba, 2020). Dolayısıyla işletmelerin geniş veri ortamından en iyi şekilde yararlanmak için harekete geçmesi, birden fazla teknolojiyi kullanması, önemli verileri dikkatlice seçmesi, büyük entegre veri kümelerine belirli sorguları ve analizleri yenilikçi bir şekilde uygulaması gerekmektedir. Tüm bu gelişmeler dijital çağda, paydaşları ve onların teknolojilerini desteklemeye yönelik bir çerçeve olan “Veri Değer Zinciri (VDZ)”ni işletmeler için bir zorunluluk haline getirmiştir (Miller & Mork, 2013).

Veri varlıklarının potansiyelini en üst düzeye çıkarmaya yardımcı olan VDZ'nin benimsenmesi, veri işleme ve nihai sonuç elde etme aşamasına kadar (keşif, erişim/edinme, depolama, yönetişim, analiz, para kazanma gibi) verinin tüm yolculuğunun kontrol edilmesine önemli katkı sağlar (Bitomsky ve diğerleri, 2020). VDZ, işletmelerin veriyi içgörüler elde edilen bir varlık olarak görmesinin yanında esas ürün ve/veya yan ürün olarak kullanılmasını sağlayarak bir para kazanma aracı olarak düşünülmesinin de önünü açmıştır. Bu nedenle giderek artan sayıda işletme, verilerden yönetimsel bilgi elde etmenin yanında ticareti yapılabilir varlıklar olarak gelir elde etmeyi de amaçlamaktadır (Faroukhi ve diğerleri, 2020).

Veriler, firmaların gelecekte gelir elde etmek için önemli varlıklar olsa da mevcut muhasebe uygulamalarına göre henüz bilançoda varlık olarak muhasebeleştirilmemişlerdir. Böyle bir amaca ulaşmak için araştırmacıların ve uygulayıcıların verilerle ilgili mevcut muhasebe uygulamalarının nasıl olacağını ve verilerin finansal tablolarda nasıl gösterilmesi gerektiğini düşünmeleri gerekmektedir (Xiong ve diğerleri, 2022). Şirketlerin, birleşme ve satın alma veya para kazanmadan bağımsız olarak maddi olmayan bir varlık olarak veri değeri hakkında daha fazla bilgiye ihtiyacı bulunmaktadır (Fırıca & Manaicu, 2018). Bu doğrultuda işletmeler için kritik öneme sahip olan veri varlıklarının oluşum süreci olarak ifade edilen VDZ'nin açıklanması, oluşan verilerin değer elde etmede nasıl kullanıldıkları ve üretilen veri varlıklarının muhasebe bilgi sistemi içerisinde gösterimiyle birlikte bu varlıkların değerlendirilmesi alan yazın ve muhasebe standartları çerçevesinde incelenmiş, görüş ve motivasyonları içeren nitel gözlemlere dayalı keşfedici bir araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda makale çalışmasının veri varlıklarının muhasebe bilgi sisteminde gösterimi, verilerin varlık olarak değerlendirilmesi ve verinin benimsenmesiyle ilgili konuların anlaşılması açısından alan yazınına değer katacağı düşünülmektedir. Çalışmada öncelikle VDZ ayrıntılı bir şekilde açıklanmış, ardından işletmelerde VDZ ve muhasebe bilgi sisteminde veri varlıklarının gösterimi incelenmiştir.

2. VERİ DEĞER ZİNCİRİ (VDZ)

Çalışmada, bu başlık altında öncelikle Veri Değer Zinciri (VDZ) kavramı, tanımı yapılacak, amaçları ve kapsamı belirtilecek, modelleri ile üretilen veri türleri açıklanacaktır.

2.1. Veri Değer Zinciri Tanımı, Amaçları ve Kapsamı

Veri Değer Zinciri (VDZ); kuruluşların veri varlıklarını kullanarak maksimum iş değeri elde etmek için veri varlıklarını nasıl oluşturacaklarını, yöneteceklerini ve kullanacaklarını anlamalarına yardımcı olan bir iş modelidir. Bu iş modeli; veri kaynaklarının keşfedildiği, alındığı, işlendiği, depolandığı, analiz edildiği ve nihai olarak kuruluş tarafından değer katmak için kullanıldığı bir ekosistem olarak tanımlanır (Dumbill, 2014). VDZ; büyük veri sistemi içindeki bilgi akışını, verilerden değer ve yararlı içgörüler oluşturmak için gereken bir dizi adımı ifade etmektedir.

VDZ; Porter tarafından bir şirketin değer yaratan ve bir dizi faaliyetten oluşan, nihai sonuç olarak müşterilerine sunduğu toplam değeri tanımlamak için kullandığı değer zinciri kavramından türetilmiştir. Değer zincirinde olduğu gibi ham halde bulunan verilerin, şirketlerde kararları iyileştirmek ve yeni gelir akışları oluşturmak için veri varlıklarına dönüştürülme sürecini kapsar. VDZ'nin genel olarak amaçları aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Miller & Mork, 2013):

- a. Veri oluşturucularından karar vermek isteyen bilgi tüketicilerine kadar hizmet sürekliliği kapsamında verileri yönetmek ve koordine etmek,

- b. İşbirlikçi bir ortaklık kurmak, çeşitli paydaşlardan veri toplamayı koordine etmek ve hizmet sunumuyla birlikte kalite kararlarını optimize etmek için verileri analiz etmek,
- c. Tüm paydaşlar için olumlu sonuçlar elde etmek amacıyla veri yönetimi faaliyetlerini kolaylaştırmak,
- d. Birleştirilmiş verilerin değerini en üst düzeye çıkaracak ve kuruluşun performansını artıracak kararları bilgilendirecek insanlara, süreçlere ve teknolojiye yatırım yapmak için bir portföy yönetimi yaklaşımı oluşturmaktır.

Yukarıda sıralanan amaçlarda da belirtildiği gibi VDZ, şirketler için önemli yararlar sağlar. Ancak amaçları gerçekleştirirken bazı durumlarda sakıncalar da ortaya çıkabilir. Örneğin; verilerin ürün ve hizmetlere entegre edilmesi ve bunların harici ortaklarla ve şirket içi paylaşımı, güvenlik açıklarına neden olmakla birlikte hizmetlerde verilere artan bağımlılık, veri ihlalleri meydana geldiğinde ciddi hasarlara yol açabilir (Bitomsky ve diğerleri, 2020).

VDZ, ham verilerden gerçek içgörülere kadar tüm yaşam döngüsü boyunca verilerin değerini adım adım çıkarmak için bir dizi tekrarlanabilir süreci tanımlayan bir mekanizmadır. VDZ, değerli içgörüler elde etmek için büyük veriye güvenen kuruluşlar içindeki veri akışını tanımlar. Kişisel, makine veya sistem tarafından üretilen her türlü verinin toplanması ve kullanılması işi, bir değer zinciri çerçevesiyle yapılır. Ortaya çıkan bu veri değer zinciri birkaç ayrı adımdan oluşur (GSMA, 2018). Söz konusu bu adımlar; veri toplama, veri ön işleme, veri depolama, veri analizi ve veri görselleştirme olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar ve işlevleri kısaca şöyle açıklanabilir (Miller & Mork, 2013):

1. Veri Toplama: Veri toplama, ham veri elde etme sürecini ifade eder.
2. Veri Ön İşleme: Veri ön işleme, depolamayı hazırlamak için bir doğrulama sürecini, temizlemeyi, azaltmayı ve veri entegrasyonunu içerir.
3. Veri Depolama: Veri depolama, sadece depolamayı değil aynı zamanda büyük ölçekli veri kümelerinin yönetimini de kapsar.
4. Veri Analizi: Veri analizi, değer elde etmek amacıyla verileri modelleme, inceleme ve araştırma için analitik yöntemler veya araçlar kullanır.
5. Veri Görselleştirme: Veri görselleştirme, veri analizine yardımcı olan bir yöntemdir.

Bu beş aşama ayrıca tanımlama, toplama, işleme, analiz etme, serbest bırakma, yayma, bağlantı kurma, teşvik etme, etkileme, kullanma, değiştirme ve yeniden kullanma olmak üzere on iki ayrı adıma ayrılmıştır. Değer zincirinin bir ucundan diğer ucuna kadar olan süreç boyunca, üreticiler ve paydaşlar arasında sürekli geri bildirim sağlanmaktadır. VDZ, veri oluşturmadan kullanım ve etkiye kadar olan karmaşık adımları göstermek için bir öğretim aracı veya veri üretim sürecini izlemek ve değerlendirmek için bir yönetim aracı olarak da kullanılabilir (Curry, 2016).

Veri yönetiminin bu kadar büyük gelişme sağlamasında teknolojik gelişmenin katkısı büyüktür. Sadece depolanabilen veri miktarını değil, aynı zamanda bu verileri saklama ve yönetme şeklini de değiştiren yeni depolama ve işleme teknolojilerinin ortaya çıkmasının da bir sonucudur (Faroukhi ve diğerleri, 2020).

VDZ'nin öncelikli mantığı, veriyi işleyerek ve uyarlayarak veriden mümkün olan en yüksek değeri elde etmektir. Çeşitli kuruluşların temel amacı; ürün olarak veri üretmek iken, diğer kuruluşlar bir yan ürün olarak verileri kullanmayı tercih ederler. Farklı bir amaca hizmet etmek için ise farklı türden veriler üretebilir ve yeniden kullanılabilir hale getirmek için oluşturulan ham verilere değer ekleyebilirler (Attard ve diğerleri, 2016).

2.2. Veri Değer Zinciri Modelleri ve Yönetimi

VDZ, amaçlarına ulaşılabilmesi için kullanılan iki önemli modelden söz edilmektedir. Bunlardan ilk model "*Bağlantılı VDZ Modeli*"dir. Bu model World Wide Web (www) (Dünya Çapında Ağ) üzerinde yapılandırılmış verileri açığa çıkarmak, paylaşmak ve bağlamak için bir dizi uygulamadan oluşmaktadır. Bağlantılı verilerin temel fikri, yapılandırılmış verileri küresel ölçekte paylaşmak için World Wide Web (www)'in küresel mimarisini uygulamaktır (Latif ve diğerleri, 2009). Katılımcı varlıkları, bunların bağlantılı veri rollerini ve işlenmiş veri türlerini tanımlayan kavramlara dayanan bir VDZ genişletme modelidir. Ham veri sağlayıcılar gibi birçok veri kaynağından veri toplanmasına ve bu verilerin birden fazla uygulama sağlayıcısına sunulmasına kadar olanak tanır. İkinci model ise "*VDZ Ağı Modeli*"dir. Bu model, ağ tabanlı iş modelleri altında bağlantılı düğümler etrafında inşa edilen yıldız ağ modeli aracılığıyla veri değerini birlikte yaratan ve paylaşan farklı aktörleri ifade eder. Böylece verilere dayalı değer yaratma süreçleri, diğer ekosistemlerle bilgi alışverişinde bulunan bir ortamda gelişen, çok boyutlu ve çapraz bir bağlamda daha çevik, dinamik ve doğrusal olmayan bir hale gelir. VDZ modellerinin, verileri değer yaratmada ana kaynak olarak kabul ettiğini unutmamak gerekir. Birçok kuruluşun belirli veri yönetimi stratejileriyle veri merkezli bir vizyon benimseyerek karar alma biçimlerini değiştirmesini sağlar (Faroukhi ve diğerleri, 2020).

VDZ yönetimi yaklaşımları, bir organizasyonun veri yönetim stratejisi ve süreçlerini tanımlayarak veri değerini artırmaya odaklanmaktadır. Bu VDZ yönetimi yaklaşımları aşağıdaki gibi sıralanarak açıklanabilir:

- *Veri Yaşam Döngüsü Yönetimi (Data Lifecycle Management)*: Verilerin, sonuç üretmek için kullanıldığı ve işlendiği herhangi bir kuruluş veya uygulama için çok yararlıdır. Verilerin belirli bir süre boyunca ortaya çıkmasını, sistemde erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini sağlar (Rahul & Banyal, 2020).

- Veri Yönetişimi (Data Governance): Veri yönetimi politikaları, prosedürleri ve standartlarını belirleyen ve uygulayan bir çerçevedir. Veri güvenliği, uyumluluk ve bütünlük gibi konuları kapsar. Örneğin yönetim, veri kalitesi standartlarını belirleme konusunda kuruluşa kimin karar verme hakkına sahip olduğunu, veri kalitesi için kullanılan gerçek ölçümleri belirler (Khatri & Brown, 2010).
- Veri Kalitesi Yönetimi (Data Quality Management): Veri kalitesini artırmaya yönelik veri kaynaklarını değerlendirme, temizleme, standartlaştırma ve doğrulama gibi süreçleri içerir. Veri tutarlılığı ve veri bütünlüğü, veri kalitesinin iki merkezi boyutudur. Veri tutarlılığı, veriler ağ üzerinde hareket ederken ve bir şirket içindeki veya şirketler arasındaki çeşitli uygulamalar ve sistemler tarafından paylaşılırken verilerin tekdüze tutulmasıyla ilgilidir. Veri bütünlüğü, mevcut ve gelecekteki iş faaliyetleri için gerekli tüm verilerin firmanın veri deposunda mevcut olma derecesini ifade eder. Temel veri kalitesi boyutları olarak veri tutarlılığı ve bütünlüğü, bir firmanın Bilgi Teknolojileri (BT) altyapısının hayati önemdeki koşullarındandır (Kwon, Lee & Shin, 2014).
- Ana Veri Yönetimi (Master Data Management): Organizasyonun tüm veri varlıklarını birleştiren, standartlaştıran ve yöneten bir çerçevedir. Ana verilerin (örneğin; müşteri bilgileri, ürün bilgileri) tutarlılığını sağlamayı amaçlar. İşletmenin operasyonel tarafındaki veri kalitesi sorununu giderir. İşin analitik tarafında veri ambarını güçlendirir ve çalıştırır (Kumar Das & Mishra, 2011).
- Veri Analitiği ve İş Zekâsı (Data Analytics and Business Intelligence): Veri analizi ve iş zekâsı tekniklerini kullanarak veriye değer katmayı hedefler. Veri analitiği süreçlerini, araçlarını ve yöntemlerini içerir. İş verileri, enformasyon ve bilgi birikimi ve bunların dönüşümleri yoluyla karar vericiler için iş bilgeliği yarattığını vurgular (Sun, Sun & Strang, 2018).
- Veri Güvenliği ve Gizliliği (Data Security and Privacy): Hassas verilerin korunmasını sağlamak için güvenlik politikalarını ve prosedürlerini tanımlar. Veri güvenliği önlemlerini ve gizlilik gereksinimlerini ele alır (Bertino, 2016).
- Veri Paraya Dönüştürme (Data Monetization): Organizasyonların veri varlıklarından gelir elde etmeyi amaçlar. Veri odaklı gelir fırsatlarını keşfetmeyi ve değerlendirmeyi içerir (Faroukhi ve diğerleri, 2020).

2.3. Veri Değer Zinciri'nden Üretilen Veri Türleri

Veriler; ana veriler, işlem verileri ve envanter verileri olarak sınıflandırılmaktadır. Ana veriler, bir kuruluş içindeki temel ticari varlıkların özelliklerini ifade eder. Başka bir ifadeyle ana veriler, farklı iş süreçlerinde kullanılan iş nesnelerini temsil eder. Tipik ana veri sınıfları malzeme, tedarikçi, müşteri, çalışan ve varlık verileridir. Bu veri sınıfları, müşterinin kapsamlı görünümü gibi çeşitli stratejik iş gereksinimlerinin karşılanmasında önemli bir rol oynar (Otto, 2012). Aynı zamanda bilindiği üzere

işletme çalışan verileri, maliyet merkezi bilgileri gibi kurumsal veriler ve/veya paylaşılan hesap planları da ana veriler olarak sınıflandırılır.

İşlem verileri, iş faaliyetleri sırasında oluşturulan verilerdir. Başka bir ifadeyle iş süreçlerinin girdi veya çıktı verilerini temsil eder. İşlem verilerine örnek olarak satın alma siparişleri, faturalar veya nakliye notları verilebilir. Bu veri sınıfı ana verilere referans verir ve envanter verilerinde değişiklikler yapar. Envanter verileri, örneğin bankalar hesabı bakiyeleri veya stok hesap bakiyelerini ifade eder (Baghi ve diğerleri, 2014). Veriler, teknoloji çağında bir şirketin sahip olduğu en değerli varlıklar arasındadır ve aynı zamanda stratejik bir iş varlığıdır. Ancak verinin değeri kaliteye, alaka düzeyine ve kapsama bağlıdır (Thusoo & Sarma, 2017).

3. İŞLETMELERDE VERİ DEĞER ZİNCİRİ VE VERİ VARLIKLARI

Dijital çağın gereği sosyal medya, elektronik ticaret (e-Ticaret) ve bunların çoklu bağlantıları, taşınabilir cihazlardaki mevcudiyetleri, ürün ve hizmet yaşam döngülerindeki paydaşları, müşterileri, tedarikçileri ve iş ortaklarını farklı kanallar aracılığıyla benzeri görülmemiş bir sıklıkta giderek artan bir şekilde birbirine bağlı ve etkileşimli hale getirmiştir (Comuzzi & Patel, 2016). Bunlarla birlikte Nesnelerin İnterneti (Nİ) (Internet of Things-IoT), sensör ağları ve mobil uygulamalar yeni bir veri dalgasının ortaya çıkmasına, veri setlerinin işletmeler içerisinde doğal olarak büyümesine neden olmuştur (Manyika ve diğerleri, 2011). Ayrıca bu durum büyük miktarda veriye ulaşımında teknik ve kaynak engellerinin önemli ölçüde azalmasına (Xiong ve diğerleri, 2022) ve şirketlerin farklı yapısal formatta artan büyük miktarda veriye sahip olmalarını sağlamıştır (Thusoo & Sarma, 2017). Sahip olunan bu türdeki veriler, geleneksel ve uygulamalı veri tabanı yönetim araçlarını kullanarak çalışmak için çok dikkat isteyen, biçimsiz verileri temsil eden “Büyük Veri” olarak adlandırılır. İşletmeler, büyük miktarda veriden karar verme için değer taşıyan içgörüler elde etmek amacıyla incelenme ve sorgulanma sürecini temsil eden “Büyük Veri Analitiği (BVA)” (Yiu, 2012) süreciyle birlikte yeni veri yönetim stratejilerine ihtiyaç duymaktadır. Büyük veri, yenilikçi teknolojinin yeniden kullanmanın ve bilgiden değer elde etmenin yeni yollarını sunduğu gelişmekte olan bir alandır. Bilgiyi etkili bir şekilde yönetme artık önemli bir rekabet avantajı olarak görülmekte, birçok kuruluşun temel işlerini, öngörülerini çıkarmak için bilgi toplama ve analiz etme becerileri üzerine inşa edilmektedir. Artık endüstriyel sektörlerde büyük veri teknolojisinin benimsenmesi bir lüks değil, çoğu kuruluşun rekabet avantajı elde etmesi için zorunlu bir ihtiyaç haline gelmiştir (Curry, 2016).

Büyük verilerin oluşturulması ve VDZ'nin tasarlanması ile inşa edilmesi birçok sektör ve/veya iş kolu için önem kazanmıştır (Akerman ve diğerleri, 2018). Verilerdeki katlanarak artan büyümeyle birlikte, işletmelerin çok sayıda teknolojiyi dikkatli bir şekilde uygulama ve belirli araştırmalar için

önemli verileri özenle seçerek analizleri yapabilmesi ancak büyük entegre veri kümelerinden en iyi şekilde yararlanmak için hızla harekete geçmesine bağlıdır (Miller & Mork, 2013).

Birçok farklı kaynaktan gelen büyük miktarda verilerin toplanması ve kullanılması için açık süreçlerin kullanıldığı büyük veri ve VDZ'deki ilerlemeler, verilerin esas ürün ve/veya yan ürün olarak kullanılmasını sağlayarak bir para kazanma aracı olarak düşünülmesinin önünü açmıştır. Bu nedenle, giderek artan sayıda işletme verilerinden değiştirilebilir veya satılabilir hizmetler olarak kazanç sağlama yolu düşünülmektedir. Bunun için işletmeler, verilerin ham ve/veya hizmet biçiminde paraya dönüştürülmesi için etkili bir strateji uygulamaktadır. İşletmeler için büyük öneme sahip olan verilerin yönetilmesi ve VDZ süreçlerinden geçirilerek alınan kararlarda kullanılması veya ticari bir ürün olarak satılması, verilerden değer üretilmesinin önemli bir sonucu olarak görülmektedir (Faroukhi ve diğerleri, 2020). Bu nedenle birçok işletmede dijital çağda “Baş Veri Yöneticileri / Sorumlusu (Chief Data Officers-CDO)” olarak adlandırılan veri odaklı departmanlar ve roller, verilerin yönetimi ve analizine adanmış ekipler ve müşterilerinin güvenini koruyarak, verilerden değer çıkarmak üzerine organizasyonları yöneten üst düzey yöneticilerin oluşum gösterdiği görülmektedir (Deloitte CDO 2.0). Finans ve/veya diğer kurum/kuruluşlar, genele yayılmış veri varlıklarını birleştirmeye ve büyük hacimli iç / dış müşteri verilerinden içgörü elde etmek için yapay zekâ ile makine öğreniminden de yararlanırlar. CDO'ların kendi kuruluşlarının birleşik veri varlıklarını ticarileştirmekten ve diğer şirketlerin veri varlıklarını satın almaktan sorumlu hale getirilmesi de olasıdır. CDO politika/uygunluk faaliyetlerine ek olarak şu operasyonları yerine getirir (Gurumurthy & Schatsky, 2019):

- Veri alanı yöneticisi ve referans veri yönetimi gibi iş kollarına ortak hizmet sunar,
- Veri ambarı, büyük veri platformu gibi kurumsal veri varlıklarına sahiptir,
- Paylaşılan varlıklar için iş meta verilerini ve veri modellerini korur,
- Stratejik veri rasyonelleştirme girişimini yönlendirir,
- Dış sağlayıcı verilerini derler ve kaynak sağlar.

4. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNDE VERİ VARLIKLARININ GÖSTERİMİ

Çalışmada bu başlık altında muhasebe bilgi sistemi içerisinde veri varlıkları ve bu varlıkların muhasebe açısından gösterimi ele alınarak incelenecektir.

4.1. Muhasebe Bilgi Sisteminde “Veri Varlıkları”

Muhasebe standartlarında varlıkların tanımı oldukça açıktır. Varlıklar, işletmenin geçmiş işlemleri veya olayları sonucu oluşan, işletmenin sahip olduğu veya kontrol ettiği ve işletmeye ekonomik yarar sağlaması beklenen kaynaklarıdır (Zhang ve diğerleri, 2019). Muhasebe bilgi sistemi içerisinde verilerin varlık olarak gösterilmesi, işletmelerin dijital varlıklar edinmeleri ve bu varlıkları ekonomik değere

dönüştürmeleri ile ilgilidir. Dolayısıyla bu varlıkların daha iyi anlaşılması için öncelikle “*Dijital Varlık*” kavramının anlaşılması gerekmektedir.

Dijital varlık, “dijital olarak depolanan ve kuruluşların değer elde etmek için kullanabileceği benzersiz şekilde tanımlanabilen her şey” olarak tanımlanmaktadır. İşletmelerde farklı nitelik ve amaçlara sahip birçok farklı türde dijital varlıktan söz edilmekte ve veri varlıkları da dijital varlıklar arasında yer almaktadır (Toygar ve diğerleri, 2013).

Veri varlıkları, nesnel şeyler için işlenmemiş ham değerleri ifade eder (Jackson & Luu, 2023). Veri varlıkları, şirketlerin gelir elde etmek için kullandığı bir sistem, uygulama çıktı dosyası, belge, veri tabanı veya web sayfası olarak da tanımlanır (Hannila ve diğerleri, 2022). Veri varlıkları, bir kuruluşun sahip olduğu veya kontrol ettiği, gelecekte ekonomik yararlar sağlayabilecek fiziksel veya elektronik olarak kaydedilen veri kaynaklarını ifade eder (Jing ve diğerleri, 2021; Hu ve diğerleri, 2022). Veri varlıkları, işletmeler tarafından toplanan veya işlenen ve sonrasında net iş amaçları için kullanılabilen verilerdir (Zhang ve diğerleri, 2019). Ancak dijital dünyada dijital varlık için yapılan tanımlamalar, dijital varlığın doğru şekilde tanımlanması ve korunması için yeterli değildir (Toygar ve diğerleri, 2013).

Kuruluşlar, bu varlıkları yönetmek için milyarlarca Amerikan Doları (USD) harcamaktadır. Bir şirketin veri varlıklarını koruması önemlidir. Şirketler, müşterilerinin ilgi alanları, harcama davranışları, sosyal medya, bütçeler, stratejik planlar vb. ile ilgili erişilebilen tüm verileri depolarlar. Toplanan veriler yönetilerek kuruluşların müşterilerine daha iyi hizmet vermesini ve pazarda rekabet avantajı sağlamalarına yardımcı olur. Örneğin; Facebook, Google ve Netflix gibi çoğu teknoloji şirketi, yeni ürünler tasarlama, mevcut ürünleri iyileştirme ve müşterilerine değer sağlamanın daha iyi yollarını yaratma amacıyla temelde veri varlıklarına güvenmektedir (Hannila ve diğerleri, 2022). Veri, onu nasıl kullanacağını ve rafine edeceğini bilen bireyler ve kuruluşlar için petrol gibi muazzam bir değer üretir (Hu ve diğerleri, 2022).

Veri varlıklarının benzersiz özellikleri vardır. Birincisi; veri biçimi olarak veri varlığı, belirli değere sahip bir veri kaynağıdır. Dijitalleşme şekli, veri varlıklarının sadece temel özelliği değil, aynı zamanda onları diğer varlıklardan etkili bir şekilde ayıran birkaç adım öne çıkaran özelliğidir. İkincisi; veri varlıkları, yüksek oranda tanımlanabilir. Kurumsal geliştirme sürecinde, kurumun dış kuruluşlarına işlem değeri sağlayabilen veri varlıkları, kurumun iş modeline nispeten daha az bağımlı olarak kabul görür (Jackson & Luu, 2023). Bununla birlikte, veri kaynağında belirli bir değere sahip olan veri, kendisi de bir varlık olduğundan, diğer varlıklar için tanımlayıcı bilgi olarak kullanılamayacaktır. Bu nedenle veri varlıkları, süreç verimliliğini artırabilen ve iş modellerinde ürünlere yeni işlevler kazandırabilen ‘akıllı varlıklar’ olarak kabul edilebilir (Vincent & Wilkins, 2020).

Ayrıca bu veri varlıkları niteliklerine göre yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak sınıflandırılabilir. Yapılandırılmış veriler; veri modeline göre saklanır, işlenir ve erişilir.

Depolama biçimi genellikle bir veri tabanındaki tablolarda bulunur ve Yapılandırılmış Sorgu Dili (Structured Query Language-SQL) kullanılarak yönetilir. Yarı yapılandırılmış veriler, katı veri modeli yapısından yoksun bir tür yapılandırılmış veridir. Yapılandırılmamış veriler ise geleneksel satır-sütun veri tabanında bulunmayan ve çoğunlukla metin ve multimedya içeriğine sahip verilerdir (Hannila ve diğerleri, 2022).

Dijital varlıkların muhasebeleştirilmesindeki uygulamalar, büyük ölçüde finansal raporlamanın anlaşılabilirlik ve karşılaştırılabilirlik niteliksel özelliklerine odaklanmaktadır. Ancak yenilik, kullanımdaki belirsizlik ve net somut yararının olmayışı, muhasebede karmaşıklığa yol açmaktadır. Bu karmaşıklığın nedenleri arasında (Vincent & Wilkins, 2020);

- Birçok kuruluşun, dijital varlıklara yaptıkları yatırımların bileşenlerini net bir şekilde açıklama konusunda başarısız olması,
- Dijital varlıklara ilişkin muhasebe politikalarının yeterli olmayışı,
- Dijital varlıkların doğru bir şekilde değerlendirilememesi,
- Dijital varlıklara yönelik yetkili rehberlik ve muhasebe standartlarının bulunmaması ve çok çeşitli olması sayılabilir.

Ayrıca dijital varlıklara yönelik spesifik bir muhasebe standardı bulunmadığından, bu varlıkların muhasebeleştirilmesine ilişkin önerilerde de çeşitli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle büyük veri varlığı ve raporlama konuları önemli araştırma alanları olarak görünmektedir (Cockcroft & Russell, 2018). Mevcut muhasebe disiplininin karşılaştığı büyük zorluklar arasında, verilerin değerini bilme ve veri değerini tam olarak ortaya çıkarma, pratik keşif ve teorik araştırma ile veri varlıklarının muhasebe niteliklerini derinlemesine anlama, veri varlığı yönetimini mevcut muhasebe eğitim sistemine dahil etme vb. hususlar yer almaktadır (Fan, 2023).

Verilerin hangi muhasebe niteliklerine sahip olduğu, muhasebede bir varlık olarak ele alınıp alınmayacağına belirlenmesi için veri varlıklarının muhasebe özelinde “değer, haklar ve ilişkiler” olmak üzere üç açıdan incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca verilerin varlık olarak görülmesi, verinin değerini görme, kuruluşların verileri anlama biçiminde temel bir değişikliği beraberinde getirir. Verilerin iş süreçlerinin bir yan ürünü olmaktan öte görülmesi önem arz etmektedir (KPMG, 2021). Dolayısıyla verilerin değer niteliği, muhasebenin onu varlık yönetimine dahil etmesinin ön koşullarından biridir. Verilerin değeri hem maliyet hem de yarar perspektiflerinden analiz edilmelidir. Genel olarak veri toplamının neredeyse tamamı maliyet oluşturduğundan, verinin bir değerinden söz edilebilir. Ancak muhasebe birimleri açısından bakıldığında, öngörülebilir bir mekânsal ve zamansal aralık dahilindeki kurumsal değer yaratma faaliyetleriyle ilgili olmayan herhangi bir verinin hiçbir değeri yoktur. İşletmelerde veri departmanları kurulmuştur. Ayrıca dış satın alma ve/veya diğer kuruluşlar tarafından hediye edilen verilerin satın alım ve/veya geliştirme maliyetleri de vardır.

Dolayısıyla verinin değeri yarar perspektifinden düşünülerek verileri kullanarak organizasyona kattığı değerlerin analiz edilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Fan, 2023). Varlık tanımının fiziksel nesnelere değil, gelecekteki ekonomik yararlar atıfta bulunması dikkat çekicidir. Önemli olan, bir varlığın somut olması değil, gelecekte yarar sağlama yeteneğidir. Bilginin değeri, bilginin nasıl kullanıldığına ve sonrasında ortaya çıkan sonuca bağlıdır. Bilginin değeri olduğu için verinin de değeri vardır. Veriler bir sisteme eklenebilir, çıkarılabilir, satın alınabilir, satılabilir ve kullanılabilir. Veriler geliştirilerek daha değerli hale getirilebilir. Tekrar tekrar kullanıldığında ve zaman geçtikçe veriler de daha az değerli hale gelecektir. Veriler aslında kritik bir kurumsal kaynaktır ve bu şekilde ele alınmalıdır (Atkinson & McGaughey, 2006).

Firma ister veriyi satın almış olsun, isterse veriyi kendisi biriktirmiş olsun ya da ikisinin birleşimi olsun, veriler çoğunlukla firmaya aittir ve firma tarafından kontrol edilebilir. Çağımızda veri yönetimi yaklaşımları, araçları ve teknikleri, şirket verilerinin kontrolünde her zamankinden daha etkilidir. Firmalar, uygun veri yönetimi araçlarıyla verilere erişimi ve veri kullanımını kontrol edebilir, verinin değerini etkili bir şekilde koruyabilir, verileri daha etkili bir şekilde kullanabilir, aynı zamanda gelecekteki ekonomik yarar üretme potansiyelini en üst düzeye çıkarabilir (Hannila ve diğerleri, 2022).

Bununla birlikte stratejik bir varlık olarak veriler, çoğu kuruluş tarafından genellikle maliyetli bir gereklilik ve yan ürün olarak görülür. Hatta bazen yararlı olmaktan ziyade oldukça pahalı görünebilir. Ancak yenilikçi ve lider kuruluşlar, verilerin stratejik bir varlık olduğunu farkındadırlar (Brashear ve diğerleri, 2021). Veriler, doğru koşullar altında ekonomik özellikler içeren ve eyleme geçirilebilir içgörülerini kolaylaştıran bilgilere dönüştürüldüğünde bir varlık haline gelir. Bu özelliklerden bazıları, verilerin yeniden kullanılabilirliği, yeni veriler oluşturma için diğer verileri çoğaltma veya birleştirme yeteneği ve başkalarına aktarılabilirliği ile ilgilidir (Collins, 2019).

2023 yılında Çin Maliye Bakanlığı; 1 Ocak 2024 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere “Kurumsal Veri Kaynaklarının Muhasebeleştirilmesi” için geçici hükümler yayımlayarak ulusal strateji ve politika düzenlemeleri açısından verilerin önemini tam olarak kabul etmiştir (Hu ve diğerleri, 2022). Yapılan açıklamalar doğrultusunda işletme için varlık tanımlarına uyduğu ve verilerin bir varlık olarak değerlendirilebileceği ortaya çıkmaktadır. Atkinson & McGaughey (2006); Ru (2017); Shangguan & Bai (2018); Zhang ve diğerleri (2019) verileri ister işletme kendi üretsinsin isterse de dışardan satın alsın varlık olarak değerlendirildiği ve bu şekilde muhasebeleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

4.2. Muhasebe Bilgi Sisteminde Veri Varlıklarının Maddi Olmayan Duran Varlıklar Olarak Gösterilmesi

İşletmelerin sürekliliği sadece sermaye ve emek gibi geleneksel faktörleri değil, aynı zamanda beceriler, organizasyonel yapılar ve süreçler, kültür ile toplu bir şekilde “*Maddi Olmayan Varlıklar*” olarak adlandırılan diğer faktörleri de gerektirir (Brynjolfsson ve diğerleri, 2002). Bu varlıkların küresel ekonomi şartlarında birçok sektörde, işletmelerin piyasa değerinin oluşmasında maddi duran varlıklardan daha çok etkisi bulunmaktadır. Bilgi çağında işletmelerin sahip olduğu telif hakları, entelektüel sermaye, şerefiye, marka, ticaret unvanı, ile müşteri ve tedarik zincir ilişkileri sonucu diğer işletmelere karşı üstünlük sağlanmaktadır (Gillis, 2003). Bu üstünlüklerin parasal tutarları “belirli şartlara sahip olmaları durumunda” bilanço (Finansal Durum Tablosu)’da “Maddi Olmayan Duran Varlık” olarak raporlanmaktadır (Deran & Savaş, 2013).

Türkiye’de 1 Seri No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) kapsamında; “26. *Maddi Olmayan Duran Varlıklar: Herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan ve işletmenin belli bir şekilde yararlandığı veya yararlanmayı beklediği aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında hukukten himaye gören haklar ve şerefiyelerin izlendiği hesap grubudur.*” olarak yer almaktadır. Yine Türkiye Muhasebe Standardı 38 (TMS 38) “Maddi Olmayan Duran Varlıklar” göre (Prg.8); “*Maddi olmayan duran varlık: Fiziksel niteliği olmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlıktır*” şeklinde tanımlanmıştır. İfade edilen maddi olmayan varlık tanımının fiziksel nesnelere değil, gelecekteki ekonomik yararlar atıfta bulunması dikkat çekicidir. Önemli olan, bir varlığın somut olması değil, gelecekte yarar sağlama yeteneğidir. Buna göre maddi olmayan varlıklar genellikle ‘fiziksel içeriği olmayan varlıklar’ olarak tanımlanır (Atkinson & McGaughey, 2006). Bununla birlikte bilimsel sorunlara çözümler de dahil olmak üzere, karar vericilere uygulanabilir rehberlik sağlayan bir dizi niceliksel girdidir ve dijitalleştirilmiş bilgi, yenilikçi mülkiyet ve ekonomik yeterlilikler olmak üzere üç ana maddi olmayan varlık kategorisi olduğunu göstermektedir. Bu açıdan veriler, maddi olmayan bir varlık olarak kavramsallaştırılmakta ve bir ekonomideki nihai üretime katkıda bulunan maddi olmayan bir varlık olarak ele alınmaktadır. Veriyi bir varlık olarak ölçmek için kapsamlı bir çerçeve tasarlanmanın ilk adımı elbette veri varlıklarını tanımdır. Her ne kadar veri varlıkları hem ulusal istatistiklerde hem de maddi olmayan sermayeye ilişkin mevcut ölçümlerde açıkça sabit bir varlık olarak görülme de her ikisinde de veri varlıkları ile mevcut varlıklar arasında önemli örtüşmeler bulunmaktadır (Carol ve diğerleri, 2022).

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board-IASB) tarafından yayınlanan Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS) (International Accounting Standards-IAS) 38’e göre “Maddi Olmayan Duran Varlıklar”; tanımlanamazlık, kontrol (bu varlıklardan yarar sağlama gücü) ve gelecekteki ekonomik yararlar (örneğin; gelir elde edilmesi ve/veya gelecekteki maliyetlerin azaltılması) olmak üzere üç önemli kritik nitelik gerektiren, fiziksel özü olmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlıklar olarak tanımlanmıştır. Maddi olmayan duran varlık,

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (IFRS) göre “fiziksel özü olmayan, tanımlanabilir, parasal olmayan bir varlık”tır (Ashoka ve diğerleri, 2020).

TMS 38; maddi olmayan duran varlıkların belirlenebilirlik, bir kaynak üzerindeki kontrol ve gelecekteki ekonomik yararının varlığı özelliklerini taşıması gerekliliğini vurgulamaktadır. Belirlenebilirlik (TMS 38, Prg. 12 / a ve b); ayrılabilir olması, başka bir ifadeyle işletmeden ayrılabilme ya da bölünebilme özelliğine sahip olması yani tanımlanabilir varlık veya borç ile satılabilir, devredilebilir, lisans altına alınabilir, kiralanabilir ya da takas edilebilir olması ve işletmeden ya da diğer haklar ve yükümlülüklerden ayrılabilmesi veya devredilebilmesine bakılmaksızın, sözleşmede yer alan haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanması birlikte önemli iki kriteri taşımasıdır. Kontrol (TMS 38, Prg. 13); İşletmenin ilgili varlıktan ortaya çıkan gelecekteki ekonomik yararları kullanabilme ve başkalarının bu yararları erişimini kısıtlama gücü olmasıdır. Gelecekteki ekonomik yarar (TMS 38, Prg. 17); ürün ve hizmet satışından sağlanan geliri, maliyet tasarruflarını ya da işletme tarafından varlıkların kullanımından kaynaklanan diğer yararları içerir.

Ancak; Jackson & Luu (2023) maddi olmayan duran varlıkların ağırlıklı olarak teknik ve teknik olmayan varlıkları içerdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda teknik maddi olmayan varlıklar; fikri mülkiyet, patent ve haklar gibi nispeten yüksek gereksinimlere sahip varlıklardır. Veri varlıkları teknik maddi olmayan varlıklarla karşılaştırılabilir. Ancak veri varlıkları teknik maddi olmayan varlıklar değildir. Bu nedenle veri varlıkları fikri mülkiyet koşullarını karşılamamaktadır. Dolayısıyla veri varlığının kendisinin parasal olmayan, tanımlanabilir ve dijital biçim (soyut olma) gibi üç özelliğe sahip olduğu, muhasebe bilgi sisteminin maddi olmayan duran varlıklara benzediği, ancak yine de bazı farklılıkların bulunduğu belirtmişlerdir. Diğer taraftan, patent teknolojisi ile veri varlıklarının benzerliği üzerinde durulmuştur. Üç açıdan patent teknolojisi ve veri varlıkları çeşitli açılardan farklılık gösterir. Bunlardan birincisi; patent teknolojisi ve veri varlıklarından gelen kurumsal katkı incelendiğinde; patent teknolojisi bir şeyler yapmanın bir “yöntemi” iken, veri varlıkları ise katkıda bulunulan bir üretim hattı ve/veya envanter ile daha karşılaştırılabilir. İkincisi, patent teknolojisinin ve veri setlerinin özelliklerine odaklanıldığında; patentler benzersiz ve statik olmasına rağmen, veri setine daha fazla özellik eklendikçe veri varlıkları tutarlı bir şekilde zenginleştirilebilir ve geliştirilebilir. Bu da onu önemli bir üretim unsuru haline getirir. Üçüncüsü, bu iki maddi olmayan varlık sınıfının mülkiyeti ve değerlendirilmesinde daha fazla farklılık ortaya çıkar. Verilerin özellikleri incelendiğinde; sadece bilgisayar gibi donanım ekipmanı aracılığıyla erişilebilen sunucularda, USB sürücülerde, disklerde vb. depolandığı görülmektedir. Bu nedenle veriler, fiziksel içerikten yoksun oldukları için soyutluk şartına uymaktadır. Veriler buldukları depolama cihazından ayrılamasa da, bir depolama cihazını değerlendirmek kolay olduğundan veriler ayrılabilir ve tanımlanabilir olarak sayılabilir. Dolayısıyla veriler ‘somut olmayan’ ve ‘tanımlanabilir’ varlıklardır. Veri varlıklarının bu özelliklerinden dolayı maddi olmayan varlıklar içerisinde gösterilmesi gerektiğini belirten Xiong ve diğerleri (2022), veri

varlıklarının muhasebe ve finansal tablolarında gösterimi ile ilgili maddi olmayan duran varlık olarak kabul edilme kriterlerinden ekonomik yarar sağlama olasılığının %50'den yüksek olması ve bu verileri toplamanın ne kadara mal olacağına dair güvenilir bir tahminin elde edilebilmesini gerekçe göstermiştir. Bununla birlikte benzersiz bir ekonomik ürün haline gelen, muazzam sayıda kıt ve hatta eşsiz parçalarından oluşan maddi olmayan varlık biçimi olarak veri, diğer çeşitli sermaye malı türlerinin özelliklerini taşır. Ancak veriler, diğer varlıklardan farklı olarak çoğu özelliği bir karışım halinde birleştirir. Veriler birden fazla kullanılabilir ve süreçlerde tüketilemez. Bu verileri fikri mülkiyet gibi diğer maddi olmayan varlıklara da benzer hale getirir (GMSA, 2018).

Zhang ve diğerleri (2019) veri varlıklarının maddi olmayan varlıklarla bazı benzerliklere sahip olsa da farklılıkları daha fazla olduğundan, maddi olmayan varlıklarla aynı şekilde ele alınamayacağını, bunun yerine, bilançodaki duran varlıklarda ayrı kalem olarak yer alması gerektiğini vurgulamışlardır. Nitekim UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar başlığı altında, varlıktan gelecekte ekonomik yarar elde edilmesinin muhtemel olması ve varlığın maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca işletme içinde üretilen markalar, künyeler, yayın başlıkları, müşteri listeleri vb. kalemler maddi olmayan duran varlık olarak muhasebeleştirilmez. İşletme içinde üretilen diğer maddi olmayan varlıkların yaratılmasına ilişkin maliyetler, bunların araştırma aşamasında mı yoksa geliştirme aşamasında mı, ortaya çıktığına göre sınıflandırılır. Araştırma harcamaları gider olarak muhasebeleştirilir. Belirlenen kriterleri karşılayan geliştirme harcamaları maddi olmayan duran varlığın maliyeti olarak muhasebeleştirilir. Ek olarak, TMS 38'e göre gelecekteki ekonomik yarar, kontrol ve belirlenebilirlik dikkate alındığında veri varlıklarının maddi olmayan duran varlıklar içerisinde gösterimin uygun olacağı kanaatine varılmaktadır.

Türkiye'de Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) 19 Mart 2024 tarihinde, finansal raporlama açısından Büyük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) (2021 Sürümü) için yapılan değişiklikle Kripto Varlıklara İlişkin Özel Hususlar başlıklı yeni bir hükmün eklenmesi ile ilgili hazırladığı taslakta münferit ve konsolide finansal durum tablolarına ilişkin formatlarda "Maddi Olmayan Duran Varlıklar" başlığının altına kripto varlıklar için 'Dijital Varlıklar' alt başlığı eklenmesi öngörülmüştür (Bkz. <https://www.kgk.gov.tr/>). Dijital Varlıkların maddi olmayan duran varlıklarda alt başlık yerine kendine has olarak ayrı yer alması gerektiğini özellikle vurgulayarak bu görüşe katılmayan uzman ve akademisyenlerin olduğu da bilinmektedir. Yine de bu yeni gelişmenin aynı zamanda bir anlamda veri varlıklarının maddi olmayan duran varlıklar olarak gösterimini güçlendirdiği söylenebilir.

4.3. Muhasebe Bilgi Sisteminde Veri Varlıklarının Değerleme Yöntemleri

Maddi olmayan duran varlıklar, fiziki görünüşlerinin olmamasının yanı sıra teslim için üzerlerine sözleşme yazılabilecek şekilde tanımlanamamaları nedeniyle de maddi duran varlıklardan farklılık

göstermektedir. Patentler, telif hakları ve muhtemelen markalar gibi açık yasal haklar istisna olmak üzere, “müşteri ilişkileri”, “kurumsal sermaye”, “bilgi varlıkları”, “insan sermayesi ve benzerleri” gözlemlenecek bir piyasa fiyatı için yeterince spesifik değildir ve hiçbir zaman bir piyasa fiyatıyla doğrulanamayacak olan bir varlığın tahmini değeri, doğası gereği spekülatifdir (Penman, 2009). Bu nedenle veri varlıklarının tanınması ve ilk ölçümünün sadece varlıkların sahip olması gereken üç özelliği dikkate alınması, aynı zamanda önemlilik ve ihtiyatlılık kavramlarına göre de izlenmesi gerekmektedir. Kuruluş tarafından satın alınan veriler ve kuruluş tarafından belirli amaçlar için özel olarak toplanan, geliştirilen veya işlenen veriler, nesnel maliyetler, açık hedefler ve öngörülebilir gelecekteki değer yaratımı nedeniyle makul yöntemler kullanılarak tanımlanabilir ve ölçülebilir (Xiong ve diğerleri, 2022). Bununla birlikte bilginin değeri, bilginin nasıl kullanıldığına ve sonrasında ortaya çıkan sonuca bağlıdır. Bilginin değeri olduğu için verinin de değeri vardır. Veriler bir sisteme eklenebilir, çıkarılabilir, satın alınabilir, satılabilir ve kullanılabilir. Veriler geliştirilerek daha değerli hale getirilebilir ve tekrar tekrar kullanıldığında ve zaman geçtikçe daha az değerli hale getirilebilir. Veriler aslında kritik bir kurumsal kaynaktır ve bu şekilde ele alınmalıdır (Atkinson & McGaughey, 2006). Ek olarak, büyük verinin muhasebe ve finans mesleğine sunduğu fırsatlar ve tehditler (zorluklar) incelendiğinde (ACCA & IMA 2013: 14 Aktaran Aslan ve Özerhan, 2017: 873) belirlenen üç alandan ilk sırada yer alan “Veri Varlıklarının Değerlemesi” için;

Fırsatlar:

- Değerleme yöntemlerinin geliştirilmesi yoluyla şirket veri varlıklarını değerlemesine yardımcı olması,
- Yönetim ve kalite kontrolü yoluyla verilerin değerini artırması,

Tehditler:

- Yeni veriler kullanılabilir olduğunda, büyük veri değerinin hızlı bir şekilde azalması,
- Veri değerinin kullanıma göre değişmesi,
- Yasal düzenlemelerle, küresel yönetim ve gizlilik hakları ile ilgili gelecekteki belirsizlikler olarak özetlendiği görülmüştür.

Ayrıca ACCA & IMA (2013) tarafından önümüzdeki beş ila on yıl içinde pazarda farklılaşmak ve büyük veriyi kendi avantajlarına çevirmek için muhasebeciler ve finans uzmanlarının yapması gereken şeyler arasında birinci sırada verilerin değerlendirme ve ölçülmesi için yöntemler ve hizmetler geliştirmek, uyumluluk ve iç kontroldeki rollerini tanımlamak ve veri varlıklarının etik ve etkin yönetimini genişletmek sayılmıştır.

Veri varlıklarını değerlendirme veya ölçme işlemine, kuruluşun hedefleriyle ne kadar uyumlu olduğuna göre önceliklendirilmesi ve tüm verilerin bir envanter kaydının hazırlanması ile başlanmalıdır. Bu da

verileri bir varlık olarak yönetme, ona bir varlık olarak değer verme sürecini başlatacaktır. Kuruluşun amacına ulaşma ve güvenilirlik, doğruluk, tamlık, geçerlilik ve zamanlılık özelliklerini karşılar ve varlığın küresel düzenleyici gerekliliklere uygun olmasını gerektirir (Atkinson & McGaughey, 2006).

Veri varlıklarının değerinin tespitinde Liu Yu (2014) ve Ru (2017) veri varlıklarının türe göre ayrı ayrı ölçülebileceğine ve satın alınan verilerin başlangıçta büyük veri alışverişine ödenen gerçek satın alma fiyatı veya üyelik ücretine göre ölçülmesi gerektiğini savunmuşlardır. Govindarajan ve diğerleri (2018) tarafından yapılan çalışmada UMS 2 (IAS 2) çerçevesinde dijital varlıkların başlangıçta maliyet bedeliyle kaydedilmesi ve daha sonra maliyet ve net gerçekleştirilebilir değerden düşük olanı ile ölçülmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Zhang ve diğerleri (2019) verileri kendi kendine kullanım veri varlıkları ve işlem kullanımı veri varlıkları olarak ikiye ayırmaktadır. Birincisi, ilk ölçüm maliyeti olarak fiili satın alma maliyeti üzerinden ölçülmeli, ikincisi ise gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülmelidir. Diğer taraftan Li & Zhao (2021) tarihi maliyet yöntemi, gerçeğe uygun değer yöntemi, bugünkü değer yöntemi, net gerçekleştirilebilir değer yöntemi, yenileme maliyeti yöntemlerinin yer aldığını, ancak tüm ölçüm yöntemlerinin veri varlıklarının ölçümü için uygun olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca verinin değerinin sadece piyasadaki dolaşım ve değişim yoluyla daha iyi anlaşılabilceğini ifade etmişlerdir.

Dupuis ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmada; UMS 38 (IAS 38) kapsamında işletmelerin aktif bir piyasa mevcut olduğundan dijital varlıkların muhasebeleştirilmesinde yeniden değerlendirme modeli uygulayabilecekleri belirtilmiştir. Veri varlıklarının ilk ölçümü için kullanılan ölçüm nitelikleri mevcut yöntemlerle sınırlı olmamalıdır. Tarihsel maliyetin dışında, diğer ölçüm niteliklerinin, veri varlıklarının değerinin ölçülmesinde eksiklikleri vardır. Bu nedenle veri varlıklarının özelliklerine göre keşif ve yenilik yapılabilir. Sadece veri kaynaklarının mevcudiyetini ve güncelliğini kapsamlı bir şekilde değerlendirmemeli, aynı zamanda veri varlıklarının amortismanını uygun yöntemlere göre yapmalı ve etkin değer düşüklüğü testleri gerçekleştirmelidir. Veri varlıklarının değeri ancak bu şekilde doğru bir şekilde kavranabilir (Jackson & Luu, 2023).

Zechmann & Möller (2016) çalışmasında veri değerlemesinde, her ikisinde de veri kalitesi için değer belirleyici oldukları belirtilen maliyet ve gelir yaklaşımı olmak üzere iki ana yaklaşımından söz etmiştir. Maliyet yaklaşımı, geriye dönük maliyet analizinde varlıkların kullanımından elde edilen yararı dikkate alınmadığından, maliyet odaklı veri değerlendirme yöntemlerinin kullanımının sınırlılıkları mevcuttur. Ayrıca verinin değerinin özellikle tam olarak aynı veri nesnesini yeniden üretme maliyetinde yattığı hipotezinden başlar. Bu yaklaşım geçerli sonuçlar sağlar, ancak verilerin kullanım değerini dikkate almaz. Aksine, gelir yaklaşımı esas olarak veri nesnesinin gelecekte getirebileceği tüm niceliksel yararların değerini göz önünde bulundurur, ancak öznel ve maliyetli olduğu da belirtilmiştir. İş süreçlerinde veri kullanımına dayalı ve bunun yarattığı parasal değeri sayısallaştıran, yarar odaklı bir

değerlendirme yaklaşımı sunulmaktadır. Veri kalitesi ile ortaya çıkan parasal yarar arasındaki bağlantı konusunda şeffaflık yaratır.

Diğer taraftan, geleneksel kuruluş varlıklarının değerlendirilmesindeki yaygın muhasebe uygulamaları, verilerin parasal değerini doğru bir şekilde ölçümleyemez. Veriler sadece artan getiriler sergilemekle kalmaz. Aynı zamanda diğer kaynaklardan gelen verilerle entegre edildiğinde daha fazla değer sağlayabilir. Verilerin değeri, içgörü oluşturma ve gerçek kullanımının birleşimiyle ortaya çıkar. Beklenen getiriler, rekabet edebilirlik üzerindeki potansiyel etkiler ve mevcut operasyonel ekosistemler ile yatırım için fırsat maliyeti ve riskler dahil olmak üzere stratejik planlamayı olanaklı kılmak için veri varlıklarının temel unsurlarını doğru şekilde anlamak gerekir (Grover ve diğerleri, 2018). Veri varlığı değeri değerlendirmenin zorlukları da vardır. Bir taraftan veri tutarlılığı ve veri güvenilirliği gibi göstergeler ölçülebilir bir çerçeveden yoksun iken, diğer taraftan veri maliyetleri gibi ölçülebilir göstergeler olsa bile bunlar genellikle gizli olup elde edilmesi de zordur. Bu da değerini ortaya konulmasında çeşitli zorluklara neden olur. Bu amaçla veri varlıklarının ortak özelliklerine dayalı kapsamlı bir değerlendirme sistemi ve veri özellikleri doğrultusunda oluşturulan sınıflandırma ile değerlendirme standardının oluşturulması, değerlendirmenin farklı yöntemlerle birleştirilmesi önerilmektedir (Fırıca & Manaicu, 2018).

5. SONUÇ

Dijital ekonominin hızla gelişmesiyle birlikte verilerin gün geçtikçe katlanarak büyüdüğü ve sosyo-ekonomik kalkınmada giderek daha önemli bir rol oynadığı günümüz dünyasında işletmelerin sahip olacağı dijital varlıklardan en önemlisi, ‘veri varlıkları’dır. İşletmelerin izleme ve karar almada güvendikleri bu önemli varlıklarının muhasebe bilgi sistemi içerisinde gösterimi önceliklendirilmesi gereken bir konudur.

Bu amaçla çalışmada veriyi işleyerek ve uyarlayarak veriden mümkün olan en yüksek değeri elde etmeyi amaçlayan VDZ, veri varlıklarının “varlık” durumları ve işletme varlıkları içerisinde gösterilmesi hususları ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, görüş farklılıkları olsa da TMS 38’e göre gelecekteki ekonomik yarar, kontrol ve belirlenebilirlik dikkate alındığında, veri varlıklarının maddi olmayan duran varlıklar içerisinde gösterimin uygun olacağı kanaatine varılmıştır. Bu düşüncüyü destekler nitelikte Türkiye’de KGK tarafından (Mart 2024) BOBİ FRS (2021 Sürümü) için Kripto Varlıklara İlişkin Özel Hususlar başlıklı yeni bir hükmün eklenmesi ile ilgili hazırlanan taslakta; kripto varlıklar için münferit ve konsolide finansal durum tablolarına ilişkin formatlarda, “Maddi Olmayan Duran Varlıklar” başlığının altına ‘Dijital Varlıklar’ alt başlığı eklenmesi öngörülmüştür. Bu yeni görüşe katılmayan uzman ve akademisyenlerin olduğu, söz konusu varlıklara ilişkin gerekçelerini belirtecek şekilde önerilerde bulunulduğu da bilinmektedir.

Verilerin varlıkları ile ilgili diğer bir konu ise değerlerinin tespiti ile ilgilidir. Veri varlıklarının değerinin tam olarak anlaşılması için veri varlıklarının özelliklerinin keşfedilmesi, piyasadaki dolaşımının tespiti gerekmektedir. Bu bağlamda geçmiş maliyetler ve gelecekteki parasal değeri öngörülebilir olduğunda tam kesin olarak verilerin değeri saptanabilir. Verilerin önemli kararlarda kullanılması, ticari bir ürün olarak satılması ve değer üretilmesi verilerin değerlemesindeki üç önemli nokta şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu noktalara dayalı kapsamlı bir değerlendirme sistemi ve veri özellikleri doğrultusunda oluşturulan bir sınıflandırma ile değerlendirme standardının oluşturulması, değerlendirmenin farklı yöntemlerle birleştirilmesi önerilmektedir. Bunlara ek olarak, verilerin değer düşüklüğünün tespiti için yöntemlerin araştırılması, uygun yöntemlerin belirlenmesi, değer düşüklüğüne neden olan faktörlerin ortaya çıkarılması, verileri toplama, analiz ve kullanım aşamalarında etik ile gizlilik konularının nasıl düzenleneceği gelecekte ele alınması gereken önemli konular arasındadır. Ayrıca büyük veri için sistem mimarisi geliştirme ve veri depolama tasarımı gibi donanımla ilgili alanlarda profesyonellere ihtiyaç duyulacağı açıktır. Veri analitiğinin artan popüleritesiyle, bu alandaki profesyonellerin istatistik, matematik, veri analitiği, veri madenciliği ve yapay zekanın yanı sıra yazılım alanı ile ilgili gerekli bilgi, beceri ve yeteneğe sahip olmaları beklenecektir. Bu nedenle yöneticiler tarafından, mevcut ve/veya yeni işe alınacak personele yönelik yeterli bilgi, beceri, yetenek ve yetkinliklerinin kazandırılması amacıyla eğitimler verilmesinin sağlanması gerekecektir. Ayrıca kazanımlar için gerekli geliştirme ve iyileştirilmelerin yapılması hususları önem arz etmektedir.

Türkiye’de bu yönde atılan adımlar sayesinde bu benzeri düzenlemeler dijital varlıkların içerisinde veri varlıkları ile ilgili farkındalığın oluşumunu da sağlayacaktır. Söz konusu varlıklar ile ilgili muhasebe standartlarının oluşum göstermesi açısından yapılan tüm çalışmaların hız kazanmasına zemin hazırlayacaktır. Bu da işletmelerin veriye ilişkin anlayış ve deneyim eksikliğini gidermesi için fırsat sunacaktır. ‘Veri Okuryazarlığı’; veriye dayalı kültür oluşturmak ve işletmenin verilerden en iyi şekilde yararlanmasını sağlamak için kritik öneme sahip olduğundan gelecekte yapılacak çalışmalarda üzerinde durulması gereken konulardan birisidir. Diğer bir konu ise, verileri bir sistemden diğerine verimli bir şekilde taşıyan veya iş operasyonlarının yan ürünü olarak depolayan temel bir katman olarak gören ‘veri tedarik zinciri’ nin doğru bir şekilde anlaşılmasıdır.

Sonuç olarak, veriler rakipsiz varlıklardır ve anlaşılması zordur. Ancak dijital ekonominin temel varlıkları olan verilerin benzersiz özelliklerini anlayan ve özelliklerinden yararlanan işletmeler kısa zamanda başarıya ulaşacak, rekabet avantajı sağlayacak, farkındalık ve değer yaratacaktır.

YAZARLARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

AUTHORS' DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

YAZARLARIN KATKILARI

Çalışma Konsepti/Tasarım- FOB; Yazı Taslağı- FT, FOB; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- FT, FOB; Son Onay ve Sorumluluk- FOB.

AUTHORS' CONTRIBUTIONS

Conception/Design of Study- FOB; Drafting Manuscript- FT, FOB; Critical Revision of Manuscript- FT, FOB; Final Approval of Accountability- FOB.

KAYNAKÇA

- ACCA & IMA. (2013). Big Data: its power and perils. www.accaglobal.com/futures/bigdata.pdf; www.accaglobal.com/futures/5-mins-big-data.pdf, (Erişim Tarihi: 28.03.2023).
- Akerman, M., Lundgren, C., Barring, M., Folkesson, M., Berggren, V., Stahre, J., & Friis, M. (2018). Challenges building a data value chain to enable data-driven decisions: a predictive maintenance case in 5G-enabled manufacturing. *Procedia Manufacturing*, 17, 411-418. <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2018.10.064>
- Arora, M., & Sharma, R.L. (2023). Artificial intelligence and big data: ontological and communicative perspectives in multi-sectoral scenarios of modern businesses. *Foresight*, 25 (1), 126-143. <https://doi.org/10.1108/FS-10-2021-0216>
- Ashoka, M., Nanjundaswamy, A., & Divyashree, M. (2020). Accounting for Intangible Assets: An Analysis of IFRS and Non-IFRS Based Accounting Standards. *Journal of accounting research and audit practices*, 1, 53-62. <https://www.proquest.com/openview/7db8b896079d2c57e0a4fe9bfb179e9d/1?pq-origsite=gscholar&cbl=54439>
- Aslan, Ü., & Özerhan, Y. (2017). Big Data, Muhasebe ve Muhasebe Mesleği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(4): 862-883, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbdd/issue/33192/331154>.
- Atkinson, K., & McGaughey, R. (2006). Accounting for data: a shortcoming in accounting for intangible assets. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 10(2), 85-96.

- Attard, J., Orlandi, F., & Auer, S. (2016). Value Creation on Open Government Data. *In Proceedings of the 49th Hawaii International Conferences on System Sciences (HICSS 2016)*, Kauai, HI: IEEE.
- Baghi, E., Schlosser, S., Ebner, V., Otto, B., & Oesterle, H. (2014, January). Toward a decision model for master data application architecture. *in 2014 47th Hawaii international conference on system sciences* (pp. 3827-3836). IEEE. <https://doi.org/10.1109/HICSS.2014.475>
- Bertino, E. (2016). Data security and privacy: Concepts, approaches, and research directions. *In 2016 IEEE 40th Annual Computer Software and Applications Conference (COMPSAC)* (Vol. 1, pp. 400-407). IEEE.
- Bitomsky, L., Bürger, O., Häckel, B., & Töppel, J. (2020). Value of data meets IT security—assessing IT security risks in data-driven value chains. *Electronic Markets*, 30, 589-605. <https://doi.org/10.1007/s12525-019-00383-6>
- Brashear, J., Black, M. T., & Sharma, T. (2021). Data as a strategic asset. Deloitte Development LLC. All rights reserved. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/technology/us-ai-institute-data-as-a-strategic-asset.pdf>
- Brynjolfsson, E., Hitt, L. M., & Yang, S. (2002). Intangible assets: Computers and organizational capital. *Brookings papers on economic activity*, 2002(1), 137-181. <https://www.jstor.org/stable/1209176>
- Carol, C, Haskel, J., Iommi, M., & Jona-Lasinio, C. (2022). Measuring Data as an Asset: Framework, methods and preliminary estimates. OECD Economics Department Working Papers, No. 1731 (November). Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b840fb01en>.
- Chawinga, W. D., & Chipeta, G. T. (2017). A synergy of knowledge management and competitive intelligence: A key for competitive advantage in small and medium business enterprises. *Business Information Review*, 34(1), 25-36. <https://doi.org/10.1177/0266382116689171>
- Cockcroft, S., & Russell, M. (2018). Big data opportunities for accounting and finance practice and research. *Australian Accounting Review*, 28(3), 323-333. <https://doi.org/10.1111/auar.12218>
- Collins, V. (2019). Managing Data as an Asset. *CPA Journal*. <https://www.cpajournal.com/2019/06/24/managing-data-as-an-asset/>
- Comuzzi, M., & Patel, A. (2016). How organisations leverage Big Data: a maturity model. *Industrial Management & Data Systems*, 116(8), 1468-1492. <https://doi.org/10.1108/IMDS-12-2015-0495>
- Curry, E. (2016). The big data value chain: definitions, concepts, and theoretical approaches. *New horizons for a data-driven economy: A roadmap for usage and exploitation of big data in Europe*, 29-

37. J.M. Cavanillas et al. (eds.), *New Horizons for a Data-Driven Economy*, https://doi.org/10.1007/978-3-319-21569-3_3
- Deloitte. *Baş Veri Yöneticileri CDO 2.0. ca-en-finance-cdo-nw-DeloitteChiefDataOfficers.pdf*, (Erişim Tarihi: 28.03.2023).
- Deran, A., & Savaş, İ. (2013). Maddi olmayan duran varlıkların ölçümü ve finansal tablolarda sunumu. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 73-95.
- Dumbill, E. (2014). "Understanding the Data Value Chain." IBM Big Data & Analytics Hub.
- Dupuis, D., Gleason, K. C., & Kannan, Y. H. (2021). Bitcoin and Beyond: Crypto Asset Considerations for Auditors. Available at SSRN 3903995.
- Fan, J. I. N. (2023). Research on Integrating Data Assets Into Accounting Discipline System. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 19(4), 101-112. doi: 10.17265/1548-6583/2023.04.003
- Faroukhi, A. Z., El Alaoui, I., Gahi, Y., & Amine, A. (2020). Big data monetization throughout Big Data Value Chain: a comprehensive review. *Journal of Big Data*, 7(1), 1-22. <https://doi.org/10.1186/s40537-019-0281-5>
- Fayyad, U., Piatetsky-Shapiro, G., & Smyth, P. (1996). From data mining to knowledge discovery in databases. *AI magazine*, 17(3), 37-37. <https://doi.org/10.1609/aimag.v17i3.1230>.
- Fırıca, D. O., & Manaicu, A. (2018). How To Appraise The Data Assets Of A Company?. *Quality-Access to Success*, 19(166). <https://eds.p.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=dd11106d-d269-48f3-bf40-708302be4c59%40redis>
- Govindarajan, V., Rajgopal, S., & Srivastava, A. (2018). Why Financial Statements Don't Work for Digital Companies. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2018/02/why-financial-statements-dont-work-for-digital-companies>
- Grover, V., Chiang, R. H., Liang, T. P., & Zhang, D. (2018). Creating strategic business value from big data analytics: A research framework. *Journal of management information systems*, 35(2), 388-423. <https://doi.org/10.1080/07421222.2018.1451951>
- Gills, T. (2003). Connecting Intangible Assets to the Bottom Line. *Communication World*, 20, 10-25.
- GSMA (2018) *The Data Value Chain June 2018* GSMA HEAD OFFICE. London EC4N 8AF United Kingdom. https://www.gsma.com/publicpolicy/wpcontent/uploads/2018/06/GSMA_Data_Value_Chain_June_2018.pdf

- Gurumurthy, R., & Schatsky, D. (2019). Deloitte Insights Data mastery A foundational pivot for digital transformation, DI_Data-mastery-DeloittePivotVeri.pdf (Erişim Tarihi: 28.03.2023).
- Hannila, H., Silvola, R., Harkonen, J., & Haapasalo, H. (2022). Data-driven begins with DATA; potential of data assets. *Journal of Computer Information Systems*, 62(1), 29-38. <https://doi.org/10.1080/08874417.2019.1683782>
- Hu, C., Li, Y., & Zheng, X. (2022). Data assets, information uses, and operational efficiency. *Applied Economics*, 54(60), 6887-6900. <https://doi.org/10.1080/00036846.2022.2084021>
- Jackson, A. B., & Luu, S. (2023). Accounting for digital assets. *Australian Accounting Review*, 33(3), 302-312. <https://doi.org/10.1111/auar.12402>
- Jing, C., Tingshan, L., & Lu, J. (2021, October). Research on Data Assets and Their Appraisal Models. In 2021 IEEE 7th International Conference on Big Data Intelligence and Computing (DataCom) (61-65). IEEE. DOI: 10.1109/DataCom53700.2021.00017
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). BOBİ FRS 2021 Sürümünde Yapılan Değişiklikler (Kripto Varlıkların Raporlanması). [https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/4969/BOBI-FRS-2021-Surumunde-Yapilan-DeGISIKLIKLER-\(Kripto-Varliklari-Raporlanmasi\)](https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/4969/BOBI-FRS-2021-Surumunde-Yapilan-DeGISIKLIKLER-(Kripto-Varliklari-Raporlanmasi))
- Khatri, V., & Brown, C. V. (2010). Designing data governance. *Communications of the ACM*, 53(1), 148-152. <http://doi:10.1145/1629175.1629210>
- KPMG. (2021). "Data as an asset" <https://kpmg.com/us/en/articles/future-of-it/data-as-an-asset.html>
- Kumar Das, T., & Mishra, M. R. (2011). A study on challenges and opportunities in master data management. *International Journal of Database Management Systems*, 3(2), 129-139 DOI: 10.5121/ijdms.2011.3209
- Kwon, O., Lee, N., & Shin, B. (2014). Data quality management, data usage experience and acquisition intention of big data analytics. *International journal of information management*, 34(3), 387-394. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2014.02.002>
- Latif, A., Saeed, A. U., Hoefler, P., Stocker, A., & Wagner, C. (2009, September). The Linked Data Value Chain: A Lightweight Model for Business Engineers. In I-SEMANTICS (568-575).
- Lei-da Chen, T. S., & Frolick, M. N. (2000). Data mining methods, applications, and tools. *Information systems management*, 17(1), 67-68. <https://doi.org/10.1201/1078/43190.17.1.20000101/31216.9>
- Li, H. J., & Zhao, L. (2021). Data becomes a factor of production: characteristics, mechanisms, and evolution of value forms. *Shanghai Journal of Economics*, 40(8), 48-59.

- Liu, Y. (2014). An Introduction to the Recognition and Measurement of Big Data Assets. *Commercial Accounting*, (18), 3-4.
- Manyika, J., Chui, M., Brown, B., Bughin, J., Dobbs, R., Roxburgh, C., & Hung Byers, A. (2011). Big data: The next frontier for innovation, competition, and productivity.
- Mariani, M. M., & Wamba, S. F. (2020). Exploring how consumer goods companies innovate in the digital age: The role of big data analytics companies. *Journal of Business Research*, 121, 338-352. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.09.012>
- Miller, H. G., & Mork, P. (2013). From data to decisions: a value chain for big data. *It Professional*, 15(1), 57-59. <https://doi.org/10.1109/MITP.2013.11>
- Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) 1 Seri No.lu 26.12.1992 tarih ve 21447 (M) Sayılı Resmî Gazete.
- Otto, B. (2012). How to design the master data architecture: Findings from a case study at Bosch. *International Journal of Information Management*, 32(4), 337-346. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2011.11.018>
- Penman, S. H. (2009). Accounting for intangible assets: There is also an income statement. *Abacus*, 45(3), 358-371. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6281.2009.00293.x>
- Rahul, K., & Banyal, R. K. (2020). Data life cycle management in big data analytics. *Procedia Computer Science*, 173, 364-371. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2020.06.042>
- Ru, L. (2017) *Research on recognition and measurement of big data assets*. D. Xi 'an university of technology.
- Seng, J. L., & Chen, T. C. (2010). An analytic approach to select data mining for business decision. *Expert Systems with Applications*, 37(12), 8042-8057. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2010.05.083>
- Shangguan, M., & Bai, S. (2018). Analysis of accounting treatment for big data assets. *Finance & Accounting*, 40(22), 46-48.
- Sun, Z., Sun, L., & Strang, K. (2018). Big data analytics services for enhancing business intelligence. *Journal of Computer Information Systems*, 58(2), 162-169. <https://doi.org/10.1080/08874417.2016.1220239>
- Thusoo, A., & Sarma, J. S. (2017). *Creating a data-driven enterprise with DataOps: Insights from Facebook, Uber, LinkedIn, Twitter, and EBay*. O'Reilly Media.
- TMS 38. Maddi Olmayan Duran Varlıklar. 17/03/2006 tarih ve 26111 sayılı Resmi Gazete ve 5/01/2019 tarihli ve 30656 sayılı Resmi Gazetede (Mükerrer).

- Toygar, A., Rohm Jr, C. E., & Zhu, J. (2013). A new asset type: digital assets. *Journal of International Technology and Information Management*, 22(4), 7. <https://doi.org/10.58729/1941-6679.1024>
- Vincent, N. E., & Wilkins, A. M. (2020). Challenges when auditing cryptocurrencies. *Current Issues in Auditing*, 14(1), A46-A58. <https://doi.org/10.2308/ciia-52675>
- Xiong, F., Xie, M., Zhao, L., Li, C., & Fan, X. (2022). Recognition and evaluation of data as intangible assets. *SAGE Open*, 12(2). <https://doi.org/10.1177/21582440221094600>.
- Yiu, C. (2012). The Big Data Opportunity: Making government faster, smarter and more personal. Policy Exchange. UK, 2012-The-Big-Data-opportunity-in-Government-UK-Policy-Exchange-July-2012.pdf.
- Zechmann, A., & Möller, K. (2016). Finanzielle Bewertung von Daten als Vermögenswerte. *Controlling*, 28(10), 558-566. <https://www.alexandria.unisg.ch/handle/20.500.14171/105598>
- Zhang, Y., Huang, Y., Zhang, D., & Qian, Y. (2019). The Importance of Data Assets and Its Accounting Confirmation and Measurement Methods. In *2019 6th International Conference on Behavioral, Economic and Socio-Cultural Computing (BESC)* (1-8). IEEE. [doi:10.1109/BESC48373.2019.8963312](https://doi.org/10.1109/BESC48373.2019.8963312)